Н. МАРРЪ

СПИСОКЪ РУКОПИСЕЙ СЕВАНСКОГО МОНАСТЫРЯ

ИЗЪ ЛѢТНЕЙ (1890) ПОѢЗДКИ ВЪ АРМЕНІЮ

417 | 4301

M-28 | Մառ. Ն.

Ցուցակ Համառոտ
Ձեռագրաց Վանուց

Ն. Մ Ա Ռ.

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՄԱՌՕՏ

ՁԵՌԱԳՐԱՑ

ՎԱՆՈՒՑ ՍԵՒԱՆԱՅ

ՅԱՄԱՌՈՒՆԱՅԻՆ ։ՌՅԼԹ։Թ. 'Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԵՆԷ.

ՀԱՅԿ. ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՖՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ
ՏՊԱՐԱՆ ՄԿՐՏԻՉ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ.
ՌՅԽԱ.

На основанiи 138 ст. Высочайше утвержденнаго устава университетовъ, факультетъ Восточныхъ языковъ С.-Петербургскаго Университета печатать разрѣшилъ.

И. д. Декана А. Позднеевъ.

БИБЛИОТЕКА

Imprimerie M. Barkhoudarian, Moscou, Miasnitzkaja, mais. Ananoff.

СОДЕРЖАНІЕ.

стр.

1. Предисловіе . . . . . I.
2. Опечатки . . . . . IV.
3. Описаніе рукописей . . . . . 1.
4. Хронологическій списокъ рукописей . . . . . 48.
5. Приложеніе: заглавная страница Евангелія Іоанна, по рукописи № 1 (рисунокъ).

ПРЕДИСЛОВІЕ.

«Списокъ рукописей Севанскаго монастыря съ описаніемъ десяти Эчміадзинскихъ рукописей», на который я ссылаюсь въ «Замѣткахъ и Извлеченіяхъ изъ армянскихъ рукописей» (см. Изъ Лѣтней поѣздки въ Армению, Зап. Вост. Отд. Имп. Рус. Археолог. Общ., V т., стр. 211—241 и VI т., стр. 135—228), пришлось разбить на двѣ части: описаніе Эчміадзинскихъ рукописей, имѣющихъ исключительное значеніе для цѣли лѣтней поѣздки 1890 года и предмета моего изслѣдованія по армянской книжной сказочной литературѣ, появится одновременно съ самимъ изслѣдованіемъ, списокъ же рукописей Севанскаго монастыря, какъ представляющій, при всей его краткости, самостоятельный интересъ, оказалось возможнымъ выдѣлить особо и является отдѣльно въ предлежащемъ изданіи.

За обслѣдованіе коллекціи Севанскихъ рукописей я взялся въ надеждѣ найти въ ней что либо по занимающему меня вопросу объ армянскихъ книжныхъ сказкахъ; добыча въ этомъ отношеніи была не велика, но за то, по пересмотрѣ всѣхъ рукописей, у меня оказался матеріалъ по описанію рукописей, который и составляетъ содержаніе настоящей книжки. Входить въ большія подробности при описаніи мнѣ не позволила ограниченность времени: начавъ описывать подробно, какъ это еще видно изъ первыхъ номеровъ, я вскорѣ принужденъ былъ довольствоваться краткими замѣтками, чтобы успѣть осмотрѣть всю коллекцію. Хорошую услугу оказалъ Монастырскій каталогъ: по обслѣдованіи каждой рукописи, я сличалъ для провѣрки данныя, собранныя мною, со свѣдѣніями, заключенными въ Монастырскомъ каталогѣ. Слѣдуетъ оговориться, что есть случаи, отчасти отмѣченные ниже при описаніи, когда я расхожусь съ составителемъ М. каталога; весьма возможно, что въ такихъ случаяхъ не всегда я правъ, но я сообщалъ лишь то, что видѣлъ лично. Исключеніе составляютъ помѣченные звѣздочкой номера, именно 25, 26, 27, 53, 74 и 104. Рукописи съ этими номерами не оказались на мѣстѣ. Пока я все надѣялся найти ихъ въ библіотекѣ, не справлялся ни у кого объ ихъ судьбѣ; когда же, въ послѣдній день моего пребыванія въ С., описалъ послѣднюю рукопись, а ихъ все-же не нашелъ, настоятеля не было на островѣ; не дождавшись его, описаніе

отсутствовавшихъ рукописей я заимствовалъ изъ Монастырскаго каталога. Къ вечеру возвратился настоятель о. Булбулянцъ, которому кстати приношу живѣйшую благодарность за радушный пріемъ, и сообщилъ, что рукописи, интересующія меня, находятся въ церкви; на вечернѣ въ церкви я дѣйствительно успѣлъ увидѣть два рукописныя Евангелія.

Сожалѣю, что не удалось провѣрить и пополнить мои наблюденія такимъ же образомъ на основаніи другой работы, имѣющей значеніе главнымъ образомъ для художественной стороны дѣла и палеографіи. Списокъ былъ уже напечатанъ, когда Ѳ. Г. Беренштамъ любезно передалъ мнѣ всѣ свои рукописныя замѣтки, касающіяся Севанской коллекціи.

Отчасти въ дополненіе, отчасти въ поясненіе предлагаемыхъ ниже описаній нужно прибавить, что переплетъ многихъ рукописей украшенъ разноцвѣтными камнями, которые всегда перечисляются въ Монастырскомъ каталогѣ; при переплетѣ, называемомъ мною досчатымъ, доски обтянуты кожею: большинство переплетовъ съ тисненіемъ, иногда вытиснены надписи, на нѣкоторыхъ—различныя фигуры изъ пуговокъ; часто они въ серебряномъ окладѣ; какъ наиболѣе интересныя въ отношеніи переплета отмѣчены мною рукописи №№ 11—17, 19, 21, 22, 29, въ особенности же №№ 18 и 20. Украшенія, упоминаемыя въ описаніяхъ, заключаются въ разрисованныхъ инціалахъ, заставкахъ, миніатюрахъ и т. п., иногда же украшеніе ограничивается тѣмъ, что заглавныя буквы и начальныя строки писаны красными чернилами. Рукописи рѣдко снабжены пагинаціею по страницамъ или листамъ; обыкновенно пронумерованы лишь тетради, состоящія въ каждой рукописи изъ равномѣрнаго количества листовъ; иногда въ началѣ и въ концѣ рукописи имѣется рядъ листовъ, не попадающихъ въ нумерацію тетрадей. Число листовъ, выставляемое мною въ началѣ описанія, большею частью опредѣлено на основаніи этихъ данныхъ, что и указано наглядно въ соотвѣтственныхъ мѣстахъ, во избѣжаніе недоразумѣнія.

Прилагаемою заглавною страницею Евангелія Іоанна, по рукописи № 1, я обязанъ любезности художника В. Як. Суренянца; не имѣя съ собою нужныхъ матеріаловъ, В. Як. въ Севанѣ начертилъ лишь рисунокъ, краски же навелъ, по помѣткамъ, по возвращеніи въ Эчміадзинъ. Нѣсколько литографированныхъ экземпляровъ рисунка по копіи В. Я-ча раскрашены въ цвѣта подлинника: всѣ они, въ количествѣ 14, предназначены для библіотекъ—Унив. и Археолог. Общ. въ СПБ., Румянц. Муз. и Лазар. Инст. въ Москвѣ, Унив. въ Казани, Публ. и Нерсэсовской Семин. въ Тифлисѣ, Монастырской въ Эчміадзинѣ, Мехитаристовъ въ Вѣнѣ и Венеціи, Ватиканской въ Римѣ, Императорской въ Берлинѣ, Національной въ Парижѣ и Британскаго Музея въ Лондонѣ.

Я не располагалъ временемъ, чтобы заносить при каждомъ случаѣ имена послѣднихъ собственниковъ и жертвователей рукописей; замѣчу только, что много рукописей принесено въ даръ въ 30 годахъ архіепископомъ Іоанномъ Севастійскимъ и его ученикомъ вардапетомъ Мануэлемъ (*յամասիոյ և վարդապետ Յովհաննու արքեպիսկոպոսի Սեբաստացւոյ և յաշակերտի նորին Մանուէլ վարդապետէ Կիւմիշխանացւոյ*), между прочимъ №№ 63 и 67 (см. также Списокъ,

стр. 28, равно *Մանուէլ վարդապետ, Պատմ.*, стр. 92—93). Одно несомнѣнно: въ Севанской коллекціи имѣется всего, и то можетъ быть, одинъ или другой экземпляръ изъ тѣхъ рукописныхъ св. книгъ, которыя по сообщенію Степана Асоѓика (кн. III, гл. 3), *во множествѣ пріобрѣтались съ девятаго вѣка братіей при церкви Апостоловъ, на Севанскомъ островѣ, что̀ на Геѓамскомъ* (Гокчайскомъ) *озерѣ, чтобы просвѣщались духовныя очи для узрѣнія пути Господа*. Почти всѣ номера настоящаго собранія—позднѣйшаго происхожденія, и лишь единичные, главнымъ образомъ списки XIX вѣка, писаны на самомъ островѣ. Это обстоятельство, т. е. отсутствіе въ Севанѣ древнѣйшихъ Севанскихъ рукописей, и послужило, должно быть, основаніемъ для той невѣроятной легенды, которая приведена у вардапета Мануэля Кюмюшханскаго въ *Պատմութիւն անցից անցելոց Սկսմանայ Վանուց արարեալ ի* 1830 *ամի ի Սկսման, Էջմ.* 1871, стр. 64—65 и у еп. І. Шahхатунянца, *Ստորագրութիւն Կաթուղիկէ Էջմիածնի և հինգ գաւառաց Արարատայ, Էջմ.* 1842, II, стр. 223—224, и повторена Шопеномъ въ Историческомъ памятникѣ состоянія Армянской Области въ эпоху ея присоединенія къ Россійской Имперіи, СПБ. 1852, стр. 924: разсказывается именно, что въ одинъ прекрасный день, во время католикоса Симеона Эриванскаго, монахи Севанской обители узнали о намѣреніи католикоса посѣтить ихъ край и самый монастырь; засуетились, поспѣшно принялись чистить и приводить монастырь въ надлежащій порядокъ; въ концѣ всего, какъ къ послѣднему дѣлу, обратились къ монастырской библіотекѣ, но видя, что нѣтъ возможности очистить ее въ короткій промежутокъ отъ гнили и остатковъ пергаментныхъ листовъ, обгрызенныхъ мышами и изъѣденныхъ молью, видя, что дождевой водой, прошедшей мѣстами черезъ щели, въ концѣ испорчены книги, во избѣжаніе гнѣва католикоса, любителя книжнаго дѣла, собрались монахи и всѣ рукописи, какъ попорченныя, такъ и цѣлыя, весь древній кладъ книгохранилища предали въ пищу волнамъ озера.

Симеонъ Эриванскій былъ католикосомъ съ 1763 годъ, большинство же рукописей Севанской коллекціи писано до 1763 года. Правда, почти всѣ эти рукописи писаны не на Севанѣ, и тѣ изъ нихъ, которыя съ датою времени до избранія католикоса Симеона, могли поступить въ библіотеку монастыря впослѣдствіи, послѣ гибели мѣстной старинной коллекціи: изъ Списка (стр. 28) дѣйствительно видно, что одна четвертая часть коллекціи и болѣе состоитъ изъ пожертвованій, сдѣланныхъ вард. Мануэлемъ и Степаномъ Лимскимъ въ истекающемъ столѣтіи, въ началѣ истекающаго же столѣтія подвизался въ Севанѣ вардапетъ Шамхорскій Мхитаръ, собиратель рукописей съ разныхъ мѣстъ для «пустыни, *опорожненной* отъ священныхъ утѣшающихъ книгъ», какъ пишетъ авторъ *Պատմ. անցից անցելոց Սկսմանայ Վանուց*, стр. 72—73, и въ нашемъ описаніи имѣются еще свѣдѣнія о пожертвованіяхъ рукописей позже 1763 года, но въ немъ же читаемъ, стр. 43, что рукопись № 92 была принесена въ даръ монастырю въ 1644 и, слѣдовательно, не всѣ безъ исключенія Севанскія рукописи были брошены монахами въ озеро во дни католикоса Симеона, если даже допустимъ, что дѣйствительно произошло нѣчто подобное приведенному преданію. По моему,

съ описаніемъ извѣстныхъ армянскихъ рукописныхъ коллекцій легко можеть выясниться, куда изчезло или вѣрнѣе разошлось древнее рукописное сокровище Севанской пустыни.

Рукописей теперь въ Севанѣ меньше и противъ того, что было въ началѣ этого столѣтія (см. Списокъ, стр. 28). Дѣйствительность далеко ниже той цифры, которую покойный К. П. Паткановъ указывалъ въ 1879 г., говоря: «Библіотека Севанскаго монастыря заключаетъ въ себѣ около 180 рукописей» (Библіографическій Очеркъ Арм. Ист. Литер. СПБ., стр 23). Въ лѣто 1890 года эта «богатая библіотека рукописей», какъ она слыла до послѣдняго времени (см. Гр. Уварова, Путевыя Замѣтки, Москва 1887 г., стр. 188), обнимала 111 (два № 51) номеровъ; изъ нихъ нѣкоторые, мнѣ лично, какъ я уже сказалъ, не удалось видѣть.

Библіотекѣ въ Севанской пустыни отведено первое помѣщеніе съ правой стороны, когда съ пристани входите въ корридоръ, гдѣ расположены кельи монаховъ; рукописи и печатныя книги помѣщены въ одной комнатѣ, а другая, проходная къ ней,—ризница (*Ժանգարան*); библіотека освѣщается однимъ маленькимъ окномъ, прямо противъ двери; рукописи расположены на трехъ, четырехъ полкахъ по лѣвую сторону, печатныя же книги, въ пятьсотъ съ лишнимъ номеровъ, разставлены по правую сторону на четырехъ полкахъ, во всю длину комнаты. Монастырскій каталогъ какъ рукописныхъ, такъ печатныхъ книгъ подъ заглавіемъ *Ցուցակ գրչեաց և տպեալ մատենից սրբոյ Անապատիս Սէվանայ գրեալ ուրոյն ուրոյն 'ի* 1870 *ամի ի ս. Սէվան* составленъ въ 1870 году іеромонахомъ Иліею Джалалянцомъ.

Н. М.

СПБ. 23 Апрѣля. 1892 года.

ЗАМѢЧЕННЫЯ ОПЕЧАТКИ:

Напечатано—	**Чит.—**
9a, *Սամէովն*	*Սիմէովն*
20a, *ԺԶ* 5b л.	*ԺԶ* 7b л.
35a, *Զուռումչին*	*Ղուռումչին*
48a, (М. К.) № 1	(М.К.)—№ 1
48b, (М. К.) № 75	— № 75
» 140	104

№ 1.

339 л. in-fol⁰. Текстъ въ два столбца, каждый: 26,5×8,5с.—Строкъ: 19. —Матеріалъ: бѣлый, тонкій пергаментъ.—Пагинація армянскими буквами (*բոլորգիր*) черезъ каждые восемь листовъ, но невыдержанно.—Письмо: инициальное (*երկաթագիր*). — Украшенія: раскрашенные инициалы съ миніатюрами на поляхъ; заставки (*խորան*) въ началѣ каждаго изъ четырехъ Евангелій, при чемъ строки начальной страницы— золотыми буквами; равнымъ образомъ золотыми буквами 4 страницы, предшествующія тексту.—Иллюстрація: въ началѣ каждаго Евангелія образъ евангелиста (листъ съ ликомъ Матѳея вырванъ).—Переплетъ: досчатый; кожа съ тисненіемъ; обрѣзъ каждаго Евангелія окрашенъ въ иной цвѣтъ.— Состояніе: отъ обрѣза пострадали миніатюры на поляхъ; рукопись—разбита: недостаетъ листовъ, между прочимъ и въ концѣ.—Временемъ написанія въ рукописномъ каталогѣ монастыря указанъ 965-ый годъ и, судя по письму, рукопись, дѣйствительно,— древняя, но запись (см. ниже), впрочемъ дефектная, не даетъ никакого указанія ни о времени, ни о переписчикѣ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:*

А. ***Կանոնք աւետարանաց*** (1а — 4b л.).

1. ***Աւետարան ըստ Մատթէոսի*** (5а — 102а л.).

2. ***Աւետարան ըստ Մարկոսի*** (104а — 165b л.).

3. ***Աւետարան ըստ Ղուկասու*** (167а — 262b л.).

4. ***Աւետարան ըստ Յովհաննու*** (264а — 339b л.):

Извѣстное мѣсто о грѣшницѣ находится въ *концѣ* Евангелія Іоанна.

Въ концѣ рукописи письмомъ, переходнымъ отъ инициальнаго къ круглому, запись, сохранившаяся частично:

Փառք փառաց անեղին
երիցս 'ի միում էութե[ան]
հաւր և որդւոյ և
հոգւոյն սրբոյ այժմ
և միշտ և յաւիտե[ան]
զառք որ[բա]զա[նի]ց [աշա]
կերտաց փրկչ[ին] պ[ա]
տուէր հրաման[ի] ընկ[ա]
[լե]ալ յաւժարութեամ[բ զ]ն
[ացին] [ի յոլորտս] տիե
զերաց [և] հնազանդու
թեամբ աշակեր[տե[1]]
հ[աւ]ատացն աշակեր
տել զամենեսեան [փր]
կաւէտ աւետարանին [և]
գրել զամենայն մա[ս]
'ի հնազանդութիւն ք̃[ի]
վասն որոյ արբին զհուր
կենդանի 'ի վերնատա
նդ իջմամբ աւետե[աց]
ամենաս̃բ հոգւոյն ի Լ[ր]
ման աւուրն պենտակոստ
էիցն հրազինեալ և հր[ա]...

На этомъ мѣстѣ прерывается запись.

№ 2.

268 л. in-fol⁰. Текстъ въ два столбца, каждый: 22,8×7с.—Строка: 21.— Матеріалъ: бѣлый пергаментъ — Письмо: инициальное. — Украшенія:

[1] Впрочемъ, это слово зачеркнуто въ рукописи красными чернилами.

миніатюры при иниціалахъ; заставки въ началѣ каждаго Евангелія.—Переплетъ: досчатый; кожа съ тисненіемъ. Состояніе: въ началѣ вырѣзаны шесть листовъ, въ концѣ оторваны края трехъ послѣднихъ листовъ.—Временемъ написанія на основаніи именъ въ записи о. Зарбаналянъ (Catal. des anc. trad. arm., p. 158) намѣчаетъ X-ый вѣкъ: запись воспроизведена мною ниже съ описками рукописи, равно съ народными формами, любопытными для того времени.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:

1. Εὐ. κατὰ Ματθαῖον, Աւետարան ըստ Մատթէոսի (1a—74b л.).
2. Εὐ. τοῦ κ῀α Μάρκου Աւետարան ըստ Մարկոսի (75a—124a л.).
3. Εὐ. τοῦ κατὰ Λουκᾶ. Աւետարան ըստ Ղուկասու (125a—208a л.).
4. Εὐ. κ῀α Ἰω, Աւետարան ըստ Յովհաննու (209a—268b л.)։

Իրք կնոջ շնացելոյ нѣтъ въ концѣ Евангелія Іоанна.

Въ концѣ Евангелія Марка, на 124b. л., почеркомъ отличнымъ отъ текста, именно круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*)—запись:

Փառք անմահին այ և անմահ բնութե՟ն և կամակցութեամբ որ հոգո՟ն որ եմ յաւժարութիւն հօգոյ հանձարիս. արդ ես ծառայ քի և աղախին անպիտան համայս զուսար մամիկոնէն որ ոչ զուսար ունէի և ոչ որդի յիշեցի զիմ մահէն աւրն և զահեղ դատաստանն քի և տայի իմն յիշատակարան և գնեցի ի հալալ արդենց իմոց զոր և զհօղելեց և զածային ստուս զոր զաւետարանս և տվի բարձրաքաղես որ ուխտին և պանչելագործ որ զրիգորին 'ի ձեռն որ և այնման հայրապետին տր վահանայ և որ ընթերել միայրանիցն յառաջնորդութեան որ ուխտին որ վահանայ և միաբանքս խոստացան ի տարին ։բ։ աւր պատարագել զքնի յիմ անուն։ արդ որք հանդիպիք որ աւետարանիս տեսանելով կամ երկրպագելով տացէք բոլոր սրտի ած ողորմի համային ամէն և ած յիշողացդ ողորմեացի ամէն արդ ով զայս որ աւետարանս 'ի որ զրիգորայն հանէ կամ խլելով կամ տանելով կամ էւ չէղ ու զիմ յիշատակ խափանէ առաջի այ իմ մեղացն պարտա[կա]ն է։

№ 3.

267 л. in-fol⁰. Текстъ въ два столбца, каждый: 23×7c.—Строка: 21.—Матеріалъ: желтоватая, плотная, навощенная бумага.—Письмо: иниціальное.—Украшенія: иниціалы съ миніатюрами на поляхъ; заставки въ началѣ Евангелій; въ заставкахъ же десять страницъ, посвященныхъ канонамъ или согласію Евангелій. Вся страница 2-го листа занята также рисункомъ (крестъ, листья и птицы).—Иллюстрація: образъ въ ростъ составителя Согласія Амона Александрійскаго [1] (3b л.) и 4 евангелистовъ, каждаго въ началѣ его Евангелія.—Переплетъ: досчатый; кожа съ тисненіемъ.—Состояніе: переплетъ разбитъ; рукопись въ концѣ дефектна. Писецъ: Іоаннэсъ.

[1] Надпись на образѣ: *Այս ամոն աղեկսանդրացի. սայ տվեց մեզ զհամաբարբառս սուրբ աւետարանիս:*

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.։*

А. *Կանոնք աւետարանաց,* Согласіе Евангелій съ предисловіемъ Евсевія Карпіана (*Կարպիանոս*) круглымъ письмомъ (4a—8b л.).

1. ***Աւետարան ըստ Մատթէոսի*** (10a—79b л.).

2. ***Աւետարան ըստ Մարկոսի*** (81a—126b л.).

126b — 127a лис. заняты статьею о родословіи, начинающеюся такъ:

Պատմեցից զփոփոխումն ազգաց որ 'ի գալթս ի ձեռն սաղ... են։

3. ***Աւետարան ըստ Ղուկասու*** (128a—206a л.).

4. ***Աւետարան ըստ Յովհաննու*** (207a—266a л.)։

Въ концѣ Евангелія Матоея, на 80a л., круглымъ письмомъ запись:

Ով ո՛ր ընթերցողք և լսողք ո՛ր աւետարանիս. յիշեցէք զՇմաւոն բաբանապետն և զտէր Ստեփանոս արհեպս սիւնեաց նահանգէ որ ետ զտէր աւետարանս 'ի գեղաքաղաքն Անկէղաշխ—Բ. 'ի սբ եկեղեցին Սարգիս նահատակին։ Արդ՝ եթէ ոք հանել ջանայ զտէր աւետրանս 'ի դրանէ սբ եկեղեցոյս 'ի մերոց կամ յաւտարաց. հանէ զնա քն ած 'ի խաւարն արտաքին. և մասն և բաժին զնոցայն առնու որ զտէրն 'ի խաչ հանին և ընդ նոսա դատակցի ամէն և եղիցի եղիցի։

Въ концѣ Евангелія Луки, на 206a л., круглымъ письмомъ запись:

Տէր Յն ողորմեա Յովհաննիսի մեղաւորի գրողիս սբ աւետարանիս։

Въ концѣ рукописи (266b—267a л.) въ записи круглымъ письмомъ послѣ обычнаго возданія хвалы (*փառք*) Господу и пространнаго богословскаго разсужденія объ Евангеліи и четырехъ Евангелистахъ едва успѣваетъ переписчикъ назвать себя, какъ рукопись оканчивается за ея дефектностью; привожу послѣднюю часть записи, касающуюся переписчика:

Արդ ես Յովանէս քահանայ բազում վիրաւք խայթեալ՝ ոչ են[չ] ունելով թոշակ ճանապարհին [յա]ւիտենից՝ ցանկացող եղեալ այսմ անձագործ խմբար[ան]իս. և որ զղէնն և զահեղ ընութիւնն այ զենքն ամբարեալ ունի և յաւրինուած դատաստանին. ես նմանեալ այնմ վաճառականի որ զամենայն ինչն ետ և գնեաց զայն պատուական մարգարիտն. զայս ստա[ց]այ յոյս և ապաստան յա[ւ]ուր աներես դատաստանին բազում աշխատան[աւք]...

Въ началѣ рукописи (1a — 1b) есть позднѣйшая приписка Сукіаса, сына архіеп. Степаноса и др.

№ 4.

221 л. in-fol. Текстъ въ два столбца, каждый: 23×7с.—Строки: 23.—Матеріалъ: желтоватая, навощенная бумага.—Письмо: круглое.—Украшенія: очень неудачные иниціалы въ связи съ миніатюрами, заставки въ началѣ каждаго Евангелія. — Иллюстрація: портреты, также неудачные, Евангелистовъ, каждаго передъ его Евангеліемъ.—Переплетъ: досчатый, кожа съ тисненіемъ. — Состояніе: переплетъ разбитъ; въ концѣ рукопись дефектна. Время: 1559 г.—Писецъ: Іоаннэсъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

1. *Աւետարան ըստ Մատթէոսի,* Евангеліе Матѳея (2a—63b л.).

2. *Աւետարան ըստ Մարկոսի,* Евангеліе Марка (64a—105a л.).

3. *Աւետարան ըստ Ղուկասու,* Евангеліе Луки (106a—171a л.).

4. *Աւետարան ըստ Յովհաննու,* Евангеліе Іоанна (172a—219b л.):

220a листь занять исторіею о грѣшницѣ и фарисеяхъ, приведшихъ ее для искушенія І. Христа.

Въ концѣ рукописи, на 220b—221b л., почеркомъ текста запись:

Փառք անճառելին.

Որ արժանի արար զնեխեալս մեղաւք և զանարհեստ և զանիմաստ և զանարժան Յովաննէս. գրիչս սուտանուն կրաւնաւոր հասանել ի վերջին գիծ սրբոյ աւետարանիս: ի թվաբերութեանս հայոց. ո̃ր 'ի սբ̃ և ի գերահռչակ ուխտիս Մարտայ հիմնարկեալ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, և ընդ հովանեաւ սբ̃ ածածնին, և ո̃մ սրբոյն որ աստ կան հաւաքեալ: ի գե[ս°] ի հայրապետութեան տ̃ն Գրիգորիսի և արհեպս̃ի տ̃ր Ներսէսին և իշխանութեան շահշահնշէն:

Արդ երեսանկեալ աղաչեմ զընթերցօղ ո̃ր աւետարանիս և զհանգիպօղք յիշեցէք զանարժան Յովաննէս գրիչս ի ո̃ր յաղաւթս ձեր. և զծնաւղսն իմ: և ա̃ծ զձեզ յիշէ ամէն:

Послѣ обычнаго заклятія въ случаѣ уничтоженія памяти переписчика въ рукописи—

Ընդ նմին յիշեցէք և զՄարիամ զանիմաստս որ է [աշխատաւոր մ[է°]ր] և մի ա̃ծ ողորմի ասացէք և ա̃ծ ձեզ ողորմի. ամէն:

Засимъ въ рукописи недочеть, во всякомъ случаѣ, одного листа, и послѣ небольшого разсужденія о Господней заповѣди заботиться о небесномъ Сіонѣ и Іерусалимѣ авторъ записи продолжаетъ:

Որում և ցանկացօղ եղև ա̃ծաւէր և հոգևոր բարեպաշտ և հաւատարիմ Խաճակ արեգէ. որ ըստացաւ զո̃ր աւետարանս 'ի հալալ ընչից իւրոց. յիշատակ իւր և ծնաւղացն իւրոց. հայրն իւրոյ Պարեկին[1]) *և մայրն իւրոյ Խաթունին*[1]) *և որդին նր̃ Ղուլ[ի]*[1]). *և հանգուցեալ եղբայրն աբրահամի*[1]) *և միւս եղբայրն Թադէոսին և համայրէն ա̃մ յարեան մերձաւորացն կենդանեաց և մեռելոց:*

Արդ որք հանդիպիք սմա կարդալով են.

Անմեղադիր լերուք ակարութեան իմոյ և սխալանաց սորայ են. և զանիմաստս յիշեայ ի ո̃ր են.

Тутъ же слѣдуетъ инымъ почеркомъ и иными чернилами приписка:

Ես տ̃ր Կիրակոս: Եւ տ̃ր բարսեղս: Ես տ̃ր ստաքեղս: Ես տանուտ̃ր պարոն Միրախչս, Ես նոտարս՝ մեք Մէրէջրի ճամփաթիս հաուք (sic) *նորոգել զտ̃ Աւետարանս յիշատակ մեզ և մեր ննջեցելոցն ամենեցուն մեծի և փոքրէ արանցն և կանանցն: Ով ս̃ր դաք քահանայից որք հանդիպիք ս̃ր աւետար...*

На этомъ прерывается рукопись.

[1]) Почеркомъ отличнымъ отъ текста.

Переписчикъ Іоаннъ называетъ себя, и только себя, также въ записи въ концѣ Евангелія Матоея (64а л.).

№ 5.

387 стр. in-fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и изображеніями Евангелистовъ. Время—1490. Мѣсто — село Хозанаваръ въ области Ќачтаѓа (Ќашатаѓа?). Писецъ —Еѓія.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:*

Въ концѣ Евангелія Маѓоея почеркомъ отличнымъ отъ текста запись:

Զմեղապարտ գրիչս Եղեայ յիշեսջիք աղաչեմ ով որ յեղբարք էն.

Слѣдуетъ сейчасъ же, но инымъ почеркомъ:

Փառք հաւր էն.

Ես աղաչաւոր գնեցի զսբ աւետարանս ՚ի հալալ ընչից իմոց յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց և ամ արեան մերձաւորաց իմոց. հայրն իմոյ ջանտարին և մայրն իմոյ մալքաթին և եղբարց իմոց զաւփաթխարին և շաչհիար. խաւտայդաս և զիւ աղահաղաս և կողակիցն իմ անայ խաթուն. և որդին իմ փիրզալամ. և կողակ իւր աղասարեթ և քոյրքն իմ. Մուսամդաւլի և Նէնայ և զթոռունքն իմ փիրվելին. ամիրվէլ. ափադշայ հայրապետ. և Ջանդուլ խանափաշայ. Ով կարդայք էն. և զանեբքն իմ սալիփ, խոջէմ. դանդուլ. Մանուս. և ծառայքն իմ Մաթին. և չիչաք ովսէփ. սարգիս. և մի ոք ողորմի ած ողորմի ա[սա]ցէք:

Опять инымъ почеркомъ, но все круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*):

Դարձեալ յիշեցէք. ախտպզուլին, գուլքանին. և որդւոյն գոզարին. և Մարխամին. Նազարին. քաչարին. գալուստին. [illegible]. Ճիլաւխանին: ասպատուրին. եղիային. դուլպատին. գրիգորին. Մկրտչին. հոռոմսիմին. ամէն:

Въ концѣ Евангелія отъ Іоанна почеркомъ текста:

Փառք հաւր էականի էն.

Եւ եղեայ անուն և բազմամեղ և մեղապարտ[գ]. և փծուն էրէցս. որ էաս զթուխտս սուրբ ՚ի հալալ արդեանց իւրոց և գրեաց զսբ աւետարանս յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց հայրն իւրոյ շապանին և մայրն իւրոյ նիկարին և պապին իւրոյ առուլթանին. և մամին իւրոյ սիրամորգին. և յեղբարցն իւրոց գասփանին և սուլպանին և սուլթան. և քուերաց իւրոց և իւր զաւակացն շահզադին ամէն:

Աղաչեմ զսբ հանդիպողաց էն.

Արդ գրեցաւ սբ յաւետարանս ի թվին :Ջ:Լ:Թ: ի գաւառիս Քաչթաղայ, ի գեղջս որ կոչի Խոզանավառ: ընդ հովանեաւ սբ ստեփանոսի նախավկայիս. և այլ բազմահաւաք սրբոցս որ աստ կան հաւաքեալ: ՚ի հայրապետութեան տն Սարգսի. ի յաշխարհակալութեան եաղուպի որ տիրեաց բազում աշխարհի և գաւառի և իւրովին կամաւք մինչև ՚ի խորասան տիրեալ:

Լսողք աղաչանաց ծերոյս սուրբ եղեայի. որ հանապազ ՚ի ծոց եկեղեցոյ պահէք և կարդայք զսբ յաւետարանս էն:

Непосредственно слѣдуетъ запись послѣдняго *собственника:*

Փառք ամենայ՟ երրորդութեան են. Ցիշեսջիք (въ рукописи—եսցիջք)'ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զվերջին ստացող զոր ամաչունչ աւետարանիս որ ստացա 'ի յարդար վաստակոց։ Ցիշատակ իւր [որ գրեցի [1])] ծնօղացն հօրն վարդանին եւ մօրն նազուզին։ Այլ յիշեա զոր գրեցի եւ ամուսինն իւր թաւանին. եւ որդոյն իւր վարդանանքն հերապետին եւ զաւերացն մարինային նազլուխանին. Եղբայրն Յովհանէսին եւ կողակցին հուրիխանին եւ որդոյն ատբեկին եւ Մելքբեկին. Թումանին. եւ զաւերացն զուհարին խաթունին. Թումրանին. եւ կրսեր եղբօրն զօվխաթբեկին եւ կողակցին ազնիւին. եւ որդւոյն սարգսին եւ զաւերացն. Եւ քույրքն իմ արդուբանին. ամայլին. մայրանին. եւ պապն իմ յովհանէսին եւ տատն իմ (*здѣсь оставлено пустое мѣсто, вѣроятно, для имени*) *եւ մօրապապն իմ ապովին եւ տատն զուհարին եւ որդւոյն գրիգորին։ Հայր մեր յեին։*

№ 6.

[19+(իա×12)+28, т. е.] 299 листовъ in-fol⁰. въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), обильно снабженнымъ украшеніями (миніатюры, при иниціальныхъ буквахъ львы, чудовища, изображенія святыхъ, часовни и т. д.), съ изображеніями 4 Евангелистовъ; родословная Христа по Матѳею иллюстрирована цѣликомъ; 19 листовъ въ началѣ рукописи заняты иллюстраціями шестоднева, грѣхопаденія и новозавѣтныхъ мотивовъ; въ досчатомъ переплетѣ. Время—1603 г. (возобновлена рукопись рукою монаха Шмавона и діакона Якова 1659 г.). Переписчикъ Чу̊тгулак̊ъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.*, съ предшествующимъ ему Согласіемъ.

Передъ оглавленіемъ Евангелія Іоанна почеркомъ текста запись, съ соблюденіемъ кое-гдѣ риомы и размѣра:

Ած ողորմի ասէք զարիանին խաթուն ազին Զուվաղէզ բերին գրագրին մէկ մէկի մէկ շահի տուին։ յահեղ ու մեծ հրապարակին պարզերես զան ի յատենին։ կարդա ու ասա զու զողորմին ած յիշեա զքեզ ի բարին։ քո թողէ զէն իւրեանց մեղքն իւրեանց հօրն եւ իւրեանց նախնին։ մէկ լինձ ասէք զուք զողորմին ճուլթ-գուլայք որ տիրանէն։ էս անպիտան գրագրին։

Въ концѣ Евангелія Іоанна почеркомъ текста запись, частью въ стихахъ и частью въ прозѣ, которая послѣ обычнаго славословія и замѣчаній о домостроительствѣ Спасителя и четырехъ Евангелистахъ слѣдуетъ такъ:

Այլ եւ զատուցալ մեծ այս զանձի.
Աճախաւսութեամբ կատկի.
Լուսատարթ բուրաստանի.
անմահութեան այս աղբերի։
Ուսողին կենաց պարգեւօղի.
Մեծապայծառ այս մարգարտի.
տիրաքարոզ որ նամակի.
անճառ շնորհաց պարգեւօղի։
Արփիահրաշ լոյս ծաղկօղի.
աւետալոր բարբառօղի.
միջնորդ մարդկան ընդ Այի.

[1]) Вписано потомъ.

արքայութեան խոստացողի։
'Ի կարգացն ժամանակի
ուրինաւոր ոք թէ լինի։

'ի թվկնս հայոց ՌԾԲ ամին։

[Զ]ստացող սբ աւետարանիս զպարօն յովանէս որ զատացու(sic) 'ի հայեալ(sic) փառաւորոց իւրոց։ Յիշատակ հոգւյ իւրոյ և ծնաւղաց իւրոց. հաւրն Մկրտչին և մաւրն շաղզադին. եղբօրն զազարին. պապին գուլինկին։ Կողակցն սուլթան զին շաթին. ամէն։ Դարձեալ յիշեցէք 'ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զպարօն յովանէսն և զկողակիցն(sic) իւրոյ զարիանին. զամեբոյն խաւսրոֆին. շաղզադին. եղբաւրն զազարին. կզն ըէըէֆարին որդոյն սադադին. քուերն զարիանին. հաւրեղբարցն մխիթարին. որ[դւ]ոյն. վարդանանին անանին հերապետին։ ծառաւրին. զտեր Նանին վարդանին։ որդւոյն զազարին գոլամիրին։ մարտիրոսին կզն արզուքանին ամէն։ Դարձեալ կրկին անգամ 'ի ք̃ս յիշեցէք զովանէս և զկզն իւր զդարիանէն։ զուստր սուլթան զիլշաթին։ յմ̃նիս եղբր յակոբին հարսին նիզարին։ ամէն։ 'ի կաթողիկոսութիւն տէր միքի՛սէթի 'ի հոչապետութիւն տէր սարգսին։ ես տէր մաթիրոսս վանեցի ծախեցի։ յովնսն զաւզս որ կոչի արզագ 'ի դրունս ս̃բ ա̃ծա̃ծին. և ս̃բ քէոթափորին։

Непосредственно слѣдуетъ скорописью (*նոտրագիր*):

Արդ՝ նորոգեցաւ սբ աւետարանս 'ի դրան երինջակայ սբ կարապետին։ Ձեռամբ Շմաւոն արեգացի։ և յակոբ սարկաւագի. 'ի թուականութեանս հայոց. ՌՃԸ. ամի 'ի հայրապետութեան տն սրբազան Յակոբ կաթողիկոսի։ Եւ ձեռամբ սր կրճատիս առաջնորդացն Եսայեայ և Ղազար վրդպտացն. և [եր]գարանք սոյին տէր աքիտակէսն. տէր շմաւոնն և տէր զաքարիայն. և սարկաւագունքն պետրոսն յակոբն և ամարգարայն յիշեջիք 'ի ք̃ս. Ամէն։

Դարձեալ յիշեցէք զս̃բ շողակաթիս քհնյքն. տէր սիմէոնն և տէր Պօղօսին. և դպիրք սորին աստուածուրն. մարգարէն և Սարգիսն. որ կան միշտ 'ի սպասաւորութիւն սբ աւետարանիս։

Արդ՝ ստացող սբ աւետարանիս ձահկեցի շահրիստանն կողակից է Յօհանիսին. ստացաւ սա 'ի հալալ ընչից իւրոց յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնողացն հօրն փիրիջանին և մօրն բէկուն. եղբարցն ջիհանշին, բայրամին. զաւեր՛ցն սեփուն, նազրխանէն, մարիամին, բէկին։ Եւ որդոցն եղիկին և առաքելին ամէն։

Դարձեալ յիշեցէք զշահրիստան որ ստացաւ սբ աւետարանս յիշատակ հոգւյ փրկութեան իւրոյ։ Որ ետ [զսյ]ս յիշատակ 'ի դուռն նոշակնանէ սբ շողակաթիս. որ այսմ ամի օրհնեցաւ։ Ով որ այս տեղացս հանէ, նզովեալ եղիցի. ամէն։

Въ концѣ Евангелія Луки мелкимъ круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*):

Զմեղաւոր գծողս յիշայ(sic) ազիզ տր տր։

№ 7.

[(իբ × 12) + 9 л., т. с.] 345 л. in—4° въ два столбца, круглымъ письмомъ

(*բոլորգիր*), съ украшеніями (заставки въ высшей степени изящны), въ досчатомъ переплетѣ. Время — 1280 г. Мѣсто — Киликія. Переписчикъ — Павелъ. Собственникъ — еп. Давидъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Въ концѣ Ев. Іоанна нѣтъ *իրր կնոջ ընացելոյ:*

№ 8.

[(*իգ*×12)+4, т. е.] 280 л. in-4⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями; на листѣ передъ началомъ текста нарисованы двѣ группы: вверху — Христосъ, возсѣдающій на тронѣ, и передъ Нимъ Богоматерь; внизу — портреты писца Саргиса и его родителей Θаддея (*Թադէոս*) и Эльмы (*Էլմայ*); въ досчатомъ переплетѣ. Время — 1427 г. Мѣсто — монастырь Евстаθія (*Եւստաթէի*).

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Въ этомъ экземплярѣ нѣтъ извѣстнаго разсказа о блудницѣ въ концѣ Евангелія Іоанна.

№ 9.

[(*իգ*×12)+5, т. е.] 317 л. in 4⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ, съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Время написанія неизвѣстно, но собственникъ (*ստացող*) пріобрѣлъ ее, какъ сказано въ монастырскомъ каталогѣ, въ 1020 г., въ рукописи же — въ концѣ каждаго Евангелія, гдѣ имѣется просьба помянуть въ молитвахъ, собственникъ (*ստացող*) называетъ себя Григоріемъ, но не указываетъ времени.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 10.

in-8⁰ на бумагѣ, круглымъ письмомъ, съ украшеніями и изображеніями 4 Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ (переплетчикъ — Григорій). Время — 1304. Мѣсто — монастырь Вжана. Переписчикъ — Нерсэсъ. Заказчикъ — инокъ Саргисъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи въ концѣ рукописи:

…գծագրեցաւ ածարեալս… ձեռամբ և պատուէր ան մեղայ Յի Քի հրամանաւ և արդեամբք Սարգսի. անապատաւորի և միանաւորի ի փառս Քջանոյ ընդ հովանեաւ որ ածածնիս և որ նշանիս և յայլ սրբոցս։ Ձեռամբ Մեղապարտ և սուտանուն գրչիս Ներսիսի։ Ի յադամկլիադէ. ի ստեղծման ադամայ ռռծբ. և ի մարմնացելոյ բանին Ց. ԺԶ։ ամի և մեր թվականիս ՉԾԳ. և նորոյ շրջանիս Մ. ԻԱ։

Изъ позднѣйшихъ приписокъ видно, что Евангеліе это въ 1318 г. по Р. Хр. и 767 арм. лѣточисленія вардапетъ Хачикъ продалъ священнику Мхитару; затѣмъ въ 1112 г. арм. лѣточисл. (=1663) общество и священники Варденика (***Վարդենից ժամիաթս և քհանայքս. մեծ և փոքր ժողովուրդս***) принесли это Евангеліе въ даръ пустыни Санчикъ (***Անապատիս Սանճկից***) въ память по Минасѣ (***յիշատակ որ Մինասիս***); въ 1117 г. арм. лѣт. (=1668) по просьбѣ монаха Іованэса рукопись была возобновлена въ память по о. Вардани, а 1248 г. арм. лѣточ. (=1799) старшина (*տանուտէր*) села Лали черезъ вардапета Симэона приноситъ ее въ даръ монастырю св. Богородицы въ Һагарцинѣ (*Հաղարծին*).

№ 11.

[6+(*իէ*×12)+5, т. е.] 335 л. in-fol.⁰ въ два столбца, на навощенной бума-

гѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ; время ՊՀԴ (874) армянскаго лѣтосчисленія (=1425); мѣсто—село Хаһро-в'о (*Ի գիւղն Խաչրով ընդ հովանեաւ սուրբ Քրիստափորի*). Переписчикъ — Іоаннъ. Заказчики Симеонъ и Минай (*Սիմէոնն և Մինայ եւոու են*). Переплетъ сдѣланъ (*կազմեցաւ*) въ ՌԼԳ (1033) армянскаго лѣточисленія (=1584). Есть записи.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 12.

[4+(*ժէ*×12)+10 л., т. е.] 242 л. in—4^0 въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ (кожа съ тисненіемъ). Записей нѣтъ, по внѣшнему виду рукопись XVI—XVII в.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Каждому Евангелію предпослано оглавленіе и за каждымъ слѣдуетъ небольшая замѣтка объ Евангелистѣ.

№ 13.

[6+(*իե*×12)+ 10 л., т. е.] 256 л. in—4^0, въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ (кожа съ тисненіемъ). Время и мѣсто написанія неизвѣстны; въ концѣ Евангелія Луки читаемъ:

Յիշեցէք և զՎարդան կրաւնաւոր որ յայսմ աւուրս էին աս Ա.գ. և շնորհեաց Ա.գ գրչի հարթիչ.

Изъ записей узнаемъ имена собственниковъ, приносившихъ рукопись въ даръ церкви св. Богородицы, повидимому, въ разное время: Искандара, сына Ходжа-Гариншаһа (*Ըսկանդար որդի Ղարիպշին*) и Аба-Меликa съ супругою Джоһаръ-Хатуномъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 14.

(*իգ*×12)+8, т. е.] 284 л. in—4^0 въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1647. Мѣсто—мѣстечко Аркури. Переписчикъ—Марукэсъ (*Մարուքէս*). Кромѣ записи, изъ которой приведена ниже часть, имѣются приписки.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи:

...այլ և գրեցաւ սա 'ի թվին Հայոց ՌՂԶ 'ի վատն և յանբարի ժամանակս որ ամէն ազր երերման կուլենայք (sic): *Արդ գրեցաւ իր աւետարանս ի յերկիրս յԵրևվանա* (sic) *ի գուղաքաղաք յԱրկուռի ի հայրապետութիւն էջմիածնա տր Փիլիպպոս կաթողիկոսին* (sic) *ին:*

№ 15.

[12+(*ի*×12)+14, т. е.] 266 л. in — 4^0 въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, заставками и изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1451 по записи почеркомъ, отличнымъ отъ текста. Заказчикъ — Тэръ-Іованэсъ (*Յովանէս*). Имѣются приписки позднѣйшихъ собственниковъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.*, съ канонами.

№ 16.

[*իբ*× 12 т. с.] 336 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ Марка и Луки, въ досчатомъ переплетѣ. Время—XVII в. Мѣсто—Тифлисъ. Переписчикъ—свящ. Михаилъ. Въ началѣ недостаетъ двухъ листовъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.*

Изъ записи: ..*գրեցի զսէ աւետարանս. ես Միքայէլ երէցս՝ ՚ի մայրաքաղաքն տփղիս. ի դառն փաշխմանից որ ածածնին և որ ամենափրկչին. և այլ որոց որ տառ կան. Եւ հայրապետութեանն* (sic) *մերոյ տէր տէր փիլիպպոս կաթողիկոսին* [1633—1655], *և թագաւորութիւն* (sic) *վրաց բագրատունեաց ազգէն* (sic). *Ռոստոմ խանին* (1634—1648) *էն:*

Годъ не указанъ.

№ 17.

[*իգ*×12, т. с.] 312 л. in—8° въ два столбца, на пергаментѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1491. Мѣсто—Кечару. Переписчикъ, во всякомъ случаѣ собственникъ – монахъ Галустъ. Евангелистовъ рисовалъ художникъ Мкртичъ (*Նկարող Մկրտիչ*). Переплетъ сдѣланъ ктиторомъ Исаіемъ (*Եսայեայ պահընկալի*) по заказу молодого Варлаама (*բարաղամ ի Պաղկունեաց ձորոյ*), который пріобрѣлъ эту рукопись въ 1679 г. Имѣются еще приписки другихъ собственниковъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.*

Изъ записи:

...Արդ եղև կատարումն որ աւետարանիս ի թվկնութն հայկազան տումարի. ՋԽ թվկին. ի դառն և ի չար ժամանակի որով նեղեալք յանօրինաց ի բռնակալութեան աշխարհիս հայոց և պարսից եաղուպ բէկի: Եւ ՚ի հայրապետութեան տն Սարգսի կաթղկոսի հայոց և պատրիարգ Կաղարշապատայ ՚ի յաթոռ որ լուսաւորչին մերոյ ի որ էջմիածինն: Արդ ի յայս և ի այն ժամանակի եղև յաւարս (sic) *խնդրոյս իմոյ գալստ անարժան աբեղի* (sic) *՚ի յածածապահ գաւառ բաժկան: ի յերկնահանգէտ և ՚ի գերահռչակ ուխտս Կեչառուս ի դրան մաւրս լուսոյ որ ածածնիս և հրաշափառ որ գրիգոր կաթողիկէս և սուրբ որ նշանիս... ՚ի վայելս անձին հարազատ եղբաւրն իմոյ Յորդանանին և որդւոց նորա Մարտիրոս քահանայի և Խաչատուր սարկաւագի և այլ հարազատ եղբարց իւրոց գինոսին, խաձիկին, պետրոսին, պաւղոսին էն:*

№ 18.

[(*իգ*×12)+11, т. с.] 287 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1651 г., если дата приводимой ниже записи относится ко всей рукописи. Собственникъ—Мирзэ съ супругою Салимъ-Назъ. Впослѣдствіи рукопись принадлежала нѣкоему благочестивому Гевандy, что удостовѣряется нѣсколькими приписками, такъ между

прочимъ въ припискѣ отъ 1736 г., въ концѣ Евангелія Луки.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи въ концѣ рукописи: ***Արդ՝ ես Միրզէս և կինն իմ սալիմ նաղն ստացաք զսբ աւետարանս ի հալալ ընչից մերոց ևն։ Գրեցաւ ի թուին Ռ. Ճ. ԽԳ. ամին. ի գեօղն Հնդզան. մելիք միրզայխանի ժամանակին։***

№ 19.

[($Iq \times 12$)+4, т. е.] 316 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніемъ Евангелиста Матоея, въ досчатомъ переплетѣ. Время—*ՋԻ* арм. лѣт. (1471). Мѣсто — село Аревикъ (*Արեւիս*), въ Сюнійской области ***ընդ հովանեաւ սբ գրիգորիս . . . . 'ի ժամանակին. որ եղաւ Հասանբէկն սուլթան Պասայիթն։*** Въ 1597 году рукопись уже принадлежала многими добродѣтелями надѣленному Саргису, ***որ ստացաւ զաս յիշատակ իւրն և իւր ծնողացն. հօրն կոստանդինն. և մօրն թէզին. և եղբաւրն ալէքսանդրոսին. և կողակցին փարխանին որ հանգուցեալ է առ Քս. և միւս կողակցին ալխաթխանին և որդւոցն եղեկին. շահնաւարին. կոստանդինին. և զաւարն խանխան զրդն. խանդրէկին. իւզուր ալթանն. և թոռներն ևն։***

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 20.

[2+($Iq \times 12$)+6, т. е.] 488 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*) съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ съ застежками изъ цѣпочекъ. Время — 1683. Мѣсто — село Һерцанкъ. Переписчикъ—свящ. Іоаннъ, за смертью котораго рукопись дописалъ священникъ Василій. Переплетчикъ — также свящ. Іоаннъ: *Օհաննէս էրէց զաս զալմող* сказано въ стихотворной припискѣ послѣ главной записи. Имѣется еще приписка отъ 1733 г., написанная на «святомъ островѣ Севанѣ»: изъ нея мы узнаемъ, что рукопись находилась въ рукахъ невѣрныхъ (*այլազգեաց*), когда османы и персы дрались, а Арменію попирали, и выкупилъ ее Саһакъ сынъ Моисея, изъ Драхтика (*Դրախտիկեցի*).

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи:

Արդ գրեցաւ սբ. աւետարանս 'ի թուին Հայոց Ռ. Ճ. ԼԲ ամին ի թագաւորութեանն պարսից՝ Շահ սուլէյմանին. Եւ 'ի հայրապետութեան տանս՝ աղուանից տն [Սիմ]էոնի սրբազան կաթուղիկոսի, 'ի յերկիրս գանձա. 'ի գեօղս հերցանկիս. ընդ հովանեաւ սբ ածածնիս: Ձեռամբ յովաննէս երիցու: Քանզի այս Յովաննէս քհնյս. գրեաց զսբ աւետարանս. մինչեւ ոչ էր ծաղկեալ՝ և կազմեալ՝ ակարութիւն մահու հանգեաւ. և փոխեցաւ առ Քս յայսն ամենեցուն. և եթող սուգ մեծ ի վե ծնողաց իւրոյ: Եւ մեք տեսեալ զթախանձ ծնողաց նորա ձեռնարկեալ աւարտեցաք բազում աշխատութեամբ հրամանաւ իշխանաց և պարոնաց պա-

րան մալխ հախնազարին. որ է աէր և իշխան բոլոր երկրիս գանձու... Արդ՝ գրեալ եղև ըս աւետարանս ՚ի խնդրոյ բարեմիտ և ծնաւէր Նազարին. որ առաջաւ գիր աւետարանս փառն յիշատակի հօրն իւրոյ և ծննդացն ևն... Եղև աւարտ ըս աւետարանիս ձեռամբ բազմամեղ և անխմաստ բարսեղ ևեմ քահանայի. և եղբօր իմոյ գգի սրկուզի ևն... Այլ և յիշել (աղաչեմ) զաէր Յովհաննէս գրրող ըս աւետարանիս. և զորդին իւր զոհրապու Աթանասն, որ ջղամ աշխատանս կրեաց վն այս աւետարանիս ևն:

№ 21.

[5+(իբ×12)+2, т. е.] 271 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1664. Мѣсто — село Гулали. Переписчикъ — діак. Һайрапетъ. Собственникъ—Саруханъ (*Սարուխան*). Есть позднѣйшія приписки, изъ коихъ узнаемъ, что послѣдній собственникъ (1735 г.) былъ Меликъ-Джанъ Калантаръ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.*, съ канонами.

Изъ записи:

Արդ գրեցաւ ըս աւետարանս ՚ի թվականիս հայոց Ռ. Ճ. ԺԳ. ՚ի հայրապետութեան տն Յակոբայ ՚ի թագաւորութին ամենից փաշէ շահապազին ոչ առաջին այլ երկրին (յետին): և ՚ի գանութեանն Երևանա աւագաղաքի. որում անկեալին: Գրեցաւ ձեռամբ... գշի հայրապետ ատր-կաւագի. որ եմ անուամբ միայն և գործով ոչ. աղաչերեցաք(°) ՚ի յերկիրս գեղամ[այ]. ՚ի գեաւ-գս որ կոչի գուլալի առ գրան Նորավնուեկը ըս գրիգոր[ի]ն ևն:

№ 22.

[4+(ի×12)+6, т. е.] 250 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Переписчикъ—Лука (*Ղուկաս*). Время—1685.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи почеркомъ, отличнымъ отъ текста:

Թվականիս մեր հայոց Ռ. Ճ. ԼԴ էր որ աւարտեցաւ աւետարանս. ես անարժան գալուստ էրէցս ստս անուն գերեցի (sic) *յիշատակարանս:*

Составитель монаст. каталога 1685 г. (*Ռ. Ճ. ԼԴ.*) понимаетъ, не какъ годъ написанія, а какъ годъ, когда собственникъ Мартиросъ купилъ эту рукопись, хотя изъ записи этого не видно; однако свящ. Галустъ, дѣйствительно, авторъ записи, а не переписчикъ Евангелія; ибо переписчикъ въ записяхъ почеркомъ текста нѣсколько разъ называетъ себя, между прочимъ въ концѣ Евангел. Луки,—Лукою (*Ղուկաս*).

№ 23.

[11+(իզ×12)+11, т. е.] 335 л. in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями четырехъ Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ (въ монаст. каталогѣ читаемъ: *գզարդս երեսացն կողոպտեալ են*).

Время—XV в. Мѣсто—Гандзакъ. Переписчикъ — инокъ Степаннось, сынъ Гарамана. Собственникъ—монахъ Саhакъ.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛИЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

Изъ записи:

Արդ՝ սկիզբն եղև գործառնութեանս այսմիկ. նախախնամութեամբ որ հոգւոյն յամենապահ գաւառս գանձակայ ընդ հովանեաւ ըէղանէ որ ամածնիս և արհիական յաթոռիս. Եւ առաջնորդութեան խմբ Սամ͂նս յիշկիս որ ու խախս: Եւ կենդանութեան տն Յոհաննիսի. և թագաւորութեան վրաց գուրգէի. և դանութեան ջահանշահի են:

№ 24.

[(կդ×12)+7, т. е.] 295 л., in—8° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ изображеніемъ святого, можетъ быть Евангелиста, съ Евангеліемъ въ правой рукѣ (1а л.), въ досчатомъ переплетѣ. Время—1677 (арм. *Ռ.Ճ.ԻԶ*). Мѣсто—село Даштъ, въ Мокской области. Переписчикъ — священникъ Мхитаръ. Имѣются приписки.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛИЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 25*.

Рукопись малаго формата, въ переплетѣ — въ серебряномъ окладѣ, съ шестью яхонтами и однимъ средней величины рубиномъ. Время — 1215 (арм. лѣточисленія, т. е. 1766 по Р.Х.).

ЕВАНГЕЛИЕ.

М. К... ***«Աւետարան փաքրիկ, արծաթակազմ նէկոյէն կազմեղեալ յայդ վերայ դան վեց հաս փաքրիկ եագուքէ և մի հաս միջակագիր յագրեալ է 'ի թուին ՌՄԺԵ. 'ի յիշատակարանին գրի «ի յայսմ ժամ͂նկիս յերկիրս Արարատեան թագաւոր ոչ գոյր և ամ ոք ինքնագլուխ իշխէր. պատիժ պատուհասն անհուն ամ͂ պատմ, առաքել պատմագիրքն. և թէ յայսմ ամի որքան նեղութիւն պատահեալ է յերկիրս Արարատեան, մահն առ͂ն և սուրն եւս և կարկուտն. 'ի վանաց յերկրէն մինչև 'ի դարբանդ՝ բովանդակ բեր երկրիս կարկտահար եղեալ չէ ինչ էղէն. ոչ թէ միանգամայլ երկիցս և երիցս որ այն մեծագոյն էր զոր ոչ ոք էր տեսեալ. և գի որ մատեանս 'ի յայսմ ժամ͂նկի գրեցաւ 'ի գաւառն որ Գայանէի վանիցն: Արդ աղաչեմ զմիրեալ եղբարսդ... յիշեսջիք... զմարգարէ վարդ͂ս... Յիշատակէ աւետարանս 'ի գաւառն Սէջանայ, 'ի Հմեյի առեփաննոս վարդ͂ապ 'ի 1835 թուին»:***

№ 26*.

Рукопись еще меньшаго (противъ № 25) формата, на тонкомъ пергаментѣ, прекраснымъ почеркомъ, въ переплетѣ — въ серебряномъ окладѣ, на видъ значительной древности.

ЕВАНГЕЛИЕ.

М. К.: ***«Աւետարան փաքրագոյն արծաթակազմ կազմեղեալ գրեալ 'ի վ͂ր նրբաթուղթ մակագաթի ընտիր գրոչութեամբ. 'ի անգլիս անգլիս եղծեալ. —'ի վերջ կուռն պակասեալ են թուղթք ինչ. ընդ նոսին և յիշատակարանն, որով և թվականն. սակայն հնագոյն ու բենն երևի:***

Յիշատակէ ուխտարանս կնէրնոց (Ագնատուհի) քաղնի բէհրուզեանց. 'ի գաւառն սիւն Սէվանայ 'ի 1855 ամին։

№ 27*.

Рукопись средняго формата, въ переплетѣ—въ серебряномъ окладѣ, съ позолоченнымъ крестомъ на крышкѣ съ правой стороны; на крестѣ двѣ бирюзы и два рубина средней величины. Время—1594. Мѣсто—с. Ѣванчъ. Переписчикъ —Лука Лорійскій.

ЕВАНГЕЛІЕ.

М. К.: *Ս. Նաւարան միջակայքր գրեալ ձեռամբ Ղուկասու գըչի Լոռեցւոյ, 'ի ձխղ թուին. յերկրին Կարնոյ 'ի գեօղն Թժանձ 'ի գաւառն գանձակայ* (sic) *որ Գէորգեայ։ ունի յիշատակարան։ յաջոյ երեսին խաչ արծաթեայ ոսկեզօծ և հաստեցեալ՝ արծաթեայ շրջանակաւ և քարամբքեւք։ 'ի մի խաչին են երկու հատ փիրուզ և երկու հատ լալ՝ միջակայքր ականք։*

№ 28.

[(*ծխ*×12)—6, т. е.] 342 л. in—12⁰, частью въ два столбца, на навощенной бумагѣ, разнымъ почеркомъ круглаго письма (*բոլորգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ недостаетъ шести листковъ; рукопись — дефектна и въ концѣ: потому она безъ записей.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ. գլ.*

Въ концѣ Еванг. Матоея приписка неграмотною рукою:

Թ. ՌՄԻ. (sic) *ի կաթու գեկոստ- թեան իր Ղուկասու և 'ի առաջնորդու- թեան սեանս աջորդութեան Գրիգոր վարդապետի եղեմ* (sic) *սոմ սատակի։*

№ 29.

[(*ծէ*×12)+6, т. е.] 330 л. in — 8⁰ малаго формата, въ двухъ столбцахъ, на пергаментѣ, круглымъ письмомъ, съ украшеніями и съ изображеніями четырехъ Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ, съ застежками изъ серебряныхъ цѣпочекъ; кожа переплета съ тисненіемъ; на верхней крышкѣ переплета — распятіе, на другой — крестъ, украшенный серебряными пуговками и цвѣтными камнями. Время—1669. Мѣсто — село Норашиникъ. Переписчикъ—Алексанъ; художникъ—чтецъ Варданъ. Составитель записи—Маркосъ. Заказчикъ—Дэһунъ (?). Есть позднѣйшія приписки о построеніи ризницы (*ծանգարան*) и монастырскаго училища (*վանական դպրոց*) въ Эчміадзинѣ въ 1868 г. и о реставраціи церкви въ Севанской пустыни въ 1863 г.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ. գլ.*

Изъ записи:

Արդ՝ գրեցաւ ամնախոս լուսափայլ մարգարիտս այս 'ի թուականութեանս հայոց. հազար հարիւր. Ժ. և Ը. ամի 'ի հայրապետութեանն տն Յակոբայ սրբազան կաթղկոսի։ ի նաւահանգիստ և 'ի նահապետակերան յարջորջեալ Նախիջեւան կողմանս. և 'ի նորին նահանգան երնջակայ վերտայեալ՝ և 'ի գեօղն Նորաշէնիկ կոչեցեալ ձեռամբ սրբասէր և պարզամիտ հարազատին իմոյ՝ տէր ալէքսան մեղաքաւչին. որ 'ի գրաւել գործաւութեանս այս՝ վերափոխեցաւ առ քս զօր և հիքոյս ոչ ժամանեալ 'ի

գիրս Հանգստեանն. սակս յարատեւոր կսկծմանն սրտիս յորժամ զյիշատակարանս գրեցաք զպատկերն եւ ետու նկարել տաս զի սփոփիչ լիցի Հոգւոյս. զոր և յիշել աղաչեմ առ 'ի Քս: Այլ' աղաչեմ զամ՟ենայն որք հանդիպիք սմա կարդալով և կամ օրինակելով՝ յիշեսջիք 'ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զարուսպ զեհուպս. և զծնողսն իմ և զեմ՟ արեան առաւն իմ. և զհօգեոր մայրն իմ զհոխիսիմէն, և զհանգուցեալ միամօր որդւոյն իւր տ. Քս զնծատուրն. քանզի արդեամբք սորին եղև զծաղկութիւն որ տեսարանիս՝ յիշատակ յաւիտենական 'ի փրկութիւն հոգւոյ իւրոյ. և միամօր որդւոյն իւրոյ՝ որ յերկնատարգական հատակի յոտար աշխարհի փոխեցաւ առ Քս. զոր Տր Այծ ընդ երանելի փկելոյն դասեսցէ... զծաղկող սորին զՎարդան զՏրն յիշեցէք և Տծ ողորմի տացէ: Զառկաւ յիշատակարանի գծօղս զՄ՟ելս բանի փառնող՝ յիշեցէք ի Տր եւ:

№ 30.

[ի×12, т. е.] 240 л. in—12⁰, въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями четырехъ Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ, усаженномъ мѣдными пуговками. Записи нѣтъ; есть позднѣйшая приписка отъ 1756 г. (*ՌՄԵ*) въ началѣ Евангелія Іоанна.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.:*

№ 31.

[10+(ի×12)+8, т. е.] 258 л. in—12⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями Евангелистовъ, въ досчатомъ переплетѣ (верхняя крышка, съ крестомъ, усажена серебряными пуговками и цвѣтными камнями). Время—1620 (*ՌԿԹ*) Мѣсто — Константинополь. Переписчикъ — Михаилъ Тохатскій. Заказчикъ—инокъ Яковъ изъ области Екегеацъ. Позже, въ 1624 г., пріобрѣтена она Павломъ Тохатскимъ (*մահ|դեսի Թոխ|աթցի |Պ|օղոսն*) и принесена въ ларь церкви св. Якова черезъ священника Саргиса.

ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛІЕ, *ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆ Դ գլ.,* съ канонами.

№ 32.

1092 стр. in—folio (46×32 с.) въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ, концѣ и мѣстами въ серединѣ рукописи недостаетъ листовъ. Записи встрѣчаются въ текстѣ въ концѣ отдѣльныхъ житій и мученичествъ. Изъ пространной, но всеже дефектной записи въ концѣ рукописи узнаемъ, что она въ 1227 году (*ՈՀԶ*) была пріобрѣтена Туркомъ (Аствацатуромъ: ***ես նուաստ ծերս և անպիտան ծառայս Այ տուրք կոչեցեալ***).

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ. *ԱՅՍՄԱՒՈՒՔ:*

Въ этомъ сборникѣ житій, указатель коихъ, составленный впослѣдствіи, помѣщенъ въ началѣ, нѣтъ исторіи Варлаама и Іоасафа, а есть мученичество Варлаама Антіохійскаго (стр. 801: *վկայութիւն սրբոյն Բարղամու որ վկայեաց յԱնտիոք մայրաքաղաքն ասորոց*).

№ 33.

[(ԽԳ × 12) + 17[1]), т. е.] 533 л. in—fol.⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). съ украшеніями, попадаются лики святыхъ, такъ напр. при житіи Варлаама Индійскаго, въ досчатомъ переплетѣ, дефектная. Отъ записи сохранилась часть (начало), и изъ нея ничего фактическаго не узнаемъ, но, по всей вѣроятности, имя переписчика, время рукописи и т. д. можно узнать, посвятивъ больше времени обслѣдованію рукописи, главнымъ образомъ послѣсловій при житіяхъ. Переписчикъ — можетъ быть Давидъ (см. ниже). Въ 1694 г. (ՌՃԽԳ) рукопись возобновлена священникомъ Аристакэсомъ.

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՔ:

Въ этомъ сборникѣ житій святыхъ мы уже имѣемъ житіе Индійскаго Царевича[2]):

Պատմութիւն Յովասափու որդւոյ թագաւորին Հնդկաց. 'ի մարգեզանալ՝ բանին մի ընտրեալ զաշակերտացն թեան զորս յառաքեալ յանուանեաց էն.

Запись въ концѣ этого житія почеркомъ текста:

Զոր և ես տառս Մեղուոր ծառայս մէ բազում աշխատութեամբ և ջանիւ փոքր 'ի շատէ ծաղրաքաղ արարեալ թարգմանեցի զայս 'ի Հայ բարբառ ձեռամբ իշխանի միոյ՝ պատուաւորի: ես որոյ 'ի ձեռն նոյին ծրգնութեան և հանճարական փորուցն արժանի արայ ինք ջս և երկնից արքայութիւն շնորհեալ իր թանգուի գուլուն. և ծնողացն իր շահմերյն՝ իր թամամկաթունին և կենակցին իր բեկի սալթանին որդյն. ևն. և իմ Մեղուոր բիւրնո: քանքարդ պարտական գութի դծողի և խմցն ա[ՌՆ]էշ—Ն կարդացողացն և ած ողոր[ո]ր տողացն. ամէն:

№ 34.

[(ԽԳ × 12) + 4, т. е.] 556 л. in—fol⁰. въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ недостаетъ 24 л., недостаетъ и въ концѣ житій на весь августъ мѣсяцъ; нѣтъ, конечно, и заключительной записи. По записямъ въ текстѣ, напр. ԻԷ. 11 Ե л., видно, что рукопись писалась нѣкимъ Яковомъ по заказу епископа Карапета.

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՔ:

№ 35.

[(ԽԳ × 12) + 7, т. е.] 523 л. in—fol.⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, съ изображеніемъ Поклоненія волхвовъ, въ началѣ—передъ текстомъ, и Варлаама Индійскаго, при житіи; въ досчатомъ переплетѣ. Время—1640 (ՌՁԹ). Мѣсто—село Карамуратъ, въ Закамской области (*ի Երկիրն գախաձա*). Переписчикъ — епископъ Давидъ, по заказу Агабабы (*Աղաբաբա*). Пространныя записи въ концѣ рукописи съ плачемъ по поводу выселенія армянъ въ Персію.

---

[1]) Послѣдніе 17 л. выпали изъ переплета и перемѣшаны.

[2]) *Սմեցեալ. Ե. և օրատոսք. Փ.* (см. ԽԳ, 10а л. и слѣд.):

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ:

№ 36.

[խր×12, т. е.] 504 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Листы перемѣшаны, можетъ быть и утеряны, въ концѣ недостаетъ нѣсколькихъ листовъ, а съ ними нѣтъ и житія Варлаама и Іоасафа и главной записи. При сколько нибудь продолжительномъ обслѣдованіи можно узнать подробнѣе обстоятельства рукописи по записямъ въ текстѣ, въ концѣ житій, такъ напр. имена переписчика Вардана, заказчика Саргиса, сыновей его и родителей, названы въ слѣдующей записи (ԽԲ, 1а л.):

Ողորմի Քս ած ստացող տառիս բարեմիտ Սարգսին և որդոցն Դոնմազին Պապին և ծնողացն Ցէքին Ցուռմին. և զՎարդան զանպիտան գրչիս:

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ:

№ 37.

[(խ×12)+1, т. е.] 481 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Рукопись — дефектна въ началѣ. Время — 1699 (ՌՃԽԸ). Мѣсто— село Кардманъ въ области Ганджи (Елизаветополя). Писалъ священникъ Аристакэсъ по просьбѣ Іоанна и по желанію его отца Улухана.

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ:

№ 38.

[ծր×12, т. е.] 624 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), со скудными украшеніями. Писецъ—Стефанъ (Ստեփաննոս) и заказчикъ — варданетъ Саргисъ, судя по записямъ въ текстѣ, въ концѣ житій. Монастырскій каталогъ переписчикомъ называетъ Лазаря и заказчикомъ священника Іоанна Кр̆занскаго (կռզանցի) по слѣдующему недоразумѣнію: въ 1751 г. (ՌՄ) рукопись была пріобрѣтена священникомъ Іоанномъ К-имъ и снабжена новою записью (յիշատակարան); эту запись и писалъ Лазарь почеркомъ, совершенно отличнымъ отъ текста.

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ:

№ 39.

[ժը×12, т. е.] 192 л. in — fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Какъ дефектная въ концѣ, рукопись лишена обычной записи. При поспѣшномъ перелистываніи встрѣчался съ записями въ текстѣ, заключающими имя заказчика Аветиса, такъ напр. со слѣдующею записью (ԻԸ, 12а л.):

Ողորմեայ Քս ած ստացողի գրիս բարեմիտ աւետի[սի]ն և ծնողացն. մահտեսի յովանէսին շահզադին և որդոցն պօղոսին պաղտասարին. գէորգին և ամ արեան ենն:

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ:

№ 40.

[(ծղ×12)+11, т. е.] 659 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), съ украшеніями, кое-гдѣ и лики святыхъ; въ досчатомъ переплетѣ. Начала и конца недостаетъ, отсутствуютъ листы и въ серединѣ. По записямъ въ текстѣ, такъ напр. ԽԱ, 11b узнаемъ, что заказчикъ (ստացող)—монахъ Григорій, а переписчикъ Вартанэсъ (Վրթանէս):

922
Р 482590
БИБЛИОТЕК

ЧЕТЬЯ-МИНЕЯ, ԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ.

№ 41.

[(ԺԲ×12)+19, т. е.] 595 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и иллюстраціею (есть изображенія апостоловъ), въ досчатомъ переплетѣ[1]). Рукопись—дефектна въ началѣ. Время — около половины XV вѣка. Мѣсто — обитель Іермона. Переписчикъ—монахъ Іоаннъ (*Յ̃վ̃ս — Յովհաննէ̃ս*). Заказчики — священникъ Мануэль съ сыномъ Стефаномъ.

ПРАЗДНИЧНАЯ МИНЕЯ, ՃԱՇՈՑ ԳԻՐՔ:

Изъ главной заключительной записи, дефектной въ концѣ:

Ըստ այսմ պայմանի ամենազօրելի և երջանիկ ընտրեալ և պատուելի ծաղկածոյ և ծ̃մ գովութեանց արժանաւորքն Մանուէլ քահանայն և տէր Ստեփանոս հարազատ նորին գրել ետուն զս̃ր տաւս 'ի սանահնոյ աւրինակէն և մեծաւ փափագանաւք յարգար վաստակոց իւրեանց ստացան զսա յիշատակ բարի հոգւոյ իւրեանց և ծնաւղաց տ̃ր Մանուէլին պարոն ամիրբէկին. և գուլմելիքին. որով հանդիպողք ս̃ր կտակիս յիշեսջիք 'ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զդեռաբոյս որդիք տէր Մանուէլին զտ̃ր ստեփանոս և զամիրբեկ: Այլ և զՔՈՅՐ նոցա զմարգարիտն և զեղբարքն զփոխեցեալքն ի ք̃ս զա̃ծատուրն և զա——ւրն. Դարձեալ աղաչեմ յիշել առ ք̃ս զկենդանի եղբարք տէր Մանուէլին զսաւլթան և զէլբէկն և զմեծ եղբաւր որդին զպատուելի երիտասարդն զմելիքն և զմայր և զՔՈՅՐ տ̃ր Մանուէլին զյուստինէ և զորդի նորին զփաշէն: Դարձեալ աղաչեմ յիշել 'ի ք̃ս զհարազատ որդիք սաւլթանին զշահնզարն և զխօշնազարն և զմարգարէ զպիրն և զսահակն և զորդիք էլբէկին զյեղիշէ և զյ̃ենք. և զմաթէոս: Դարձեալ աղաչեմ զս̃ր մանկունս եկեղեցւոյ՝ որք ընթեռնոյք զս̃ր տաւս՝ յիշեցէք 'ի ս̃ր աղօթս ձեր զվերոյ ասացեալ ստացող գրոյս զտէր Մանուէլ և զամուսինն իւր՝ զեղիսաբեթ և զծաղկեալ որդիքն իւր՝ զտ̃ր ստեփանոս և զամուսինն իւր զխօսրովխաթուն և զզաւակն իւր զներսէս և զՄիսրապ պատանին և զամիրբեկն և զամուսինն իւր զԽ——խձան: Յիշեցէք 'ի ք̃ս զմելիքն և զամուսինն իւր զսօլթանբախտ զփոխեցեալն 'ի ք̃ս և զորդի նորին զգրիգոր պատանին: և զմայր մելիքին զվարդակկին: Եւ զսաւլթան և զամուսինն իւր զթամար. և զէլբէկն և զամուսինն իւր՝ զչէչադ և զշանազարն և զամուսինն իւր զաղուլ մելիքն: այլ և աղաչեմ յիշել 'ի ք̃ս զպատուելի երիտասարդն զամիրան բէկ. որ է կնքահայր սոցա: Եւ լի բերանով և ուղիղ սրտիւ ասացէք ա̃ն.

Եւ արդ գրեցաւ ս̃ր տաւս որ կոչի տարեան գիրք 'ի դառնացեալ ժամանակիս յորում նեղիմք յանօրինաց բռնութենէ եւ տաւել 'ի կրկնակի

1) Въ переплетъ попали два листа изъ грузинской пергаментной рукописи духовнаго содержанія; въ сохранившихся листахъ находится между прочимъ статья озаглавленная: სწავლაჲ მღდელისა და სჯულისმეცნიერისაჲ.

հարկապահանջութենէ։ 'ի հայրապետութեան տեառն գրիգորի ընդհանրի հայոց կթղ̃իկոսի և պատրիարգի վաղարշապատու՝ էջմիածնի։ և յաշխարհակալութեան ջհանշայի միրզին. որդւոյ ղարայ ուսուֆին ձեռամբ ամենամեղ և անարհեստ գրչի յ̃սի որ զանունս ունիմ կարգաւորի և զործովս անպիտան. Որ և եկեալ յարծկէ քաղաքէ տարադէպ հանդիպեցաք 'ի զաւառս գեղարքունի 'ի գիւղս որ կոչի կած. հանդիպեցաք բարե[րար] առնս տէր Մանուէլի և մնացաք զաւտարական կեան[ս] մեր վասն յոյժ սիրոյ և փափազանաց սորա՝ ձեռնարկեալ սկիզբն արարաք՝ ս̃ր գրոցս 'ի մեծի աղուհացից պահոցն 'ի չորրորդ շաբաթին և աւարտեցաք աւժանդակութեամբ ս̃ր հոգւոյն ա̃յ վերացման ս̃ր խաչի տաւնիս՝ ընդ հովանեաւ ս̃ր ա̃ծածնիս և ս̃ր գրիգորի և ս̃ր կարապետի յե̃ղսութեան զաւառիս գեղամայ տեառն ստեփանոսի և վերակացութեան քաջ րաբունւոյն սարգիս վարդապետի ս̃ր ուխտիս՝ հերմոնի հաւր։

Արդ յերես անկեալ՝ կրկին աղաչեմ զպատ ք̃հից որք հանդիպիք ս̃ր գրոցս՝ կարդալով և կամ զաղափար՝ աւրինակելով։ յիշեսջիք ջերմեռանդ սրտիւ և քաղցրագութ կամաւք և ա̃ծահաճոյ աղաւթիւք և արտասուազոչ հայցմամբ՝ 'ի հեշտալուր ա̃նէն մերմէ յ̃է ք̃է. զի ողորմեսցի և [գ]թասցի՝ թողցէ և քաւեսցէ զմ̃մ յանցանս՝ զկամայ և զակամայ՝ զստացողի գրոցս՝ տէր Մանուէլի և զհ̃ր ստ̃փսի և զմ̃մ ընտանեաց նորա համօրէն։

№ 42.

[(Խ×12)+1, т. е.] 481 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и съ изображеніями святыхъ. Рукопись—дефектна въ началѣ. Время — 1464 г. (ՋԺԳ). Мѣсто — обитель hайоц-тар̀ъ (*'ի ս̃ր աթոռս ամենափրկչիս*). Написана рукопись инокомъ Стефаномъ (*Ստեփաննոս*) по просьбѣ вардапета Даніила.

ПРАЗДНИЧНАЯ МИНЕЯ, *ՃԱՇՈՑ ԳԻՐՔ։*

Въ записи съ особенною горечью вспоминается трудное время Джаhаншаhа, въ которое писалась рукопись:

Ի զառն և խաւար ժամանակի որ 'ի մեղացն եկն 'ի վ̃ր մեր 'ի յանաւրինաց և յայլակրօնից և 'ի չարքանաւորաց 'ի զանութիւն Ջահանշահին որդւոյ ուսուֆին որ մտաւ 'ի Խորասանս է տարի զաշխարհս սահուն և երերուն պահեաց 'ի հարկապահանջութիւն և 'ի տառապանս և 'ի չարչարանս այնպէս որ հարք զորգիս ուրանային ի հայրապետութիւն ս̃ն Գրիգորի որ նորոգեաց զս̃ր էջմիածինն և բազում և մեծաւ ջանիւ զարդարեաց և նորոգեաց... և պայծառացոյց լուսաւորեաց եկեղեցիս զի սա է մայր ա̃մ եկեղեցեաց են։

№ 43.

[(ԼԸ×12)+5, т. е.] 461 л. in—fol.° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ весьма скудными украшеніями, въ возобновленномъ досчатомъ переплетѣ, покрытомъ желтою кожею. Время —

1420 г Переписчики—Саргисъ и Іона. Кромѣ главной записи имѣются приписки и записи въ текстѣ.

ПРАЗДНИЧНАЯ МИНЕЯ, ՃԱՇՈՑ ԳԻՐՔ:

Изъ главной записи:

Աւարտեցաւ ՔաՀիՃս տաւրեկա-չէն մարգարէախաւսս այս կամք: Յամի ութՀարիւրերորդի՝ վացսներորդի և Իններորդի թւականութեան Հայկազեան ազգիս ամարի: յամեան Հրոանից՝ Իմ պատկեր աւուրս Նշրթի: Ձեռամբ յոգնայպայծառ և ջաՀաւորեալ՝ տէր Սարգսի և Ներգևեալ և մեզասակարթ և փծուն գրչի յունանի. որպէս և գիրս ցուցանի ի իր տեարեցն ի վեր են.

Изъ приписки, на ԺԶ 7a—ԺԶ 5b л.:

Դարձեալ յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զտր Յովհաննէս արեգէն որ մարտիրոսացաւ ի գա—գս որ կոչի գրախտիկ ի ցանութեան ավանից փաթշաՀին թ.վ. Ջ.խթ.

Есть еще приписка позднѣйшаго собственника—Тэръ-Мкртича отъ 1657 г. (ՌՃԶ).

№ 44.

[(ԽԳ × 12)+10, т. е.] 526 л. in—fol.º [1]) въ два столбца, крупнымъ круглымъ письмомъ (*մեծ բոլորգիր*). въ досчатомъ переплетѣ, покрытомъ желтою кожею. Въ концѣ недостаетъ нѣсколькихъ листовъ; рукопись возобновлена. Время—1315 г. (ՉԿԴ). Мѣсто — обитель св. Тадэоса, въ Артазѣ. Рукопись написана Рстакэсомъ (*Ռստակէս*) по волѣ боголюбиваго Вардана.

ТРУДЫ НЕРСЭСА ЛАМБРОНСКАГО СЪ БІОГРАФІЕЮ, НЕРСЭСА БЛАГОДАТНАГО И ГРИГОРІЯ СКЕВРСКАГО:

1. *Նախատեսութիւն մեկնութեան ածայլին երգոցս սաղմոսաց մարգարէութեանս Դաւթի արքայի:*

Մեկնութիւն սաղմոսաց Դաւթի Ներսիսի Լամբրոնացւոյ: По монастырскому каталогу *պակասին մի նախանձիր. ողորմեա և լւրև կանոնք*, т.е. недостаетъ псалмовъ ծ̃=51, ծզ=56. и ծէ=57, равно լէ=37 և հր=73.

2. *Պատմութիւն Ներսիսի վարուց եղելոյն երգոցս քննողի:*

3. *Գովեստ բանի ներբողական բացատրութեամբ ասացեալ Ներսիսի սրբազան կղկնի:*

4. *Նորին Ներսիսի կաթողիկոսի ասացեալ բանս մաղթանաց առ որ Հրեշտակս ռամանաւոր չափով:*

5. *Ներբողեան պատմագրութեան ասացեալ Գրիգորի ածաքերոյ երջանիկ վարդապետի առ 'ի քս միայնոյեկց 'ի փառս և 'ի ծդնութիւն մեծ քաՀանայապետին սրբոյն Ներսիսի արՀիեպիսկոպոսի Տարսոնի Կիլիկեցւոյ ի խնդրոյ նորին Համանուն և Համազգւոյ Ներսիսի եպիսկոպոսի և սրբասնունդ քաՀանայի:*

Изъ пространной записи въ концѣ толкованія псалмовъ:

Արդ եղև սկիզբն առաւս այսմիկ սրբոյ՝ գծագրութեան 'ի գաւառս կոչեցելումս արտազ. ի որ և յերկնաՀանգէտ 'ի Հաւչակաւոր ուխտս՝ ի յա-

[1]) Размѣръ фоліантовъ рукописей №№ 30, 31 и 33—40 равняется размѣру рукописи № 32, эта же (№ 44) рукопись—48 × 32с.

թօսս և 'ի հանգիստս ո՛ր տաղքիցս Թագէոսի: Ընդ հօմանեաւ ամենադաւր աջոյն Յի. առ. ոսս ո՛ր և ծնայլն արեամբ ներկեալ նշանխս ո՛ր գեղարդեանս և ո՛ր կուսին սանդխոց և այլ բազմահաւաք սրբոցս:

Ի թագաւորութեան հայոց աշխն կոչեցեալ. և 'ի հայրապետութեան տն կոստանդեայ: Յառաջնորդութեան այսմ նահանգիս և ծծախնամ որտոց դաւառիս ո՛ր և առաքելաշնորհ արհէտաջան գլուխն. ախեզերացս և աշխարհածաւալ. բարիախորհ և մեբազխառդ. պարխազ ամրութեան հանուրց եկեղեցեաց և բերդ հաստատուն քահանայից և ամենայն քրիստոնէից տր զաքարիայի. և պարծ եղբաւր նորին պետրոսի և ղաւակաց սորին են.

Իսկ ի լրման թուաքերութեանս հայոց. ՁԿԴ. յամենանն նաւասարդի. ա.'ի գառն և գծնեալ և 'ի մաշեալ ժամանակիս. յորում ըստ հրամ[ան]է տն ցամաքեցաւ սեր բազմաց. և թագաւորեաց սուտութիւն և ատելութիւն. և մահաշունչ քնարն սատանայի բեղնաւորեալ գուարձանայ յընթհանուրս ամենայն մեծապանծ ձոխութեամբ եւ տաւեղ ի յագգս արաջնէ, ի սեաս հայկայ և ի զարմս թորգոմեան են են:

№ 45 [1]).

1076 л. in—fol.⁰. въ два столбца, на синей бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Время—1814 г. (*ՌՄԿԳ*): начата 13 сентября. Мѣсто — Севанская пустынь. Писали вардапетъ Мхитаръ и Іоаннъ по приказанію католикоса Ефрема. Есть записи за *Նախատեսութիւն* и въ концѣ рукописи, послѣдняя—весьма пространна.

ТОЛКОВАНІЕ ПСАЛМОВЪ ДАВИДА СВ. НЕРСЭСОМЪ ЛАМБРОНСКИМЪ.

№ 46 [2]).

360 страницъ in—fol.⁰ въ два столбца, на синей бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ недодѣланномъ досчатомъ переплетѣ (кожа желтаго цвѣта). Время—1814 (*ՌՄԿԳ*): начата по приказанію католикоса Ефрема 13 сентября. Мѣсто — Севанская пустынь. Рукопись писана, добавляетъ монастырскій каталогъ, вардапетомъ Мхитаромъ. Имѣются записи за *Նախատեսութիւն* и въ концѣ рукописи.

ТОЛКОВАНІЕ ПСАЛМОВЪ НЕРСЭСА ЛАМБРОНСКАГО.

МК.: *Նախատեսութիւն մեկնութեան երանեալ* [*սաղմ. Ա.*] *և երկինք պատմեն կանոնացն* [*սաղմ. ԺԸ*=19] *Ներսէսի արքեպիսկոպոսի Տարսոնի Կիլիկեցւոյ:*

№ 47.

[6 + (*դզ* × 12) + 10, т. е.] 208 л. in—fol.⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ, въ концѣ и мѣстами въ серединѣ рукопись—дефектна; запись не сохранилась.

ТОЛКОВАНІЕ ПСАЛМОВЪ, *ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՂՄՈՍԱՑ*, съ пространнымъ, но дефектнымъ предисловіемъ.

№ 48.

[(*կդ* × 12) + 8, т. е.] 1000 л. in—4⁰, на тонкой бумагѣ, скорописью (*Նօտր-*

[1]) Ср. № 46. [2]) Ср. № 45.

գիր), въ переплетѣ (картонъ съ кожею). Въ рукописи недостаетъ послѣднихъ листовъ и записи.

О ПРИМѢРАХЪ И ПОДОБІЯХЪ, ТРУДЪ ІОАННА DE SAN GEMINIANO, ИЗЪ ОРДЕНА ПРОПОВѢДНИКОВЪ.

Գիրք կամ գործ Յոհաննու ՚ի տոհմէն տէ սան Ճէմինիանօ ՚ի կարգէն քարոզողաց պայծառացուցիչ նմանութեան վարդապետի. յորում ընծեռի զօրինակաց և զնմանութեանց իրաց։

№ 49.

[(ժթ×12)+1, т. е.] 229 л. in—fol.⁰, на синеватой бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Время—1833 г.: начата въ апрѣлѣ и окончена въ маѣ. Мѣсто—Севанъ. Переписчикъ—инокъ Антонъ.

ТОЛКОВАНІЕ ПРОРОКА ИСАІИ ПО ЕФРЕМУ СИРИНУ, ІОАННУ ЗЛАТОУСТУ И КИРИЛЛУ АЛЕКСАНДРІЙСКОМУ, ТРУДЪ ВАРД. ГЕОРГІЯ, ПРЕДПРИНЯТЫЙ ПО ВОЛѢ ҺЕТУМА.

Заглавный листъ:

Համառօտ ժողովումն մեկնութեան որ մարգարէին Եսայեայ. ի լուսաւոր մեկնչացն. տեառն Եփրեմի խուրին ասորոյ. Յովհաննու ոսկեբերանի և Կիւրղի աղեքսանդրացւոյ։ Հրամանաւ տեառն Հայոց Հեթմոյ արարեալ և ժողովեալ լուսաւոր վարդապետին Գէորգեայ։

Եւ կրկին ընդօրինակեալ ՚ի որ Սևանու կղզւոյ վանաց միաբան անտօն աբեղայէ։ յամի տեառն 1833. *ապրիլի ՚ի հնգէն սկսեալ են։*

№ 50.

803 стр., изъ нихъ 11 стр. алфавитнаго указателя, in—fol.⁰ въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Судя по записи въ концѣ рукописи, автографъ патріарха Якова, написанный въ 1203 г. армянскаго лѣточисленія, 1754 г. по Р. Хр., въ третій годъ его же, т. е. Якова, [вторичнаго съ 1752 г.] патріаршества въ Константинополѣ.

О СЕМИ ТАИНСТВАХЪ ЦЕРКВИ, СОЧИНЕНІЕ ПАТРІАРХА ІАКОВА.

М. К.: *Կրթութիւն մծարանական զխորհրդոցն եկեղեցւոյ։*

№ 51.

514 стр. in — 4⁰ въ два столбца, на толстой навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ недостаетъ 68 страницъ; рукопись дефектная и въ концѣ, на видъ XV—XVI столѣтія.

СБОРНИКЪ ЦЕРКОВНЫХЪ ПѢСЕНЪ, *ԳԱՆՁԱՐԱՆ*, съ нотными знаками.

№ 51а [1]).

[(լ×12)+2, т. е.] 362 л. in—4⁰, на навощенной бумагѣ, написана для свящ. Давида (*Դաւիթ կաւաոկրօն քհնայ*), круглымъ письмомъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время — 1438. Мѣсто — соборъ Богородицы, въ Тифлисѣ. Возобновлена рукопись 1651 г. (*ՌՃ*). Имѣется пространная запись и приписки.

[1]) Въ монастырскій каталогъ эта рукопись не внесена, въ библіотекѣ же находится рядомъ съ № 51 и снабжена тѣмъ же номеромъ (51).

СБОРНИКЪ ЦЕРКОВНЫХЪ ПѢСЕНЪ, ԳԱՆՁԱՐԱՆ:

Изъ записи въ концѣ:

Արդ՝ գրեցաւ սա 'ի Թուականութեն Հայոց ՊՁԷ 'ի մայրաքաղաքս տփխիս: ընդ հովանեաւ որ և Հրաշափառ կաթուղիկէին որ անուանին: 'ի Հայրապետութեան տն կոստանդեա և 'ի Թագաւոր[ութ]եանն վրաց Աղէքսանդրէի անուանի և բարեպաշտի զոր տր ած պահեսցէ զանփորձ կենաւք և պարագայց ամաւք զաւրաւք և զաւակաւք խրոխ.ք 'ի փառումն և 'ի հերքումն անաւրինաց խմբից և 'ի հաստատութին սրբոյ եկեղեցւոյ են:

№ 52.

[(*իդ*×12)+8, т. с.] 284 л. in—4⁰ въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Рукопись сохранилась цѣликомъ, но записей нѣтъ. Рукопись на видъ XVI—XVII столѣтія.

СЛУЖЕБНИКЪ, *ՄԱՅՐ ՄԱՇՏՈՑ:*

№ 53*.

Рукопись 1828 года, написана въ Севанѣ инокомъ Антономъ.

ТОЛКОВАНІЕ ПЯТИКНИЖІЯ КОРНЕЛІЯ A LAPIDE, ВЪ ПЕРЕВОДѢ ВАРД. ЛУКИ ХАРБЕРДСКАГО, СОКРАЩЕННОМЪ ВАРД. ПАВЛОМЪ АДРІАНОПОЛЬСКИМЪ, ИЗЪ ІЕРУСАЛИМСКОЙ БРАТІИ.

М. К.: *Գիրք մեկնութեան հինգ գրոցն Մովսէսի, արարեալ 'ի կոռնելիոս ալփիտայէ և 'ի լատին լեզուէ թարգմանեալ 'ի Ղուկաս վարդապետէ խարբերդցւոյ և կրկին համառօտեալ 'ի պօղոս վրդպ. ադրիանուպօլսեցւոյ 'ի միաբանէ որ Եմի. և ընդօրինակեալ 'ի Յովհաննու միրզայեան փանանդացւոյ: գրեալ ձեռամբ յԱնտոն աբեղայէ 'ի միաբանէ Սեւանայ 'ի 1828 ամի:*

№ 54.

[(*ժե*×12)+2, т. с.] 182 л. in—8⁰ въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Время—1659 г. (*ՌՃԸ*). Мѣсто—г. Севастія. Переписчикъ — Ромклайскій вардапетъ (*անարժան 'ի բանաւորս նորատունկ վրդպս Հռոմկլայցի*); переписчику помогалъ Хачатуръ (*որ ըդթուղթս կոկեաց*).

ТОЛКОВАНІЕ СОГЛАСІЯ И ЕВАНГЕЛІЯ МАТОЕЯ.

Մեկնութիւն խորանաց աւետարանին (на девяти первыхъ страницахъ). *Ժողովումն մեկնութեան սրբոյ աւետարանին որ ըստ Մաթէոսի [ի]բանից իմաստուն վարդապետաց եկեղեցւոյ կարգեալ և յօրինեալ դիւրահաս ընթերցողաց են:*

№ 55.

285 стр. in—8⁰, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Рукопись не дописана и безъ записи; на видъ она XVIII—XIX столѣтія.

II ЧАСТЬ ТОЛКОВАНІЯ ЕВАНГЕЛІЯ МАРКА, СОЧИНЕНІЕ ВАРД. ВАСИЛІЯ.

Երկրորդ հատոր մեկնութեան սրբոյ աւետարանին Մարկոսի ասացեալ 'ի վարդապետէն բարսեղէ:

Начало:

Հարցին ցնա և ասեն են;

№ 56.

423 стр. in—8⁰, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ кожаномъ переплетѣ. Время—1833 г. Мѣсто—Севанъ. Переписчикъ—инокъ Антонъ. Имѣется въ концѣ запись.

ТОЛКОВАНІЕ ПѢСНИ ПѢСНЕЙ, СОЧ. ВАРД. ЯКОВА КАЙЕНЯНА.

Заглавный листъ:

Մեկնութիւն երգոց երգոյն Սողոմոնի։

Արարեալ յոգնաջան վարդապետին Մերոյ տ̃ռն. Յակոբայ Կայենեանի· լուսաւոր և ազգու արգասիւք ՚ի սէր հարսին և փեսայի. ՚ի միաբանութեանց սրբոյ գահոյն Էջմիածնի. ՚ի յօգուտ մանկանցս նորոյս երուսաղէմի։

Զոր և օրինակեալ ՚ի բուն օրինակէ և ձեռագրէ հեղինակի ինորին աշակերտ. և պատրիարգարանի նոտար տէր Յովհաննիսէ. և ՚ի պաշտօնեայէ մեծի խորհրդոյ։ Եւ կրկին ընդօրինակեալ ՚ի միաբանութենէ սրբոյ Սևանայ կղզւոյն գեղամայ Անտոն աբեղայէ Թիֆլիսեցւոյ. վն̃ խեղ անձին խուրդ. յամի տն̃ 1833. մայիսի 6, սկսեալ ՚ի հրամ̃ան տն̃ եփրեմի. և նորած յօհաննու կթղկոսին ՚ի նոյն վանս յերջանիկ կղզւոջն Սևանու։

№ 57.

520 стр., in—8⁰, на бумагѣ, армянскою скорописью (*նօտրգիր*) въ переплетѣ. Записи не имѣется, но есть приписка вардапета Мануэля отъ 1 ноября 1829 г., удостовѣряющая, что эта рукопись, изъ книгъ (*՚ի գրեանց*) архіеп. Іоанна Севастійскаго и его ученика вард. Мануэля, принесена въ даръ Севанской пустыни.

ЛѢЧЕБНИКЪ НА ТУРЕЦКОМЪ ЯЗЫКѢ

المقدمه [1]

مقدمه علم طب موضوعی
و طریق بیاننده در.
و بو علم طب موضوعی
اولوب محتاجی علیه اولدوغین
بلدرر. اما بو علم طبی
موضوعی بدن انسان
صحیحی و مریض اولدوغی
جهتندن یعنی بو علم طبی
بدن انسان صحیحی
و یا مریض اولدوغی
احوالندن باعث اولونور

ԷԼ ՄՈՒԳԱՏՏԻՄԷ

Մուգատտեմէ էլմի թըպ մէվզուի-վէ թարիք պէյանընտէ տըր

Нач.: *վէ պու իլմի թըպպ մէվզուի օլուպ մուհթաճի ալէյհ օլտուգըն պիլէրիր. էմմա պու իլմի թըպպըն մէվզուի պէտէնի ինսան իւր սահիհի ու մարիզ օլտուղի ճիհէթինտէն եանի պու իլմի թըպպը պետենի ինսան սահիհի ու եա մարիզ օլտուղի էհվալընդէն պայիս օլունուր. . .*

[1]) Транскрипція обычнымъ арабскимъ письмомъ принадлежитъ мнѣ.

№ 58.

Каждое сочиненіе съ своею отдѣльною пагинаціею, in—8°, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ.

СБОРНИКЪ СОЧИНЕНІЙ АРИСТОТЕЛЯ, АРАКЕЛА СЮНІЙСКАГО, ДАВИДА ФИЛОСОФА, БОГОСЛОВА І. СКОТА, ВАРД. ІОАННА И ІОАННА ДАМАСКИНА.

1. *Արիստոտելի ստագիրացւոյ գիրք բնազանցականաց որ կոչի յունարէն մեթաֆիզիքաց։*

2. *Լուծմունք գլոյն Մէթաֆիզիքայ։ Արիստոտէլի Ստագիրացւոյ շարադրեցեալ ՚ի Ստեփաննոսէ վրդպէ Լեհացւոյ. որ եւ է թարգմանիչ նորին գրքոյն։*

3. *Տր Առաքելի մեծի և քաջ հռետորի անյաղթ փիլիսոփայի աշակերտի երից երանելոյն գրիգորի Տաթեւացւոյն Տիեզերալոյս վարդապետի. արարեալ բանս խրատականս և յոգնաշահս և հանճարեղս իմաստեղս ՚ի մեկնութիւն սահմանաց գրոց ՚ի յիղմ (Ի՛Գ՛) մաղթանաց ամնից բանասիրաց եղբարց հարազատաց նորին աշակերտացն։*

4. *Նորին Տր Առաքելի հոգինորոգ հայրապետի վն սահմանացն Դաւթի քաղուածոյս։*

5. *Նորին տր Առաքելի Սիւնեաց եպիսկոպի ՚ի տեսութիւն բանին որ ասէ ամենայն չար տանջելի։*

6. *Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի վերլուծութիւն ՚ի ներածութիւն Պորփիւրի։*

7. *Նորին Գրիգորի աշակերտի համառօտ տեսութիւն ՚ի գիրս Պորփիւրի։*

8. *Ընձեռուած գանկծմանէ մի. գհրեշտակաց. ուր և նախ զառաջնոյ մարդոյն ընձեռի* (изъ Богословія І. Скота—*Սկոթոս*)։

9. *՚Ի թվին հայոց մեծաց .ՌՃԼԸ. յանարժան յամի Յովհաննու վրդպի Սպհնգւոյ. արարեալ համառօտ Աստուածաբանութիւն քսի Սյ։*

10. *Սրբ հօրն մերոյ Յովհաննու քհնյ կրօնաւորի Դամասկացւոյ յաղագս անհասանելութեան ոյ և թէ ոչ է պարտ քննել և խնդրել։*

11. *Համառօտ հաւաքումն յաղագս հոգւոյ և զօրութեանց նորին, [հեղինակն է] Ֆրաչուան Անկլիայի ՚ի կարգէ սբյն Դոմինիկոսի։*

Переводъ Метафизики Аристотеля съ указателемъ, сдѣланный Стефаномъ Польскимъ, по записи въ концѣ ихъ, написаны въ 1757 г. (*ՌՄԶ*) священникомъ Яковомъ (*տր Յակոբ*) для вард. Іоанна Севастійскаго.

№ 59.

Рукопись безъ общей пагинаціи, ибо нѣсколько рукописей сшиты въ одно цѣлое, in—4°, большею частью въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Не имѣется и общей для всей рукописи записи. Въ записи въ концѣ третьей статьи сообщается, что эта часть настоящей рукописи написана въ 1697 г. (*ՌՃԽԶ*) въ монастырѣ Амирдолу (*Ամիրդոլուվանք*), въ настоятельство вардапета Вардана (*մեծ բաբունապետի և քաջ փաղերայիս վարժապետիս մերոյ Վարդան վարդապետին*). чтецомъ (*դպիր*) Авраамомъ. Изъ другой же записи, въ концѣ шестой статьи, узнаемъ, что та

часть настоящей рукописи написана въ среду 6 іюля 1678 г. Хаспэкомъ для вард. Якова.

ТРУДЫ ВАРД. ІОАННА ВОРОТЕНСКАГО, ГРИГОРІЯ ТАТЕВСКАГО, ЕП. ЯКОВА САРУГІЙСКАГО, ѲЕОФИЛА, УЧЕНИКА І. ЗЛАТОУСТА, КАТОЛ. ЗАХАРІИ, ЯКОВА КРЫМСКАГО И ДР.

1. :. . . Յոհաննու որոտնեցւոյ արարեալ քաղուածու մեկնութիւն Աւետարանին Յոհաննու և մեկնչաց նորին... ի հաշակաւոր ոք ուխտին մեծափառանից և ընծայեալ նմա։

2. Խրատ վասն կազմութեան մարդոյս։

3. Քաղուածոյ աւետարանին մատթեոսի արարեալ մեծ բարունոյն և քաջ հռետորի... վարդապետի Զաւարթուն անուն կոչեցելոյ։

4. Գրիգորի եռամեծի քարոզ վասն ծննդեան։ Нач.: Առաքեաց զբան իւր եւն։

За этимъ Словомъ Григорія Татевскаго слѣдуетъ рядъ его же извѣстныхъ поученій.

5. Քարոզ վ̃ն պահոց յայլմէ։

Такихъ Словъ о постѣ *отъ другихъ* имѣется тутъ же нѣсколько.

6. Յակոբայ որձոյ եպ̃սի ասացեալ յաւուր մեծի խաչելութեանն մերոյ Յի Քի. և յաւազակն որ հրաւիրեցաւ ի դրախտն և ի սերովբէն որ պահէր զճանապարհ ծառոյն կենաց։

Въ концѣ этой статьи запись:

Թարգմանեցաւ ճառս յասորոց ի մերս հրամանաւ տեառն Գրիգորիսի կաթղիկ̃ի հայոց. ի ձեռն քահանայի ումեմն Իսահակ անուն կոչեցեալ տարէ յազգէ անարհեստ զօրով մերոյ գպրութեանս. շաղփաղփ և կակազախօս լեզուաւ։ և ստուգեցաւ 'ի ո̃ր և յանբիծ և 'ի մեծ արհիեպ̃սէ ի տեառն Ներսիսէ հռետոր իմաստասիրէ[1]. . .

Յիշեա ողորմութեամբ քո զՅակոբ վ̃դպտ զտառապող սորա և զծրագրօղս գխասպէկ հօղս։ Թվին . ՌՃԺԹ . և յուլիսի .Զ. օրն Դշի։

7. Երանելոյն Թէոփիլեայ ասացեալ ի սակալի Թաղումն որդւոյն ա̃յ տ̃ն մերոյ և փրկչին։ և ի Նիկոդէմոս. և ի յովսէփ արեմաթացին։ և ի գերեզմանն ա̃ծընկալ։ Զոր ասացեալ է զկնի վախճանի երանելոյն Յոհաննու ոսկէբերանի իւրոյն վարդապետի։

8. Տեառն Զաքարիայի հայոց կաթղիկ̃ի ասացեալ ի մեծի շաբաթուն ծրագալուցին։

9. Քարոզք Յակոբ վարդապետի Ղրիմեցոյ Գրիգորի աշակերտի։

№ 60.

[կզ×12, т. е.] 276 л. in—4° въ два столбца, на навощенной бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Записи не имѣется. Рукопись на видъ XV—XVI ст.; составитель Монастырскаго каталога полагаетъ, что она — автографъ Іоанна Гарнійскаго (XIII), вѣроятно, опираясь на приводимыя ниже слова послѣдней статьи, которыя однако могли перейти изъ болѣе древней рукописи, какъ запись автора:

. . . Այլ ես նուաստս յոգնամեղս զանեցի ծառայակից ձեր 'ի ք̃ս յ̃ս.

[1]) До сего мѣста запись имѣется и у о. Зарбаналяна, *Հայկական Թարգմանութիւնք Նախնեաց*, р. 573.

իբրև զայս[1]) *տեսանէի՝ խիստ վշտանայի տարակուսանօք։ Սոյն ձեռնագիրս արարեալ գնայի 'ի մայրաքաղաք մենաստան 'ի Հաղբատ. և որոնեալ զսա 'ի Թարգմանչացն գրածմատաղաց ծղօտարան մի։ Զոր առեալ ո̂ր վիպելն օրէնք կոչեցեալ այն որ զատմոքն երևեցայց զհին հայոսն։ և նա սերմանեաց զայս ուղիղ և զուգորդ ոդսա[րան]։ Ե[ւ զի ո]մանց այլ և այլ երևի սա. բայց զու ով սիրելի. ընկալ զայս գաղափար. իբր ծղեմ երկամբք սառուզեալ են.։*

ПСАЛТИРЬ, ЧАСЫ, МОЛИТВЕННИКЪ

съ Введеніемъ Нерсэса, Толкованіемъ къ псалмамъ Епифанія Кипрскаго и замѣткою о нихъ же Іоанна Гарнійскаго.

1. *Սաղմոսք Դաւթի։*
2. *Ժամագիրք։*
3. *Աղօթք։*

Молитвамъ предпосланы *Նախադրութիւնք խրատականք յաղագս աղօթից, զոր արարեալ տ̂ն Ներսէսի։*

4. *Երանելոյն Եպիփանու եպիսկոպոսապետին Կիպրոսի արարեալ պատճառս երգոց ս̂ղսին Դաւթի։*

5. *Սառւգրութիւն ս̂ղմսի ի Յոհաննէս Գառնեցւոյ հօգելի վ̂րդ. որ յամնից յերկրայս Թըրի։*

№ 61.

[*խե*×12, т. е.] 540 л. in—4⁰, на бумагѣ, мелкимъ инициальнымъ письмомъ (*երկաթագիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Въ началѣ недостаетъ 49 листовъ. Рукопись—безъ записи; только изъ приписки, въ концѣ рукописи, Севанскаго инока Мхитара отъ 1811 г. (*ՌՄԿ*), узнаемъ, что онъ распорядился возобновить ее. Рукопись на видъ кажется не очень древней (?XIV), не смотря на инициальное письмо.

МОЛИТВЕННИКЪ ГРИГОРІЯ НАРЕКСКАГО,

ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅՆ։

№ 62.

264 стр. in—fol⁰, на синей бумагѣ, скорописью (*Նոտրգիր*), въ полотняномъ переплетѣ. Рукопись эта не вся исписана, и то, что—въ ней, писалось въ разное время, начиная съ 30-ыхъ годовъ истекающаго столѣтія.

ИСТОРІЯ СЕВАНСКАГО МОНАСТЫРЯ, СОЧ. ВАРД. МАНУЭЛЯ, ДРУГАЯ ИСТОРІЯ ТОГО-ЖЕ МОНАСТЫРЯ, СОЧ. МОНАХОМЪ ЭЧМІАДЗИНСКИМЪ ЯКОВОМЪ СЮНІЙСКИМЪ, ЛѢТОПИСЬ МОНАСТЫРЯ, ЭЛЕГИЧЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ И Т. П.

1. *Պատմութիւն անցից անցելոց Սևանայ Արարեալ Մանուէլ վարդապետի Կիւմիւշխանեցւոյ.* 1830 *Թ.*[2])։

2. 1830. *յուլիսի մէկէն կարգադրեցան գրեանք անցքին սևանու։*

3. 1830. *Ցեա այսորիկ գրելոց եմք զարժանաւոր պատմութեան պատահմունս 'ի մէջ ս̂բյ անապին։ երթ և եկ միաբանից, թէ փոխանակելոց օրական ժամանակագրութեամբ, և թէ պայմանագրութիւնք թէ պատահին։*

Эта лѣтопись занимаетъ только семь страницъ, и доходитъ до 6 іюля 1853 года.

---

[1]) т. е. искаженное чтеніе псалмовъ.

[2]) Это—Исторія, изданная въ Вагаршапатѣ (1871).

4. Պատմութիւն Սեւանայ. աշխատասիրեալ Յակոբ վարդապետ Սիւնեաց 'ի միաբանութենէ Ս. Էջմիածնի. 1862. 'ի Սեւան։

На заглавной же страницѣ находимъ слѣдующую приписку отъ 5 сент. 1870 г. рукою вардапета Ильи Джалаляна, заключающую, не могу сказать, насколько основательную, оцѣнку этого труда:

Զպատմութիւն Սեւանայ գրեալն 'ի ձեռներս 'ի սկզբանէ 'ի բարեկիշատակ Մանուէլ վրդէ. հր. մուշխանձուղ զոր և օրինակեցի. առաւնոր այն ուսանեցիս երկրորդեալ և 'ի գիր պայպայութեամբ անձին. առ 'ի փառս Սեւանի... Ես առաւ թղթոյս Մանուէլ զորս խափանեալ և փայլուպար. յորս մարթ էր գրել հետազոտել զանդա Սևադարոս և զարմանալոր անգեղութիւնս բառ սկզբնաւորութեան արժանապատ Մանուէլ վարդպետին։

ի 6ն սեպտ. 1870
'ի Սեւան ուխտ.

Եղիա Ա. վրդ. Ջալալեանց։

5. Բերթուածք Տիրունիք։

Такъ озаглавлены рядъ стихотвореній.

Интересна 2-ая статья, представляющая списокъ между прочимъ рукописей, бывшихъ въ Севанѣ еще въ первой половинѣ истекающаго столѣтія. Съ 30 годовъ успѣли исчезнуть изъ этой книжной сокровищницы нѣкоторые экземпляры, и эта пропажа замѣчена уже въ 1870 году составителемъ Монастырскаго каталога.

Коллекція рукописей и книгъ Севанскаго монастыря не мало своимъ происхожденіемъ обязана новѣйшимъ сравнительно пожертвованіямъ; такъ въ 1822 году десятокъ съ лишнимъ рукописей жертвуетъ вард. Мануэлъ: онъ пожертвовалъ всѣ оставшіеся по смерти его духовнаго отца рукописные экземпляры. Приводимъ запись въ Синей Книгѣ (№ 62) по этому поводу. Какъ обыкновенно, мы воспроизводимъ текстъ рукописи:

Մանուէլ վրդ. առ ինքն Յովսէփ 'ի Հայկայ Հոր. Յովհաննէս և Մարգարիտ Առաքելոյ յուշեալ. որդեգրեալ սերատանգալ գլխաւոր ձեռագիր գրեանան գորս 1822 Մայիս 1-ին գրեալ յինքենէ զառաքելական գրեանցն ու բնանկանոց առաջին եր 'ի համալսարանն Վեհական Աղայ Յովակիմ Լազարեան. զի մանկունքն կրթեալքն զանազան լեզուաւ և գիտութեամբ. և գրեանքն ընդ Յովսէփ պարզ օգուտ լինելոյ. այս պայմանաւ. որք հայոց մանկունք 'ի Մանուէլ վրդէ կտակեցեալ գիտելոյ. Նոյնա կրթեալքն կամեցողքն երթալ 'ի համալսարանն Լազարեանց ուսցին լեզուագիտութիւն և գալ արձան աշակերտաց։

Եւ այժմ որ Մանուէլ վրդն զայլ մնալ գրեանան և գրչագիրքն առանձնեալ Սեւանու Ս. Առաքելոյ ևն¹)։

Въ 1835 сент. 2-го скончался вард. Стефанъ Лимскій, и отъ него поступило въ монастырскую библіотеку Севана 9 книгъ, печатныхъ и рукописныхъ.

¹) Здѣсь перечисляются и рукописи, отправленныя въ Москву — въ Лазаревскій Институтъ. О благихъ начинаніяхъ вард. Мануэля, лица, какъ видно, весьма просвѣщеннаго для своего времени, см. *Մ. Մսերեանց Պատմութիւն կաթողիկոսաց Էջմիածնի ևն. Մոսկուա* 1876, p. 26, равно *Փարոս*, IV, p. 6—20 и 21—22.

№ 63.

241 стр. in—4°, на бумагѣ, скорописью (Նոտրգիր), въ обыкновенномъ переплетѣ. Записи не имѣется. Время—1806/9. Мѣсто—Эчміадзинъ.

ИСТОРІЯ ІОАННА КАТОЛИКОСА.

Заглавная страница:

Գիրք պատմութեան.

Արարեալ տեառն Յովհաննիսի գերեր-ջանիկ և գերաշնորհ կաթուղիկոսի տան Հայոց՝ Աշակերտի և աջորդի երանելոյն Մաշտոցի. Սր.յ Հայրապետի Հայոցս ազգի: Որ է բաց խորամ և յորինողի անուանեալն կոչի Յովհան-նէս պատմագիր:

... Օրինակեցեալ այժմ 'ի սրբա-գիր արձանիս. և 'ի գերապանծ Լուսա-ւորիչ աթոռս որ Էջմիածին 'ի Հայ-րապետութեան տեառն Դանիէլի սրբա-նախատար և գերահռչակ կաթողիկոսի տան Հայոց:

№ 64.

330 стр. in—8°, на бумагѣ, скорописью (Նոտրգիր), въ досчатомъ переплетѣ (кожа съ изящнымъ тисненіемъ и армянскою надписью). Время—1683 (ՌՃԼԲ), мѣсто—Шошъ, т. е. Испаганъ. Переписчикъ свящ. Стефанъ писалъ по заказу единоутробныхъ братьевъ монаховъ Симеона и Моисея. Имѣется обстоятельная запись.

КРАТКОЕ БОГОСЛОВІЕ АЛЬБЕРТА,

Համառօտ հաւաքումն աստուածաբա-նական Աստուածաբանութեան [illegible], добавляетъ Монастырскій каталогъ.

Дата въ записи выражена такъ:

'Ի թուահաշութեան Թորգոմեանս.
Որ է նշան ժամանակեան (sic)
ՌՃԱՆ առանց ԿԱ քեզ նշան
Ե. ի տասն (ԿԱ) այլ ժամանակաց
ՌՃԱՆ — ԿԱ = ՌՃԼԲ.

№ 65.

[(6×12)+3+(6×12)+[illegible]] 159 л. in—8° въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (Նոտրգիր), въ досчатомъ переплетѣ. Рукопись сшита изъ двухъ, каждая съ своею пагинацiею. Переписчикъ, по записи въ концѣ Толкованій на книги Соломона, которыя дописаны 29 декабря 1719 г. (ՌՃԿԸ).—Мелконъ (Մելքոն փոքր դպիր). Заказчикъ (ստացող)—вардапетъ Аракелъ Бидлисскій (Բաղիշեցի).

ТОЛКОВАНІЯ ГРИГОРІЯ ТАТЕВСКАГО И ЕПИСКОПОВЪ АНДРЕЯ И АРЕѲЫ (въ переводѣ Нерсеса Ламбронскаго).

1. *Գրիգորի աշակերտի Յովհաննու Որոտնեցւոյ և քաջ գիտողի հա-մառօտ հաւաքումն յառակաց գրոցն Սողոմոնի ի լուսաւոր բանից մեծին Ներսէսի:*

Тутъ же толкованія того же Григорія на Екклезіастъ, Мудрость, Пѣснь Пѣсней, на послѣднюю по Вардану (Ը- [illegible] բանից մ. Վարդանայ).

2. *'Ի յայտնութիւնն յովհաննու սրբոյ հօրն մեր Անդրէի երանելոյ ե-պիսկոպոսի Կեսարու կապադովկա-ցւոց. համառօտ ասութիւն. ըստ նմին և Արեթաս եպիսկոպոսի նմին քա-ղաքի* (см. Зарбаналянъ, *Հայկական թարգմանութիւնք Նախնեաց.* pp. 297—302; издан. въ Іерусалимѣ, 1855):

Толкованія на книги Соломона, равно на Откровеніе Іоанна снабжены предисловіемъ и указателемъ.

№ 66.

111 л. in—8°, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ (доски покрыты пергаментнымъ листомъ съ иниціальнымъ письмомъ *երկաթագիր*). Рукопись—дефектна въ началѣ и не имѣетъ записи: на видъ она XVII—XVIII столѣтія. Рукопись принесена въ даръ монастырю Стефаномъ Лимскимъ 1835 г. авг. 25.

ПРОПОВѢДИ, ПОУЧЕНІЯ И КАНОНЫ ВАРД. КИРАКОСА [ЕРЗИНКАЙСКАГО], ІОАННА ЕРЗИНКАЙСКАГО, СВ. САҺАКА, СВ. ВАСИЛІЯ, АПОСТОЛЬСКІЕ И СОБОРНЫЕ, АП. ѲАДДЕЯ, ІОАННА МАНДАКУНИ, НЕРСЭСА БЛАГОДАТНАГО И НЕРСЭСА ЛАМБРОНСКАГО, ГРИГОРІЯ ПРОСВѢТИТЕЛЯ, ЕФРЕМА СИРИНА И КИРИЛЛА АЛЕКСАНДРІЙСКАГО.

1. *Բան 'ի Կիրակոս վարդապետէ ասացեալ:*

Рядъ поученій.

2. *Բան վն̃ հաւատոյ և օրինաց պր̃զ և համառօտ ի Յովաննէս վրդ̃է:*

3. *Նորին Կիրակոս վարդապետի* a. *Յաղագս արծաթսիրութեան.* b. *Յաղագս արամութեան.* c. *Յաղագս բարկութեան.* d. *Յաղագս ձանձրութեան.* e. *Յաղագս ունայնփառութեան.* f. *աղագս ամբարտաւանութեան.* g. *Յաղագս ապաշխարութեան.* h. *Յաղագս խորհրդոյն:*

4. *Նուաստ վրդ̃է* (sic). *Յոհաննիսի եզնկացո Խրատ համառօտակայ քրիստոնէից ք̃հից ի (և) ժողովրո̈ց:*

5. *Կանոնք՝* a. *սրբոյն Սահակայ յաղագս ողորմութեան.* b. *Յաղագս պահոց.* c. *Պարտ է կատարել Քառասունք.* d. *Վասն քահանայից.* e. *Սրբոյն Բարսղի Վասն քահանայից.* f. *Յառաքելոց Կանոնաց.* g. *Բարսղի վասն քահանայից են.* h. *'ի Նիկիա ժողովոյն կանոնաց* (по тому же вопросу). i. *'Ի նր̃ առաքելոյն Թադէոսի.* j. *Յոհաննու Մանդակունեցւոյ.* k. *'Ի Ներսիսէ 'ի հայոց կաթողիկոսի* (sic) *կանոնական խրատք.* l. *'Ի կանոնաց սրբոյն Բարսղի* (опять о священникахъ). m. *Սրբոյն Գրիգորի հայոց Լուսաւորչին.* n. *Եփրեմի են:*

6. *Սրբոյն Ներսեսի պատասխանի թղթոյն Յակոբայ վարդապետի Ս.սորոյ:*

7. *Վն̃ անխմոր նշխարին և անջուր բաժակին սուրբն Եփրեմ ասէ են:*

8. *Տն̃ Ներսէսի արքեպ̃ի տարսոնի. Կիլիկեցոյ. Յորժամ չօգա. դեսպանութեամբ 'ի թագաւորէ Հայոց Լեւոնի ի Կոստանդնուպօլիս. Հարցում̃ն պոնիզին. և պատասխանի սրբոյն Ներսէսի:*

9. *Թուղթ տն̃ գրիգորիսի կաթուղիկոսի Հայոց. գրեալ եղբօր Նորին արքեպ̃ի Հրամանօք որ ունի (Նորին) 'ի մէջ ադէա (Միջադէա) ասորոց Յամայք կոչեցեալ նահանգին. Յաղագս որ անդ մերոյ ազգիս ք̃հից հակառակարանելոյ անմասարար ընդ միմեանս: Ոմանց ասել զանդ̃ւթիւնն* (sic) *բնութիւն չարչարեալ և մեռեալ ընդ մարմնոյն. և ոմանց զմարմինն միայն. 'ի խնդրոյ ու մեծի ածասիրի Ա.ս.խ.Ծ կոչեցեալ իշխանի ի Թ̃լկւրան* (sic) *տանի:*

10. *Կանոն Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ. գլուխք. Է:*

№ 67[1].

173 стр.. in—8°, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ переплетѣ. Запись въ концѣ рукописи: по Р. Хр. 1774 г. февраля 1.

КРАТКОЕ СОГЛАСІЕ НА СВ. ПИСАНІЕ,

ՅԱՆԿ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱ-ՇՈՒՆՉ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ.

Начало: *Անկատարութիւն տեղապաշած և ոչ ես անկատարս անկրատութիւն պատասանի են։*

№ 68.

[(*ժե*×12)+6[2]=] 210 л. in—8°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Записи не имѣется; рукопись на видъ XV—XVI в.

СЛУЖЕБНИКЪ, *ՄԱՇՏՈՑ.*

№ 69.

[(*ժբ*×12)+5=] 149 л. in—8°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Рукопись дефектна въ концѣ и не имѣетъ записи; на видъ она XV—XVI столѣтія.

ТРЕБНИКЪ, *ՄԱՇՏՈՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ Ի ՋԱՆԱՁԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆՑ.*

№ 70.

136 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Записи не имѣется. На видъ рукопись XIX столѣтія.

ЭЛЕГІЯ НА СТРАСТНУЮ ПЯТНИЦУ АНОНИМНАГО, ПРОПОВѢДЬ И ЗАВѢЩАНІЕ СТР. ПЯТНИЦЫ О РАСПЯТІИ КАТОЛ. СИМЕОНА, О НЕУСЫПНЫХЪ ЧЕРВЯХЪ ВАРДАНА (АЙГЕКСКАГО), НАСТАВЛЕНІЯ И НРАВОУЧЕНІЯ ВЪ СТИХАХЪ К—ПОЛЬСКАГО ПАТРІАРХА ЯКОВА И ДУХОВНЫЯ ПѢСНИ ГОСПОДНИХЪ ПРАЗДНИКОВЪ.

Перечисленнымъ статьямъ предшествуютъ:

А. молитвы и заклинанія на армянскомъ и турецкомъ языкахъ.

1. *Ողբ է սուգ ՄԵԾԻ Աւագ Ուրբաթի պարբերալ յաւետիս, բանաստեղծեալ ՚ի փառս եւ մերոյ Յի Քի։*

2. *Քարոզ և կտակ ՄԵԾԻ Ուրբաթի ՚ի խաչելութեան* (sic) *Քի Այ մերոյ. յարմարեալ ՚ի Սիմէոն սրբազան կաթուղիկոսէ ՚ի փառս խաչեցելոյն Յի։*

3. *Պատմութիւն վն անքուն որդանց և վն խրատութեան ՚նց ասացեալ Վարդան վարդապետի։*

4. [*Խրատականք և բարոյականք*]։

5. *Երգ և մաղթանք համայն տէրունական տօնից։*

№ 71.

157 стр. in—8°, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*). въ досчатомъ переплетѣ. Время—1835. Мѣсто—Севанъ. Писецъ—инокъ Антонъ. Есть запись.

ОТКРЫТЫЙ ИСТОЧНИКЪ, ТРУДЪ ВАРД. ПЕТРА.

Заглавный листъ:

Գիրք որ կոչի Աղբիւր Բացեալ. Մեկնութիւն առակացն Քսի. որ յաւետարանի անդ, արարեալ յերանելոյն Պետրոս վարդապետէ Աղամալեան Նախիջևանցւոյ Բերդումեանէ։

[1] См. № 77,1.

[2] За *ժե*, 12 листомъ недостаетъ 36 листовъ.

Իսկ այժմ յօրինեալ 'ի մտրտանութենէ Սեանոյ վանաց 'ի պիտոյ գրիչ անուն արեգայէ Թիֆլիսեցւոյ...
Յամի տեառն 1835. *փետրվարի* 20. *ի որ Անտոն Սեան:*

№ 72.

[(է×12)+(գ×12)=] 120 л. in—8⁰ въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ досч. переплетѣ. Время—1720. Мѣсто—Константинополь. Имѣется запись (*է*, 12 b л.) и приписки.

ШЕСТОДНЕВЪ ВАРД. МАТѲЕЯ, РАВНО ВАСИЛІЯ ВЕЛ. (ВЪ ОТРЫВКАХЪ).

Заглавный листъ:

Գիրք վեցօրէից Մատթէոսի Հայոց վրդպի հաւաքեալ և շարադրեալ 'ի բանից սրբ Հարանց. առ գլուն սրբոյն Բարսեղին Սոտթէլի. յամի կենարարին մերոյ ՌՅՂԵ. և Հայոց ՌՃԽԴ թուկնի. յորմէ ընդօրինակեցաւ առ 'ի Կոստանդնուպոլիս: 'ի թուականութեանս Հայոց ՌՃԿԹ.
'ի փառս Ամենազօրին Աջ.
և 'ի փրկելս մանկանց Սիոնի:

Другая статья снабжена самостоятельною пагинаціею:

Բացատրութիւն ձևոց ևս բառից եղանակի զոր արտաքոյ բացատրութեան 'ի գրոցն նորա որ կոչի վեց օրէից:

№ 73.

334 стр. (5 стр. оглавленія) in—8⁰, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ переплетѣ. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XIX столѣтія.

ЛОГИКА.

1. *Տրամաբանութիւն.* a. *Տրամաբանութիւն և* b. *Համարձակաբանութիւնն:*

Нач.: *Ամենայն սահմանական գործք և պատճառք անդրադարձ են առ միմեանս են:*

2. *Յաղագս պատճառաց բարոյական գիտութեան (Նիւթական պատճառք են ախորժակք մարդկային):*

№ 74*.

Рукопись принесена въ даръ монастырю въ 1826 г. священникомъ Іоанномъ.

ЛѢЧЕБНИКЪ АМИРЪ-ДОВЛАТА,
переводъ съ арабскаго.

Л.К.: *Գիրք մարդակազմութեան և բժշկականութեան հանդերձ բառարանիւն իւրով յորում են և տեղեկութիւնքն գկենդանակերպիցն: Թարգմանեալ յարաբականէ և գրեալ յամիր տոլվաթ բժշկէն: յիշատակ վան[ա]ցս' 'ի տր Օհաննէս բարեհնարհ և սրբոյկեաց քհնայէ Շահրէիզ գեղջ Օհաննիսեան փառաժնուանեաց գաւառին 'ի* 1826 *թուին:*

№ 75.

[(ժգ×12)+9=] 201 л. in—8⁰, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Рукопись дописана 17 октября 1678 г. (*'ի գաւառն Անանայց որ կոչի գիւղն աղարան էր և ընդ հովանեաւ Նախջաւանայ* (sic)). Писецъ—Стефанъ. Есть приписки на армянскомъ языкѣ и нѣсколько словъ на грузинскомъ.

КНИГА ВОПРОСОВЪ,
ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ՈՐ ԿՈՉԻ ԱՐԱՐԱԾՈՑ:

Начало: *Ասեն վարդապետք թէ մարդն է բաղադրեալ 'ի Հոգոյ և 'ի մարմնոյ էն:*

№ 76.

192 л. in—12⁰, на бумагѣ, скорописью (նօտրգիր), въ переплетѣ. Записи нѣтъ; есть приписка 1822 г. отъ вардапета Мануэля; на видъ рукопись XVIII—XIX в. Цѣлые листы пустуютъ.

ВВЕДЕНІЕ ПОРФИРІЯ, ЛОГИКА, ВОПРОСЫ И ОТВѢТЫ ПО ЛОГИКѢ, О СУБСТАНЦІИ И АКЦИДЕНЦІИ (ПЕРЕВ. БАГАРАТА МАМИКОНЯНА), ДІАЛЕКТИКА И ТОЛКОВАНІЯ БАГДАСАРА.

1. Ներածութիւն Պորփիւրի:

2. Հաւաքումն առաջնոյ մասին փիլիսոփայութեան անուանեալ լօճիգայ կամ դիալեքտիկէ. որ է տրամաբանութիւն փոքր որ պարունակէ զկանոնս և զեղանակ ուղղելոյ զմիտս 'ի ճանաչումն ճշմարտութեան:

3. Հարցումն և պատասխանի սակս լօճիգայի կամ դիալեքտիկէի:

4. Յաղագս էութեան և պ̃տհմն: Թարգմանեաց Բագարատ Մամիկոնեան: Յունարէն գրոց:

5. Յաղագս տրամաբանութեան:

Начало: Տրամաբանութիւն յունարէն ասի տիալէգդիգէ. որ է ասել երկուց ասացուած. զի այն է տրամաբանութիւն՝ որ մի ոմն հարցանէ. և մի ոմն պատասխանէ:

6. Մեկնութիւնք խրթնաբանութեանց տիրացու Պաղտասարին այս է իրու ո̃ս:

Начало: Նախ՝ որ ասէ թէ (զօրիզ կապոյն) որ է սէրն, (այլ ինչ կենդանական սեռին) որք են շունք են:

№ 77.

[24+(ե×12)=] 264 л. in—12⁰, на бумагѣ, скорописью (նօտրգիր), въ досчатомъ переплетѣ. Время—1697. Мѣсто—Испаганъ. Переписчикъ—священникъ Мкртичъ. Заказчикъ—вард. Давидъ. Есть и приписки.

СОГЛАСІЕ НА СВ. ПИСАНІЕ АСТВАЦАТУРА, ЕГО (?) ЖЕ ДВА СЛОВА, ТРУДЪ МОИСЕЯ ДЖУЛЬФИНСКАГО, РАЗСКАЗЫ ИЗЪ ЖИЗНИ [СВ. ОТЦЕВЪ, ТОЛКОВАНІЕ НА ДІОНИСІЯ АРЕОПАГИТА], ОТКРОВЕНІЕ ІОАННА, ИЗЪ ТОЛКОВАНІЯ І. ЗЛАТОУСТА НА ЕВАНГЕЛІЕ ІОАННА, ЕГОЖЕ ТРИ СЛОВА, ПИСЬМО КАТОЛ. ГЕОРГІЯ (IX) КЪ СИР. ПАТРІАРХУ ІОАННУ И СТИХЪ ГРИГ. НАРЕКСКАГО.

1.[1]) Ք̃ի նուաստ ծառայից ծ̃ոյ ա̃ծատուր բանի սպասաւորս զումարեցի ի մի վայր զվկայութիւնքս յա̃ծաշունչ գրոց այսինքն 'ի հին և նոր կտակարանաց. 'ի պէտս ուսումնասէր մանկանց սիոնի: Տինա ն̃կս ք̃րղչաց և ա̃ծաբան վարդապետաց յոյժ պիտանիք. և վայելուչք 'ի փառս ք̃ի են.

Нач.: Անուանութիւն անպատշաճ և ոչ ա̃ծ ակն են.

А. Объясненіе въ нѣсколько страницъ, почему Моисей не упоминаетъ діавола.

2. Նորին քարոզ վասն խնդրոց. 'ի բանն. խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն ա̃յ և զարդարութիւն նր̃ և այդ ա̃մ յ̃լցի ձեզ:

3. Համառօտ ժողովածու վ̃ս ա̃ն 'ի պատրաստ գոլոյ 'ի պէտս մտաւորութեան և ներքաղութեան բանասիրաց ոչ իմաստնոց այլ նմանեաց իմոց իմաստակաց և տգիտաց. որ̃ն թէ մտացկատաց. հաւաքեալ 'ի նուաստ

[1]) См. № 67.

Մօվսիսէ Աղստամնձէ Ջուղայեցւոյ. 'ի թվ՚ն. ՌՃԽԴ. ի փառս այ:

4. [Պատմութիւնք ինչ 'ի փորուց ու հարանց:]

5. Վկայութիւնք 'ի գրոց սրբոյն Դիոնեսի. իսկ այն որ մեծ բանին հանդէպ լուսանցքին րէնն է նշանակէ թէ բանս այս ի բնարանէն է. իսկ մենն այս ինքն մ՚կնչէն.

На поляхъ, дѣйствительно, тщательно выставлены всюду буквы ր и մ для того, чтобы отличить текстъ отъ толкованія къ нему.

6. Յայտնութիւն և տեսիլ Յոհաննու աւետարանչին (отрывокъ):

7. Ծաղկաքաղ հաւ՚քլ 'ի բանից սրբ՚յն Յովհաննու Ոսկեբերանի աւետարանական մեկնութեան որ լսա գլխյն յհն՚նս:

8. Նորին 'ի նոյն կիրկ՚է վն հիւրընկալութեանն 'ի բանն Աս՚քլմ, որ ասէ «զհիւրասիրութեան զհետ երթայք»:

9. Երկր՚դ կիրակէին. նորին քարոզ քառասունօրեա պահոց զԽ. տիւ. և Խ. գիշեր ապա քաղցեաւ:

10. 'Ի նոյն կիրկէն դր՚ձլ քր՚դ վն զղջման և խոստովանութեան 'ի դէմն անառակ որդւոյն:

11. 'Ի հաւտ՚ոյ թղթէն Գէորգեայ հայոց կաթողիկոսի առ Յովհաննէս պատրիարգ ասորոց վն ուրբաթող-ենլի(—գելի) զի ուտէ ամենայնի:

12. Տաղ Նարեկացւոյն: «Սայլքն իջանէին 'ի լեռնէն եռ»:

Запись въ концѣ 3-ей статьи:

Կոյզս ծաղկանոց գրջուկս 'ի պէտս քրզողաց: որ՚րլ մղ՚ վել 'ի սրբազան վր՚դին Մովսէսի. որ և ցանկացեալ սրբազան վարդապետին Դաւթի եւ ծրել զսա. որ և ես անպիտան Մկրտիչ և եթ անուամբ քհնայս գրեցի ոչ դրամօք այլ վն հգ՜ իմոյ և յիշատակ ծնողաց իմոց...

Արդ գրեցաւ թիւն ՌՃԽԶ յամսեանն հոկտեմբերի ԻԵ. 'ի քաղաքս Շօշ կոչեցելոյ որ է Սպահան:

№ 78.

120 л. in—8°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (բոլորգիր), съ сорваннымъ переплетомъ, рукопись дефектна въ началѣ, въ концѣ, мѣстами и въ серединѣ; записи въ концѣ нѣтъ, а изъ записей въ текстѣ узнаемъ, что—заказчикомъ (ստացող) былъ священникъ Мелкисетъ (Մելքիսեթ). На видъ рукопись XV—XVI в.

ИСТОРІИ ИЗЪ ВЕТХАГО И НОВАГО ЗАВѢТА, СИМВОЛИЧЕСКОЕ ИХЪ ТОЛКОВАНІЕ, ЖИТІЕ ГРИГОРІЯ ПРОСВѢТИТЕЛЯ, МУЧЕНИЧЕСТВО СТЕФАНА ПЕРВОМУЧЕНИКА, О ПОДОБІЯХЪ НЕБА И ЗЕМЛИ, ПРИТЧИ И ИЗРЕЧЕНІЯ [ГЛАВНЫМЪ ОБРАЗОМЪ ФИЗІОЛОГА], ЛѢТОПИСНЫЙ ОТРЫВОКЪ, СЛОВА ПРОРОКА ІОВА И ЖИТІЕ СВ. НЕРСЭСА СЪ ИСТОРІЕЮ РОДА ПАРТЕВОВЪ [СВЯЩЕННИКА МЕСРОПА].

1. [Պատմութիւնք Հին և Նոր Կտակարանի]:

2. Յաղագս աւրինակի և ճշմարտի:

Нач.: Առաջին մարգարէք էին ժբ և նոքայ աւրինակ էին ժբ աշակերտացն քի են:

3. Վարք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Сохранилась всего одна страница.

4. [Այ]ս է աւրինակ տան և եկեղեցւոյ:

Нач.: Իմաստութիւն շինեաց իւրն տուն և կանգնեաց սիւն. է: իմաստութեամբ զա̃ծ պիտի տեսանել են:

5. Պատմութիւն սրբոյն Ստեփանոսի թէ ո̃վ քարկոծեցաւ յետ Ք̃ի. դեռ այլ ոչ ոք էր նախատակեալ:

Нач.: Պաւղոս առաքեալն քարկոծեաց զնա զի 'ի Հրէից էր են:

6. Հոգոյն գալուստն թէ ո̃վ եղև:

7. Յաղագս աւրինակելոյ զարդս երկնից և երկրի:

Нач.: Զի ո̃մ իմաստունք և մեկնիչք աւրինակեցին զգլուխ մարդոյս աւրինակ երկնից և զմարմինս աւրինակ երկրի են:

8. Առակք (всего 22 страницы).

a. Բարեխաւսէ (sic) առակս լուգացն վն̃ աւրինակի:

b. Առակ զոր տացին իմաստասէրքն:

9. [Վն̃] անցեալ աւուրցն. վայ ինձ. ո̃. վայ ինձ:

'Ի թվին: մղ̃է. շինեցաւ գանձակ: նղ̃է շինեցաւ Հաղբատ. և եկն շարմն: Ռժա̃ առաւ դվին: Ռխ̃ա. խաւարեցաւ արեգակն: Ռլ̃ դ. գե̃մ առին սանձկոնք: Ռծ̃ առաւ բջնի: Ռծբ առաւ սուաւաշ: Ռծէ̃. առաւ անիանց: Ռհդ̃ գեանի սուլտանն եհար 'ի գառնի: Ռհէ̃. թաթար երեկ և կալաւ գասձկոնք: Ռձա̃. թաթարն էառ զգանձակ: Ռձե թաթարն երեկ և ծածկեաց զաշխարհս և կալաւ զաւագն 'ի կայէն: չկ̃ր. էր զաւառմջին երեկ: չ̃հ էր որ շարմն երեկ: չհ̃է էր որ չաւպան Հանն գնաց և այլ չերեկ: չձ̃դ. էր պաւտայինն մաւաւ աշուն: չ̃ձէ. էր զամուրատշն երեկ:

Всего только.

10. Բանք Յոբայ Մարգարէին:
Статья эта заключаетъ главнымъ образомъ бесѣду Іова съ друзьями.

Нач.: Այր ոմն էր յաւսիկ աշխարհի որում անունն էր Յոբ են:

11. Յաղագս զարմի սրբոյն Գրիգորի պարթևի. բովանդակ պատմութիւն սրբոյն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի. որդոյ Աթանագինէի. որդոյ Յուսկանն. որդոյ Վրթանէսի. որդոյ սրբոյն Գրիգորի Հայոց լուսաւորչին. Յաթոռ Թադէոսի առաքելոյն պատմութիւն:

Нач.: Ութ և տասն ամի թագաւորութեանն Տրդատայ նստաւ յաթոռ սրբոյ առաքելոյն Թադէոսի լուսաւորիչն Հայոց սուրբն Գրիգոր են:

№ 79.

100 л. in—12⁰, на бумагѣ, скорописью (նոտրգիր). въ досчатомъ переплетѣ. Начала и конца не достаетъ. Для одной части рукописи время—1702, мѣсто—Эчміадзинъ, переписчикъ—Киракосъ Т̔алынскій, для другой части время—1711, переписчикъ—Григорій, сынъ Аристакэса.

КНИГА АДАМА (ВЪ ДВУХЪ ИЗВОДАХЪ), КАЛЕНДАРЬ ВЪ СТИХАХЪ КИРАКОСА Т̔АЛЫНСКАГО (АВТОГРАФЪ), ИЗРЕЧЕНІЯ ИЗЪ СВ. ПИСАНІЯ, ПЛАЧЪ ІЕРЕМІИ И ИСТОРІЯ ВОЧЕЛОВѢЧЕНІЯ І. ХРИСТА.

1. Ադամգիրք:

Извѣстное стихотворное произведеніе.

2 a. [Տոմար չափաբերական:]

Календарь въ стихахъ, съ послѣдующими объясненіями повода написанія его стихами въ 1702 г. (ՌՃԾԱ).

Нач.: Յունվարի մէկն կաղանդ է. Վկյն յայտնութիւն և ջրօհն է են:

Բ. *Այսուհետև կամիմ ասել զեմ։ եկին նախ զաստուածածինն զովել. և ապա ․Ի․ անով տաղաչափել. և գի-րքիս զանել։*

Начало:

Կամիմ ասել բան գովեստի,
Նոսայ մեծ հիւեսորի (sic)
Զ ․շ․ եակին սահմանողի.
Մեծ խորհրդով հաստատողի։
Իմաստութեամբ յօրինողի.
Մեծ տօմարէն հայոց ազգի.
Էր սա ծածկեալ անգիտելի։
Բայց իմ գտեալ գիւրքիս արի.
Բարունօրէն բացատրեցի են։

3. Изреченія изъ св. Писанія, въ четырехъ главахъ; каждая глава раздѣлена на строфы, и снабжена арабскими буквами въ ихъ числовомъ порядкѣ. Сохранилась часть 3-ьей и 4-ая глава.

Привожу для примѣра шестую строфу изъ четвертой главы, съ арабскою буквою ٩ :

Վավ

Բազմացան անօրէնութիւն (sic) *զաներ ժողովրդեան իմոյ. քան զանօրէնութիւն Սոդոմայ չորջանել.* [°] *իջեալ փայթս. ամնէին և ոչ ուրեք էր վաս*[*տակ*] *ձեռաց իւրեանց։*

4. *Աղօթք սրբոյն երեմիայի մար-գարէին։*

Всего двѣ страницы.

Нач.: *Ցիշեայ տէր որ ինչ անցք անցին ընդ մեզ. Նայեայ են։*

5. *Ցայս* (sic) *է պատմութիւնն և պատճառ մարգեղութիւնն* (sic).*քի այ։*

6. *Պատմութիւն եղանելոյն Ադամայ ի դրախտէն։*

Всего сохранилось двѣ страницы.

Нач.: *Իսկ երբ անկաւ ադամ 'ի դրախտէն են։*

Изъ записи въ концѣ Книги Адама, 1-й статьи:

Դարձեալ գոհանամ զքեզ քս ած որ եսուր ինձ կարողութիւն ակարիս և անզօր փծուն գրչիս. Թալնցի Կիրակոս վրդպիս որ հասուցեր աւարտ գրքիս։ Որ կոչի Ադամ գիրք. հազար երորրդի (sic). *երրեկ յօրելի, եանհնջի. երկեակ ամի. ի զահ խըմն նր միածնի. 'ի վերն հախեմ 'ի* (sic) *որ նհտէկել օր էր նր գայխանեա զայեկլին սրբոյն հախիսիմեա և զատախալակլին։ Եւ դարձեալ մերատին փռք և գոհութիւն քի որ ոչ ինչ ունէի կարողութիւն և զօրութիւն մէկ տող գիր գրելոյ։ Քանզի հասեալ էի ամս ուտսուն* (sic) *որ մէկ զօզուկով*[1]) (sic) *չկարացի գրել ․Ի․ զօղլուկ եղի աչացս. իբրև զատուեր երեւիւր աչացս. այսպէս վայ տալով անձինս և զրէի և չափ եղեալ կշռէի զմեղս զինն և զայլամնյն. և տեսի որ զիմ մեղքն քան զՄասիս, խսկ նրն որպէս զհատ մանանխոյ... Դարձեալ կրկին և երեք կին խնդրեմ Թողութիւն. զի չունէի ակն թէ կենդանի տեսանեմ զաւարտումն գրքս. կարծէի թէ չաւտով կումեռանիմ. վայ փութայի շաղ' գրելով որպէս թէ մուսուսատէ*[2]) *կանեմ. յետոյ թէ այլոց գրել տամ. վայն ագծատելով գրեցի. Թողութիւն շնոր-*

---

[1]) Турецкое слово--*очки*.

[2]) Арабское слово—*черновая*.

Հէ.ք ընթերցօղ.ք ինձ զառաձեալ ծե-րունի Թաւնցի Կիրակոս վրդպտի:

Եւ զարձեալ զայս ես յուշ տա-նեմ սիրե̃ցդ քան զի ոմանք յեղեարց խնդրեցին 'ի մէնջ եթէ զդ հնար և կարող ես զպարզատօմարն կարճ 'ի կարճոյ ոաք հանել որ աշխարհի քհ̃ք և անդէտ մաստաղ մանկունք ուսանին: և բերան առեալ երգելով. և զխրլինս ուսանել և զեաւրցյոկց ուսուցանել. ա̃մ յանձն առի և արա-րի. և աւարտեցի .Դ̃. անով. որպէս և տեսանէք, բաւէ̃:

2. Въ концѣ молитвы Іереміи почеркомъ текста:

Թվին .ՌՃԿ. յուլիս ամսոյ. Ժէ: Ես գրիգորս գրեցի որ է որդի բռս-տակէսի:

№ 80.

[(ը×12) + 27 + (գ×12) + 11 =] 206 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (նոտրգիր), частью круглымъ письмомъ (բոլորգիր), въ досч. пер. Переписчикъ второй части рукописи—чтецъ Вар-данъ.

МОЛИТВЫ ВАРДАНА, ВАРД. НЕРСЭСА И МЕСРОПА.

1. [*Աղերսք մաղթանաց վարդան վ̃րդպտի 'ի անօրինական տեղիս*]:

Между ними статья озаглавленная *Դաւանութիւն հաւատոյ ասացեալ Վարդան վ̃տի:*

2. *Աղօթք առանձնակի արտաքա-ռաչ ձայնիւ պաղատանք արարեալ Ներսէս վարդապետի 'ի Լիմ անա̃պատն:*

3. *Մեսրոպը վարդապետի ասացեալ աղօթք և աղաչանք առ ամենաօր Կոյսն Մարիամ են:*

Тутъ же рядъ молитвъ.

Слѣдующая запись въ концѣ Молитвъ Вардана почеркомъ текста (բոլորգիր), надо полагать, заимствована изъ подлинника, съ котораго списанъ настоящій экземпляръ:

Փառք եռակի անձնաւորութեան և մի ա̃ծութեան հաւր և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյն ամէն: Արդ՝ աստյաւ և գրեցաւ ա̃ք և ա̃ծայլին՝ տառս՝ որ է մաղթանք 'ի բոլոր ա̃մ ա̃ք անաւրի-նականքն ք̃ի ա̃յ որ է յե̃մ 'ի Վարդան վրդպտէ 'ի թուականութեանս հայոց .Ջ.Հ. և 'ի թագաւորութեան Լևոնի որդւոյն Աւշնի. և առաջնորդութեանս երուսաղեմի ա̃ր Վարդանայ: Սոցին մաղթանօք ա̃ր մեզ ողորմեսցի ամէն:

По Монастырскому каталогу, въ серединѣ рукописи почеркомъ отличнымъ отъ текста находится приписка:

Յիշատակ է աղօթից գիրքս տ̃ր Գրի-գորին, թվին ռ̃մկր, 'ի գրախալին:

Мнѣ попалась при перелистываніи во второй части рукописи (գ,12а л.) слѣдующая запись круглымъ письмомъ (բոլորգիր) среди текста, писаннаго скорописью (նոտրգիր).

Ցորժամ առնես առանձնակի զան-գիտան գրիչս յիշի սուտ անուն Վար-դան զպրի. որ զայս բանիրս գրեցի:

№ 81.

[ժը×12 =] 216 л. in—8°, на бумагѣ, частью скорописью (նոտրգիր), частью круглымъ письмомъ, съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Записи нѣтъ въ концѣ. На видъ рукопись XVI — XVII в.

видѣніе богоматери [1]) и григорія просвѣтителя [2]), апокрифная епистолія о недѣлѣ [3]), о томъ же предметѣ ефрема сирина, рядъ житій и душеполезныхъ чтеній.

1. *Տեսիլ որ տեսանէին զոր ետես որ Կոյսն Մարիամ վասն դժոխոցն։*

2. *Հարցմունք և պատմութիւն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին։*

3. *Թուղթ տն մրոյ յի քի, որ առաքեցաւ սա յերկնից 'ի յերկիր 'ի տաճարն որ առաքելոցն Պետրոսի և Պաւղոսի ձեռն 'ի մեծն 'ի Հռոմ քաղաք։*

4. *Երանելոյն Եփրեմ վարդապետի ասացեալ վասն պահելոյ զաւր կիրակէին։*

5. Житія Алексія Божьяго человѣка и дѣвственницы Маріаны.

6. *Պատմութիւն վասն աղաւթից և խոստովանութեան։*

7. Житія и мученичества свв. Баграта, ученика ап. Петра, Абдулмесіи, Іуѓиты (*Յուղիտայի*) и Киракоса, Катерины, Георгія Побѣдоносца, Іоанна Подвижника (*Գրրնեցոյ=Գրնցւոյ*) и Евагра.

8. *Վս բարձրամիտ անապատականացն։*

9. Житія дѣвственницы Маріамы, прозванной «Маріаносъ», блаженнаго Петра, блаженнаго отца пустынника, святыхъ подвижниковъ, дѣвъ пустынницъ (*անապատական մարուր կուսանաց*).

10. *Նախերգանք և աւրհնութիւնք 'ի վր ուխընդիր և միամիտ. միահամուռ ժողովրդեանն։*

№ 82.

[(*ժղ*×12)+1=] 169 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Записи не имѣется. На видъ рукопись XVIII—XIX в. Есть приписки.

толкованіе пѣсни пѣсней григорія н., истории изъ жизни свв. отцевъ, проповѣдь і. златоуста и епифанія кипрскаго.

1. *Մեկնութիւն երգ երգոց 'ի Հոգեշնորհ և իմաստապատում ան Սողոմոնի Արքայի իլ̄ի։*

Съ записью автора Григорія Н. въ концѣ, что толкованіе написано въ *նիա* арм. лѣтосч., т. е. 972 г.

2. [*Վարք Հարանց* (отрывокъ)։]

3. *Յովհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ ճառ յաւետարանին մեկնութենէն 'ի գալուստն քի յէմ քաղաք արքայի։*

4. *Երանելոյն եպիփանու եպիսկոպոսին Կիպրացւոյ ասց̄ է ճառս մեծի աւուր շաբաթու թաղման և յարութեան քի են։*

№ 83.

166 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Судя по сохранившейся записи въ концѣ, время — 1699 г. (*ՌՃԽԸ*), а писецъ—Исаія (*սպասաւոր բանի*):

---

[1]) Н. Марръ, Изъ лѣтней поѣздки въ Арменію, Зам. и Извл. изъ армянскихъ рукописей, ст. XI.

[2]) ib., ст. XVI.

[3]) ib., ст. XII.

ПОСЛАНІЯ АПОСТОЛОВЪ, КНИГИ СОЛОМОНА, ИЗРЕЧЕНІЯ ОТЦЕВЪ ЦЕРКВИ И МУДРЕЦОВЪ, ВЪ ЧИСЛѢ НИХЪ ПОДВИЖНИКА ЕВАГРА, ИСТОРІЯ АДАМА, О РАЗРУШЕНІИ НАШЕЙ ЗЕМЛИ И ВТОРОМЪ ПРИШЕСТВІИ ВАРД. ІОАННА И ПРОПОВѢДИ.

1. [Թուղթք առաքելոց։]

2. [Գիրք Սողոմոնի՝ երգք երգոց են։]

3. [Ասացուածք ս. հարանց վարդապետաց և իմաստասիրաց։]

4. Սրբոյն Եւագրեայ ճգ̃նւրց ճգ̃նւրի անցք։

5. Պատմութիւն երանելոյն Ադամայ 'ի դրախտէն։

Нач.: Իսկ որ անկաւ 'ի դրախտէն 'ի աշխարհս (sic) ուրախութեամբ կացին 'ի վ[ե]ր արեգական լուսոյն մինչև երեկոյն են.

За исторіею слѣдуетъ символическое ея толкованіе; подобнымъ толкованіемъ снабжена исторія рожденія Сиѳа.

6. Յոհաննու վճ̃ռպտի ասացեալ վն̃ աւերման աշխարհիս և վասն գալստեանն և դատաստանին ք̃ի փրկչին մերոյ։

7. Նախ 'ներգան (sic) քարոզի։

8. Որհնութիւն որ գնի քարոզի առի։

9. Աղօթք և նախերգան քարոզի։

№ 84.

[(իզ×12)+10=] 322 л. in—12⁰, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. По записи въ концѣ труда Ѳомы Аквинскаго (*իզ*, 7а л.), время—1625 (*ՌՀԴ*); писецъ—Хачатуръ. Есть приписки.

ТОЛКОВАНІЕ СХОЛІЙ КИРИЛЛА АЛ., СОЧ. ГРИГОРІЯ ТАТЕВСКАГО, РЯДЪ ПРОПОВѢДЕЙ, ПОУЧЕНІЙ И ТОЛКОВАНІЙ ТОГО ЖЕ ГРИГОРІЯ, ЕГО УЧИТЕЛЯ ІОАННА ВОРОТЁНСКАГО, ВАРД. ГЕОРГІЯ, ДАВИДА ФИЛОСОФА, ДУШЕПОЛЕЗНЫЯ СЛОВА, О ЗНАЧЕНІИ ЦЫФРЫ 10 И ПРОПОВѢДИ О СЕМИ СМЕРТНЫХЪ ГРѢХАХЪ.

1. Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու որոտնեցւո քաջ հռետորի աշխատասիրէ՟ 'ի յուծումն Պարապմանց սրբոյն Կիւրղի 'ի խնդրոյ ու մ̃ծ̃ րանաւորի. Գէորգեայ նորին հարազատի։

— Въ концѣ этой статьи обстоятельное обращеніе автора къ Георгію.

2. Եռամեծի և երկիս երանեալ բազմերջանիկ և տիեզերալոյս մեծ հռետորի. և անյաղթ փիլիսոփայի. հայոց մեծաց Յոհ̃ննու որոտնեցւոյ արարեալ մեկնութիւն բանին որ ասէ. Ո՞ առեղծ առանձ՛՛։

3. Նորին Գրիգորի. լուծումն համառօտ դժուարիմաց բանից. 'ի գիրս գրչութեան։ Որոյ ախտագիւհ հռետոր է։

4. Նորին լուծումն համառօտ 'ի խրատ գրչութեան Գէորգեայ վարդապետի։ Զոր նախ խնդրեալ էր. 'ի նմանէ Կոստանդեա գրչի։ Եւ ապա զոյն էիրցանց (sic) Ստեփաննոսի։

5. Նորին մեկնութիւն վն̃ գրոյն։

6. Դարձեալ խրատ նոյն Գէորգեա վճ̃պտի, որ առ Ստեփաննոս զոյն երիցանց գր՛՛ց։ Յաղագս գրչութեան արուեստի։

7. Վն̃ ասանուոր պյրուբենից Գէորգեա։ Կրկին է զի մինն 'ի դէմն Կոստանդեա խօսի։

8. Կանոնն յարժամ կամիցէս քրիս-

տանել տանել. որպէս զայս կարգաւորութիւնս կատարել։

9. Նորին Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու համառօտ լուծումն առաքինութեանց Արիստոտէլի։

10. Վասն գովութեան առաքինութեան։

11. Յաղագս զօրութեանց անկական հոգւոյն։

12. Հրեշտակաց որպիսութիւն։

13. Վերլուծութիւն Արիստոտէլի ժ բանիցն 'ի գութեա փիլիսոփայէ։

14. Քարոզ խոստովանութեան։

15. Յաղագս ծննդեան մածածնին։

16. Նախերգան քարոզի (два извода):

17. Բանք պիտանիք։

Душеполезныя Слова о разныхъ предметахъ, такъ, о мукахъ Христа, о Вел. Пятницѣ, о пресуществленіи, объ искушеніи, о сошествіи св. Духа, о любви, о покаяніи и слезахъ.

18. Բանք պիտանիք և Աղէշահք վն զղջման։

19. Խօսք որբոյն Թովմայի. վսեմական վճռի. Յաղթեալ ասացեալ յաղագս զօրուածոց և խորհրդածութեան եկեղեցւոյ։

20. Վասն տան համարոյ որ է թիւ կատարեալ և խորհրդական և լինել ծածկին զերակատար խնամութեամբ։

21. Քարոզ . է . մահուչափ մեղաց։

№ 85.

[ժբ × 12 =] 144 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (նոտրգիր), въ досчатомъ переплетѣ. Судя по записи, которая впрочемъ могла сохраниться изъ древняго подлинника, время — 1389, мѣсто извѣстный монастырь Кайпосъ, а писецъ—Яковъ Крымскій.

О ДУШѢ И ЕЯ СИЛАХЪ, О ДОБРОДѢТЕЛЯХЪ И О ПРИРОДѢ АНГЕЛОВЪ.

1. Համառօտ հաւաքումն յաղագս հոգւոյ և զաւրութեանց նորին են։

2. Յղձն առաքինութեանց հոգւոյն։

3. Վն բնութն հրշտկց։

Изъ записи почеркомъ текста (ժբ, 7а л.):

Արդ ես Յակոբ Ղրիմեցիս ունայնազարդս 'ի բարեաց և ուխտազանց գանեալս 'ի մնէ. նայ և փառաթաղս 'ի մէջ որդոց (sic) բան անարժան գնացից։ Գրեցի զերեքեան գիրքս զայս խմով ձեռամբ անարհեստ գրչի. առաջին զհոգոյ և զզաւրութեանց նորին, երկրորդ առաքինութեանց հոգոյն. երրորդ վն բնութեան հրշկցն. 'ի թուականութեանս հայոց մեծ թուականութեան . պլը . և փոքերն . ղղ . 'ի գաւառս եկեղեաց 'ի հաշակաւոր վանքս որ կոչի Կայպոսի (sic) 'ի սառարոտ յերկինս սեպահու բնդ հովանեաւ կենաց բարեխաւսին նորայն Յակոբի։ Եւ ետու զսա՝ արքահամ արեգաին բանի ազատաւորի և գրող աշակերտի քաջ հռետորին եզնկայոյ Գէորգ վարդապետին են։

№ 86.

94 стр. in—12°, на бумагѣ, скорописью (նոտրգիր), въ полотняномъ переплетѣ. По Монастырскому каталогу, рукопись написана въ պլը арм. л.=1389 г. рукою Арутюна. Въ этомъ году составленъ можетъ быть Календарь, представляющій содержаніе рукописи. На видъ рукопись XVII—XVIII в.

КАЛЕНДАРЬ СЪ РАЗЛИЧНЫМИ ЧЕРТЕЖАМИ И ТАБЛИЦАМИ, *ՏՕՄԱՐԱՑՈՅՑ*.

№ 87.

[(ı×12)+14=] 374 л. in—12°, на бумагѣ, мелкимъ круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ нотными знаками, съ украшеніями и съ изображеніями святыхъ. Отъ записи сохранились только (*Ա.* 11а л.) начальныя три строки, не содержащія никакихъ данныхъ. На видъ рукопись XV—XVI в. Есть позднѣйшія приписки.

КАНОНЫ (богослужебныя пѣсни), *ՇԱՐԱԿԱՆ ՁԵՌԱՑ*.

№ 88.

[(*իա*×12)+10=)] 262 л. in—16°, на пергаментѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями и изображеніями святыхъ, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1634 г. (*ՌՁԳ*). Писецъ Эліазаръ (*Եղիազար*); собственникъ Карапетъ пріобрѣлъ рукопись въ 1637 г.

ІИСУСЪ СЫНЪ И РЯДЪ МЕЛКИХЪ ПРОИЗВЕДЕНІЙ НЕРСЭСА БЛАГОДАТНАГО, ГИМНЪ КРЕСТУ ВЪ СТИХАХЪ НЕРСЭСА ЛАМБРОНСКАГО, ПЛАЧЪ ОБЪ ОПУСТОШЕНІИ АРМЕНІИ СТЕФАНА (1299 по Р. Х.), СЛОВА О ЛЮБВИ КО ХРИСТУ АРАКЕЛА СЮНІЙСКАГО И ЖИТІЕ ГРИГОРІЯ ТАТЕВСКАГО.

1. *[Յն որդի։]*

2. *Նորին սրբոյն Ներսէսի բան հաւատոյ ոտանաւոր տաղիւ չափաւորեալ։*

3. *Տն Ներսէսի բան խրատու Ուսումնականաց մանկանց 'ի դիմաց այբուբենից տառիւք ոտանաւոր չափով։*

4. *Նորին բան հաւատոյ վս անձգին և եղերց։*

5. *Նորին բան 'ի խրատ հոգոց համայնից 'ի դիմաց մերոյին տառից։*

6. *Նորին յաղագս յերկնէ և զարդուց նոր 'ի չափ ԲԺ լից. պարզեալ ոտանաւոր։*

7. *Նորին այլ չափ տաղ 'ի խնդրոյ անուն Նախագիծ տաղիս տան Ը։*

Нач.: *Միշտ էիդ անեղ բնութիւն էն.*

8. *Ներբողեանք կենսատու խաչին քո. Սա 'ի հաւրէն մերմէ գաւթի անյաղթ փիլիսոփայի ասացեալ, զոր մեծ քահանայապետն այ և հովիւն քաջ տրն Ներսէս տարածեալ շարայարեալ ոտանաւոր չափով։*

9. *Յիշատակարան ստակացն. Ստգոմոնի. զոր իւրեան ձեռօք գրեաց Ներսէս։*

10. *Բան բարանէկն ոգել գիմէկն 'ի դիմաց Վաղարշապատու որ կաթուղիկէին. ողբ—ոյն և ձայնք աշխարհական . լիլ . անհե"ն հեծեծանօք. վասն աւերման աշխարհիս Հայոց։ Եւ բռուն սպառել հիրդեն և թագաւորութեան հ' մեծ սինդ իշխանութեամբ։ Շարեալ հ'էյէ"ն (չափաբերականն) բերմամբ համերական արհեստիւ 'ի Ստեփաննոսէ սիւն"ց այցելե. 'ի խնդրոյ շնորհազարդ վարդապետին Խաչատուր Կեչառեցւոյ. 'ի թվին , չխը։*

11. *Բանք բաղձականք 'ի հոգեկան մասց. խանդակաթմունք սիրոյ. Զա ճշմարիտ բաղձալին քո. Առաքել յերգերգոյէն հոգեղէս խմորմամբ. 'ի տր առաքելոյ Սիւնեաց եպիսկ ասացեալ աշակերտի մեծ վարդապետին Գրիգորին Տաթևացւոյն։*

12. *Արեւի . Զ . և Մարս . ԺԴ . փոքր և յիշատակ. մեծ վարդապետին մերոյ Գրիգորի Տաթևացւոյն։*

Въ записи въ концѣ рукописи собственникъ Карапетъ говоритъ о современномъ ему католикосѣ Филиппѣ, что онъ—

առ հովանեաւ իւր ունի հարիւր սպասաւորս զրոց՝ վարժասէրս և հանճարատենչս ՚ի կիրթս հրահանգից դաստիարակեալք և տնավիճակեալք։ Զորոյ ես սպասաւոր գոլով սոցա ըստ մարմնոյ պիտոյիւք. ՚ի շինութիւն սոցա զա̃մ աւուրս կենաց (sic) խմոց. ՚ի գործ մատակարարութեան ն̃մ պիտոյից։ Եւ արդ աղաչեմ են։

Запись заканчивается:

Այդ՝ (sic) և յիշել մաղթեմք՝ խուն զաշխատողս առ սա՝ զակր Սիմէօն և զՄարտիրոս դպիր։ զոր ոսկեաւ և երփնաերփ որակօք ծաղկեցաք և պերճացուցաք զսա։ և զյիշատակարանս գրեցաք.[1]) ՚ի հայցելոյ տեառն սորա Կարապետի յոքներախտի առ եղբայրական դասս որ ՚ի Էջմիածնի աթոռոյ կայսւորեալք գոն։ Որում տր ողորմեսցի. առ հասարակ ամենեցուն մեզ. յատեան սոսկալի և հանրագումարի ըստ մեծի ողորմութեամբ և գթութեամբ (sic) իւրով. յաջակողմանն դասակցիլով մշտնջենաւոր յաւիտենիւ։ Ամէն։

№ 89.

[(ժգ×12) +6=] 198 л. in—16°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XV—XVI в. Имѣются позднѣйшія приписки.

О РАВЕНСТВѢ АПОСТОЛОВЪ МХИТАРА СКЕВРСКАГО, О РАВЕНСТВѢ АРМЯНСКОЙ ЦЕРКВИ СЪ РИМСКОЙ И ЭФЕССКОЙ, ПРОТИВЪ ЕРЕТИКОВЪ СТЕФАНА СЮНІЙСКАГО И ПИСЬМО ВАРДАНА [ВАҺРАМА].

1. Մխիթար քահանայի Սկեւռացւոյ Պատասխանիք յաղագս հաւասարութեան երկոտասան առաքելոցն ընդ դէմ. այնոցիկ որ նուազ ասեն զմեւսա[ա]նն իշխանութեամբ քան զՊե"տր։

2. Վասն Հայոց եկեղեցւոյն զի հաւասար է հռոմայ եկեղեցւոյն և Եփեսոսի որ այժմ անպատուի ՚ի յունաց վասն համապատուութե̃ առաքելոցն մերոց։

3. Սրբոյն Ստեփանոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի տիեզերալոյս և իմաստուն վարդապետի ասացեալ ՚ի դիմաց հերետիկոսաց։

Между прочимъ рядъ его же разсужденій противъ діофизитовъ.

4. Կոստանդեայ զոր գրեաց յանձապահ զգեակն հռոմկլայէ առ թագաւորն հեթում. ՚ի մայրաքաղաքն Սիս. Պատասխանի թղթոյն որ ՚ի պապէն բերաւ առ թագաւորն հեթում. ՚ի ձեռն ծաղղ՛իկաթին՝ որ կոչէր արմանջարիկաթ։ ՚ի թվ՟ հայոց .ՈՂԷ. գրեցաւ ՚ի ձեռն արգիլնական փղին վարդանայ՝ յարմարեալ։

Нач.: Թ̃րի տմ Հայոց հեթմոյ ՚ի տր խնդալ. Յառաքեալ գրոցդ քո են։

№ 90.

[ժա×12=] 132 in—16°, на пергаментѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*),

[1]) Дѣйствительно, почеркъ записи Карапета отличается какъ отъ текста, такъ отъ записи къ тексту писца Іоанна. Слѣдовательно, рукопись, купленная Карапетомъ спустя 3 года по написаніи, была еще безъ иниціаловъ и украшеній, кои и поручилъ онъ сдѣлать мастерамъ этого дѣла.

съ нотными знаками и украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XV—XVI в.

ЧАСОСЛОВЪ И ЛИТУРГІЯ, *ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳԻՐՔ և ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ.*

№ 91.

[(*մր*× 12)+4+19=] 237 л. in—fol.°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Время— 1666 г. (*ՌՃԺԵ*). Мѣсто — Дсегъ (*'ի գիւղն Դսեղ*), въ церкви Григорія Просвѣтителя. Заказана рукопись Бекларомъ и сыномъ его Мартиросомъ въ 1663 г. (*ՌՃԺԲ*), въ царствованіе Шаh-Абаса, во дни католакоса Якова (*և առաջնորդ որ ուխտին Սանահնոյ պայազատ և աշխէնքին տր Սարգսին և Հաղբատոյ աթոռոյն տր Առաքելին, և իշխանութեան տանս Լոռու Իսայխանի որդէ Սէփիխանին. Ջլեբ և քալանթար. ?արայ խոստրով* (sic) *բէկին. և էլիգւոր բէկին*). Имѣются приписки.

ЧАСОСЛОВЪ, ПСАЛМЫ И ПРАЗДНИЧНАЯ МИНЕЯ, *ԱՏԵՆԻ ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՍԱՂՄՈՍՔ ՈՒԹՆ ԿԱՆՈՆՔՆ ԼՐԻՒ և ՏՕՆԱՑՈՅՑ.*

Въ концѣ рукописи пришитъ отрывокъ изъ рукописнаго Евангелія.

№ 92.

Рукопись in—4° въ два столбца, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), со скудными украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Записи въ концѣ нѣтъ. Въ 1644 г. (*ՌՂԳ*) рукопись куплена епископомъ Мхитаромъ въ память о себѣ и братіи Севанскаго острова и принесена въ даръ монастырю (*'ի դուռն սր Առաքելոցն*):

ЧАСОСЛОВЪ, *ԱՏԵՆԻ ԺԱՄԱԳԻՐՔ.*

№ 93.

308 стр. in—fol°., на синей бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Время—1804. Писецъ—вардапетъ Мануэль. Свѣрялъ съ подлинникомъ авторъ.

ЗАВѢЩАНІЕ ДУШЕПОЛЕЗНХЪ СЛОВЪ М. З. ХОЧЕНЦА ЭРИВАНСКАГО.

Заглавный листъ:

Կտակագիր հոգեշահ բանից: Շարադրեալ 'ի Մարգար Զաքարեայ խօձենց երեւանցւոյ 'ի ՌՄԽ է—է—+ հիւանդութեան իւրում: Յաղագս վերածին ծննդեամբ ստացմանն երկնից յաւիտենական արքայութեան մ՝ոյ. և վն Աստուածութեան և յատկութեան նր 'ի միւս ամ յորում կենդանեացի նա և վն հնգից զգայարանաց ն'րին և վն բանի և ՚իգգա ոմանց գլխաւոր մարմնական կրից: և տպեալ յզմիւսին՝ առ որդին իւր Զաքարեայ +է Մարգար Զաքարեայ խօձենց: Հատոր առաջին 'ի Ս. Պետերբուրգ. յունիսի 15. 1793. *և ապա աշխատասիրեալ բան ինչ 'ի վր ճշմարիտ հաւատոյ Աստուծոյ վրէպութեան. Հիմնեցելոյ յԵկեղեցւոյ արիւնդրծ և մ՝ոյ և 'ի գրախտին փափկութեան և ծաղկաքաղ հաւաքեալ 'ի բազմատանէ գրեանց Աստուածեղէն վրէպտոյ և կրկին տաքեալ առ որդին իւր Զաքարեայ, և Ստեփան խօձենց:*

№ 94.

551+282 стр. (еще 21 л. оглавленія) in—4° въ два столбца, на синей бу-

магѣ, скорописью (*նոտրգիր*), двѣ книги въ одномъ переплетѣ. Время—1758 г. Писецъ—Арутюнъ (*դպիր*).

ВОСКРЕСНЫЯ ПРОПОВѢДИ,
ԿԻՐԱԿԷԻՑ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ.

№ 95.

[(*Խ*×12)+3=] 471 л. in—4⁰ въ два столбца, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Отъ записи въ концѣ сохранилась часть: послѣдній собственникъ (*վերջին ստացող*)—вардапетъ Моисей. На видъ рукопись XVI в.

ТАРСОНСКІЙ СОБОРЪ СЪ СИНОДАЛЬНЫМЪ СЛОВОМЪ НЕРСЭСА ЛАМБРОНСКАГО [1])

Ատենախաւսումն և 'ի տիեզերական ժողովն Տարսոնի որ եղև 'ի շրջան ընթացից ժամանակի .ՈԽԶ. թուականի Հայոց հրամանաւ [և] Համահրեշտակ կաթողիկոսին Հայոց Գրիգորիսի եղբաւրորդւոյն սրբոյն Ներսիսի. Յաջորդի առաքելական աթոռոյ. Սրբոյն Գրիգորի և քրիստոսասէր արքային Հայոց Լևոնի։ Սակս միաւորութեան եկեղեցւոյ։ Ատենական խաւսք մեծին և սրբոյն Ներսիսի։ այնմ քաղաքի աթոռակալի և ճառախաւս վրդպտի։

№ 96.

870 стр. in—8⁰, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). съ немногими украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1646 (*ՌՂԵ*). Мѣсто—Ачананъ (*ընդ հովանեաւ սր աստուածածնիս Սատ-ւէի և այլ բազմամասունք սրբոցս*). Писецъ—священникъ Мелкиседъ. Заказчикъ еп. Аристакэсъ (*գիտապետ Արիս-տակէս*). Есть и приписки.

Содержаніе=№ 95.

Въ записи между прочимъ писецъ проситъ— *յիշել զանպիտանիս Մելք" և զծնօղսն իմ զյովհաննէս քհյն և զմայրն իմ եղ'սբեթն. որ գերի վարեցաւ .Գ. որդւովք և այլ ոչ դարձաւ։ մի ծուլացեալ մեղաց իմոց։*

№ 97

472 стр. in—fol⁰ въ два столбца, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ переплетѣ. Время—1793 г. Мѣсто—Константинополь. Писецъ — Стефанъ, «послѣдній слуга» еп. Севаст. Іоанна (*Սեր"ստե"ն Յովհաննու*).

ИСТОРІЯ НИКЕЙСКАГО, КОНСТАНТИНОПОЛЬСКАГО И ЭФЕССКАГО (I) СОБОРОВЪ,
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑՍ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ ՈՐՔ 'Ի ՆԻԿԻԱ. 'Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ ԵՒ ԵՓԵՍՈՍ ԱՌԱՋԻՆ

№ 98.

331 стр. in—8⁰, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Время—1793. Мѣсто—Константинополь. Писецъ—Стефанъ.

ВТОРОЙ ЭФЕССКІЙ СОБОРЪ И ПОСЛАНІЕ ЛЕОНА КЪ ФЛАВІАНУ.

Заглавный листъ:

Սի և տիեզերականագումար երկրորդ ժողովն Եփեսոսի ընդդէմ Փլաբիանոսի երկարանակ [illegible] Կ.Պոլսոյ. արարեալ 'ի մեծ վկայէն Քրի նորին Դէոսկորոսէ Հայրապետէն Աղեքսանդրիայու։ Արտահանեալ 'ի գործոց զբուէն քաղկեդոնի ժողովոյն և թարգմանեալ 'ի Հելլենացւոց լեզուէն 'ի Հայ բարբառ 'ի կոստանդնուպոլսեցի Գէորգ վարդապետէն։ 'ի

[1]) Въ записи рукопись эта названа *մեկնիչ աղօթից*.

Աջ Դպրատանն փոքրկու մայրաքաղաքին Ֆրանձայոս (sic)։

Թուին քի ՌՉԺ.Ե Հայոց ՌՃԾԵ(Թ) ին և վերստին նկարագրեալ ձեռամբ Ստեփաննոս յեանեալ սպասաւորէս ին (բանի) Արծաթանեցւոյ 'ի 1793 *թուոջն քի 'ի օրթագիւղն Կոստանդնուպօլսոյ ընդ հովանեաւ ոք Անտոնի տաճարիս (յօրինակէ գրեցելոյ՝* 1754 *քի)։*

Въ концѣ этой Исторіи:

Նամակ կամ Տումար ամենայն Լեւոն եպիսկոպոսին գրեալ առ Փլաբիանոս եպիսկոպոսն ամ ջլու։

№ 99.

[(ԻԹ×12)+7=]355 л. in—4° большого формата въ два столбца, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*). съ украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1660 (ՌՃԹ). Мѣсто г. Бидлисъ (*ընդ հովանեաւ սրբոյն Սարգսի զորավարին և այլ սրբոց տաճարացն որ կան 'ի միջի*). Заказчикъ вард. Давидъ Бидлисскій. Записи имѣются въ текстѣ и въ концѣ рукописи.

ТОЛКОВАНІЕ ПОСЛАНІЙ ПАВЛА, ИЗЪ СОЧ. ЗЛАТОУСТА И ЕФРЕМА СИРИНА.

Երանելոյն Յոհաննու ոսկեբերանին Կոստանդինուպօլսի եպիսկոպոսի. և որ հօրն Եփրեմի. համառօտ մեկնութիւն թղթոյն Պօղոսի Առաքելոյն։

Изъ записи въ концѣ:

Զոր տեսեալ զսորին [Մեկնութեանս] անչափ քաղցրութիւնն և զանասելի մեծութիւնն սրբազան և քաջ փիլիսոփային, անյաղթ իմաստունն և երանաշնորհ հաւատոյն և նշանաւոր վրդպն Դաւիթ սիրողն սըրբութեան և մեկնողն ամ խրթնածածուկ գրոց հին և նոր կտակարանացն. որ եռափափագ սրտիւ և յօժար կամօք ետ գրել զսա յարգոյ վաստակոց իւրոց են։

Интересно знать, по недоразумѣнію ли только расточаются этому Давиду, вардапету XVII в., эпитеты «славный философъ», «непобѣдимый мудрецъ» и т. п.

№ 100.

[(Լ×12)+11=] 371 л. in—12°, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), съ нотными знаками и украшеніями. Время—1693 (ՌՃԽԲ). Писецъ вардапетъ Мкртичъ Аштаракскій писалъ для молодого племянника Іоанна. Художникъ—мастеръ Саргисъ.

КАНОНЫ (Богослужебныя пѣсни), ՇԱՐԱԿԱՆ.

Въ записи въ концѣ рукописи писецъ между прочимъ говоритъ:

Մի խնայէք զողորմին քանզի բազում նեղութեամբ գրեցի. զի եղանակն ձիւնաբեր էր և ես ծերացեալ և 'ի լուսոյ նուազեալ զոր հօկտեմբերի սկսայ և 'ի մարտի աւարտածի (sic) *յուսապրութեամբ Սարգիս վարպետին քանզի ես զոր ինչ գրէի նա ծաղկէր իսկոյն՝ զոր ոք ոչ յոյժ քնութից տացէ նմա վարձս ըստ վաստակոց նորին են։*

№ 101.

43 л. in—12°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XVII—XVIII в.

КАЛЕНДАРЬ съ разными чертежами и таблицами, ՏՕՍԱՐԱՏԵՏՐ.

№ 102.

487 стр. in—12°, на синей бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ переплетѣ. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XVIII—XIX в.

ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ, ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՌՁԵՌՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ.

При объясненіи словъ дѣлаются ссылки какъ на духовныя, такъ и на свѣтскія книги; объясняются и народныя (*աշխարհաբար*) слова; иногда слова объясняются груз. словомъ. Вотъ два три примѣра:

տառ ‖ *խօսք· տառէ* .1.1. *կ՟. նմանութիւն է մերթ նշանակում. պէսպէս օրինակք· դէմ նշանակէ խորհրդնորանութիւն. զոր լուծանելն է զժուարին: Իմաս.* 8. 84. *խայտառականք:* 2 *Մկ.* 6. 10:

Խաւարգ. է անուն ծառ բանջարոյ: Թոք ‖ *ջեղար սեպակոց.* 2 *Թագ.* 18. 33. ფილტვი. *Հօւնւ. Ցատանել կամ կարել զձիւղ որթոց. զի պտղաբեր լինի որթն.* გასხლვა ვაზისა.

№ 103.

149 стр. in—12°, на бумагѣ, частью круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), частью скорописью (*նօտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ.

МОЛИТВЫ ВЪ СТИХАХЪ и ПРОЗѢ, ՏԵՏՐԱԿ ԱՂՕԹԻՑ.

№ 104*.

Рукопись написана въ 1865 г.

ИЗЪ КАНОНОВЪ (Богослужебныхъ пѣсенъ) ПОКАЯНІЯ.

М. К.: *Տէրունական քաղուածոյ յապաշխարութեան շարականաց, ՚ի ձգնազգեաց գաւառ վարդապետէ Տրդատեան ՚ի միաբանէ ուխտին Սեւանայ. շունի յիշատակարան. գրեալ ՚ի* 1865 *ամի:*

№ 105

225 стр. in—8°, на синей бумагѣ, круглымъ письмомъ (объясняемыя слова) и скорописью (толкованія), въ досчатомъ переплетѣ съ сорванной кожею. Записи нѣтъ. На видъ рукопись XVIII—XIX в.

ГЛОССАРІЙ, ԲԱՌԳԱՐԱՆ, книжнаго армянскаго языка съ объясненіями на народномъ языкѣ.

№ 106.

350 стр. in—12°, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), въ досчатомъ переплетѣ. Писецъ діаконъ Арутюнъ Тифлисскій. Даты въ записи, имѣющейся въ концѣ рукописи, нѣтъ. На видъ рукопись XVII—XVIII в.

СБОРНИКЪ МОЛИТВЪ СВ. УЧИТЕЛЕЙ (ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ), ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ ԱՂՕԹԻՑ.

№ 107.

274 стр. in—8°, на бумагѣ, скорописью (*նօտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Рукопись дописана 1 Марта 1855 г. инокомъ Арутюномъ Хач. Марджанянцомъ Ширакскимъ для Севанской братіи.

СБОРНИКЪ КАНОНОВЪ ИЗЪ РАЗНЫХЪ УЧИТЕЛЕЙ ЦЕРКВИ И ПОУЧЕНІЕ СВЯЩЕННИКА САРГИСА.

1. *Կանոնագիրք:*
2. *Աշխարհի և մանաւոր իրաց ասէ՝ սակաւահօգի բանք: Արտա-*

ղրեալք 'ի Սարգիս. ուժեմն պիտակ անուամբ քննչէ սակս փարժման ան-ձին իւրոյ։

№ 108 [1]).

415 стр. in—12^{0}, на бумагѣ, скорописью (*նոտրգիր*), въ кожаномъ переплетѣ. Записи нѣтъ. Рукопись возобновлена въ 1857 г. и снабжена указателемъ. На видъ рукопись XVIII—XIXв.

ТРУДЫ ВАРД. ГЕОРГІЯ, НѢСКОЛЬКО КРАТКИХЪ ГЕОГРАФІЙ, ВЪ ЧИСЛѢ НИХЪ ГЕОГРАФІЯ ВАРД. ВАРДАНА (*Նորոգ Թարգմանչին և երկրորդ լուսաւորչին*), ЗАМѢТКИ ОБЪ ЕРЕТИКАХЪ, СТИХИ ВАРД. АРИСТАКЭСА (*վս ծուպատկին հոռոմոց որ յդ՞ք կոչին*) И ПУТЕШЕСТВІЕ ЕПИСК. ЕРЗНКАЙСКАГО ВЪ СТРАНУ ФРАНКОВЪ (*պատմութիւն Փռանկաց երկրին զոր տեսեալ եղնկացի Մար[ի]ոս եպսն. և գրեաց(°) ղքղՔացն զոր [տե]սի աչօք իմօք և զորպիսութիւն որ է այսպէս*)։

№ 109.

[(*ժն*×12)+29=) 209 л. in—16^{0}, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*) въ досчатомъ переплетѣ. Время—1432 г. (*ՊՁԱ*). Мѣсто—Трапезундъ. Писецъ—инокъ Яковъ. Рукопись дефектна въ концѣ. Запись находится за статьею о чудесахъ въ Антіохіи.

ИСТОРІИ ИЗЪ ЖИЗНИ СВЯТЫХЪ ОТЦОВЪ, ИЗРЕЧЕНІЯ И МЫСЛИ XII ОТШЕЛЬНИКОВЪ (*Խաւսք, մատենութիւնք և խորհուրդք . ժբ . միայնակեցացն*), О ЧУДЕСАХЪ ВЪ АНТІОХІИ (*Վս սքանչելեացն որ յԱնտիոքի փառն կուսանաց եղեն*), АКРОСТИХЪ НЕРСЭСА БЛАГОДАТНАГО (ВЪ АКРОСТИХѢ ЧИТАЕТСЯ АЛФАВИТЪ: *Աշ անեղ են... Բանդ որ ի ծոց են*) И РЯДЪ ПРОПОВѢДЕЙ (*Քարոզք*).

№ 110.

[(*ա*×12)+27=] 399 л. in—12^{0}, на бумагѣ, круглымъ письмомъ (*բոլորգիր*), съ нотными знаками и украшеніями, въ досчатомъ переплетѣ. Время—1464 (*ՋԺԳ*). Мѣсто монастырь Аргеланъ въ области Арберани (въ рукописи *'ի յերկիրս Տարբերունոյ*). Писалъ по просьбѣ Вардана, настоятеля Мецопской обители, монахъ Лазарь, которому не довелось дожить до окончанія рукописи.

БОГОСЛУЖЕБНЫЯ ПѢСНИ,

ՇԱՐԱԿԱՆ·

Изъ записи въ концѣ рукописи:

Արդ աղաչեմ զձեզ հայրք և եղբարք յիշեցէք... զքաջայաղթ փիլիսոփայն զՎարդան կրօնաւորն զատազող սորա և զեարն նահատակ զՑովհաննէս հոգևոր որդին իւր են։

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ ոՐ հայրք և եղբարք զսուտ անուն էրէց զղազարիայ. որ զշարակնոցս խազեցի. և ղաակս յիշատակարանս գրեցի. և զՄկրտիչ կրՆրն. և զծաղկող վարդեան. զՄինաս կրաւնաւորն. և զյակոբ կրՆրն որք աշխատեցան 'ի ս—ն ս—ւ խաչին են։

[1]) Слѣдующія три рукописи, стоящія въ библіотекѣ рядомъ съ послѣднею (№ 107), не внесены въ Монастырскій каталогъ 1870-го года и не снабжены ярлыками съ номеромъ и обычною надписью *'ի գրեանց գրատան Անապատին Սևանու.*

ХРОНОЛОГИЧЕСКІЙ СПИСОКЪ РУКОПИСЕЙ

а) Съ точною датою:

По Р. Хр.			
965	(М. К.)	№	1.
1280	—	»	7.
1304	—	»	10.
1315	—	»	20.
1420	—	»	43.
1425	—	»	11.
1427	—	»	8.
1432	—	»	109.
1438	—	»	51 а.
1451	—	»	15.
1464	—	»	42.
1464	—	»	110.
1471	—	»	11.
1490	—	»	5.
1491	—	»	17.
1559	—	»	4.
1594	—	»	27.
1603	—	»	6.
1620	—	»	31.
1625	—	»	84.
1634	—	»	88.
1640	—	»	35.
1646	—	»	96.
1647	—	»	14.
1651	—	»	18.
1660	—	»	99.
1664	—	»	21.
1666	—	»	91.
1669	—	»	29.
1677	—	»	24.

По Р. Хр.			
1678	(М. К.)	№	75.
1678 / 1697	—	»	59.
1683	—	»	20.
1683	—	»	64.
1685	—	»	22.
1693	—	»	100.
1697	—	»	77.
1699	—	»	83.
1699	—	»	37.
1702 / 1711	—	»	79.
1719	—	»	65.
1720	—	»	72.
1754	—	»	50.
1758	—	»	94.
1766	—	»	25.
1774	—	»	67.
1793	—	»	97.
1793	—	»	98.
1804	—	»	93.
$180^{6}/_{9}$	—	»	63.
1814	—	»	45 и 46.
1828	—	»	53.
XIX в.	—	»	62.
1833	—	»	49.
1835	—	»	71.
1855	—	»	107.
1865	—	»	140.

b) съ предѣльною датою, на основаніи записей и приписокъ:

По Р. Хр.				По Р. Хр.			
X в.	—	№	2.	1634—1648	—	№	16.
до 1020(М.К.)	—	»	9.	до 1644	—	»	92.
до 1227	—	»	32.	— 1694	—	»	33.
1321—1793	—	»	80.	— 1751	—	»	38.
1389 (?)	—	»	85.	— 1756	—	»	30.
около полов. XV в.	—	»	41.	съ 1757	—	»	58.
XV в.	—	»	23.	до 1826	—	»	74.

XVIII—XIX до 1857—№ 108.

c) съ предѣльной датою, на основаніи палеографическихъ данныхъ:

X в. (М. К.)	—	№	3.	XVI—XVII в.	—	№	52.
XIV в.	—	»	61.	XVI—XVII в.	—	»	81.
XV—XVI в.	—	»	51.	XVII—XVIII в.	—	»	66.
XV—XVI в.	—	»	60.	XVII—XVIII в.	—	»	86.
XV—XVI в.	—	»	68.	XVII—XVIII в.	—	»	101.
XV—XVI в.	—	»	69.	XVII—XVIII в.	—	»	106.
XV—XVI в.	—	»	78.	XVIII—XIX в.	—	»	76.
XV—XVI в.	—	»	87.	XVIII—XIX в.	—	»	82.
XV—XVI в.	—	»	89.	XVIII—XIX в.	—	»	102.
XV—XVI в.	—	»	90.	XVIII—XIX в.	—	»	105.
XVI в.	—	»	95.	XIX	—	»	70.
XVI—XVII в.	—	»	12.	XIX	—	»	73.

Между перечисленными рукописями съ предѣльной датою, возможно, найдутся экземпляры съ точной датою, ускользнувшею отъ моего вниманія, а также окажутся какія либо хронологическія данныя для опредѣленія времени оставшихся непріуроченными десяти рукописей №№ 13, 26, 28, 34, 36, 39, 4 47 48 и 103.

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕНЪ.

Буква h, транскрипція армянскаго հ, не принята въ разсчетъ при составленіи алфавитнаго порядка.

Аба-Меликъ 9b.
Абасъ см. Апазъ-Гулъ.
Абдулмесія, св. 38a.
Абу-сейдъ см. Пусайитъ.
Авагъ 35a.
Авагшай 5a.
Аветисъ, собс. 17b.
Аветисъ, настоятель hАйбата 43a.
Авраамъ 4b.
Авраамъ, инокъ писецъ 40b.
Авраамъ, чтецъ писецъ 25b.
Аврамъ-Бэкъ 18b.
Агабаба, зак. 16b.
Агамалянъ см. Петръ вардапетъ.
hАгарцинъ 8b.
Агасабеіъ (Елизавета) 5a.
hАйбатъ, монастырь 27a, 35a, 43a.
Агулъ-Меликъ 18b.
Адамъ 35b, 36b, 39a.
Адріанополь см. Павелъ А.
Азарія, свящ. писецъ 47b.
Азизъ 6a.
hАйоцъ-тагъ, монаст. 19b.
hАйрапетъ 5a, см. также hЭрапетъ.
hАйрапетъ, діак. перен. 12a.
Аканай, 35a.
Аквинскій см. Ѳома.
Албанцы 11b.
Алаһдатъ 5a.
Алвандъ Падшаһъ 20a.
Алексанъ, перен. 14b.
Александръ, царь груз. 23a.
Александрія 44 b, см. Кириллъ Ал., Амонъ Ал.
Алэксанъ 11a.
Алексій, Божій человѣкъ 38a.
Алшайгу 5b.
Альбертъ 29a.
hАмай, дочь Мамиконяна 2a, 2b.
Амайкъ, обл. 30b.
Амасія 28b.
Амирбэкъ 18a.
Амирбэкъ, сынъ Мануэля 18a и 18b.
Амирвели 5a.
Амиръ-Довлатъ, врачъ 32b.
Амирдолу, монастырь 25b.
Амирконъ 12a.
Амонъ Александрійскій 2a и примѣч.
Анай Хатунъ 5a.
Англія см. Фра Джованъ.
Андрей, еп. Кесаріи Каппадокійской 29b.
Анкегакутъ, мѣстечко 3b.
Анонимный 31b.
Антіохія 15b, 47a, 47b.
Антонъ 7a.

Антонъ Тифлисскій, инокъ писецъ 22a, 23a, 23b, 24a, 24b. 31b, 32a.
Апазъ-Ґулъ 12a.
Аповъ 6a.
Апаранэръ, село 32b.
Апостоловъ, церковь св. Ап. 43a.
Арабы, Арабскій 32b, 35a, 36a и прим.
Ара́келъ 7b.
Ара́келъ, историкъ 13b.
Ара́келъ Бидлисскій 29b.
Ара́келъ Сюнійскій 25a, 41a. 41b.
Ара́келъ, Тэръ 4b.
Ара́келоц см. Апостоловъ.
Араратъ, область 13b.
Араратъ 36b.
Ар́берани 47b.
Аргазъ 7a.
Аргеланъ, монастырь 47b.
Аревикъ, село 11a.
Ареопагитъ см. Діонисій.
Ареѳа, еп. Кесаріи Каппадокійской 29b.
Арзу́канъ 6a.
Арзу́канъ 7a.
Аримаѳа см. Іосифъ Ар.
Ар́истагэсъ, риторъ 39b.
Аристакэсъ, еп. заказчикъ 44a.
Аристакэсъ, отецъ писца Григорія 35b, 37a.
Аристакэсъ, свящ. 16a, 17a.
Аристакэсъ, Тэръ, псаломщикъ 7b.
Аристотель 25a, 25b, 40a.
Аркури, мѣст. 9b.
Арменія, Армяне 10b, 11b, 16a, 26a, 26b, 27a, 28b, 29a, 30b, 34a, 35b, 36a, 38a, 39b, 40b, 41a, 41b, 42b, 44a, 44b, 45b, 46a, 46b.
Артазъ, обл. 20a, 20b, 21a.
Арутюнъ, писецъ 40b.
Арутюнъ Тифлисскій, діаконъ писецъ 46b.
Арутюнъ Хач. Марджанянцъ Ширакскій, инокъ писецъ 46b.
Аруіюнъ, чтецъ писецъ 44a.
Арцати см. Степанъ Арцатанскій.
Арцкэ, г. 19a.
Ар́юцъ, князь 30b.
Асайтуръ 5b.
hАспэкъ 11a.
Аствацатуръ, чтецъ 7b.
Аствацатуръ 15a.
Аствацатуръ 18a.
Аствацатуръ 33b.
Аствацатуръ см. Туркъ.
Атанагинэ 35b.
Атанасъ см. Аѳанасій.
Атибэкъ 6a.
hАхназаръ см. Маликъ-hАх.
Ачананъ 44a.
Ачанъ 6a.
Аштаракъ см. Мкртичъ Аш.
Аѳанасій 12a.
Багаратъ Мамиконянъ 33a.
Баідасаръ 33a, см. Паґтасаръ.
Баґэшъ см. Бидлисъ.
Багратъ, св. 38a.
Байрамъ 7b.
Бардзракаґъ, монастырь 2b.
Барсеґъ см. Василій.
Бджни 35a.
Бебутова, княгиня 14a.
Бекъ-Солтанъ 16b.
Бекларъ, заказчикъ 43a.
Бердумянъ см. Петръ вардапетъ.
Бидлисъ 45a, см. Ара́келъ Б., Давидъ Б.
Богоматери церковь 7a, 8a, 8b, 9b, 10a, 10b, 11b, 13a, 19a, 22b, 23a, 45a, см. Марія.
Бужканъ 10b.
Бэhбудянцъ см. Бебутова.
Бэкъ 7b.
Бэкъ 7b.
Ваhанъ, патріархъ 2b.
Ваіаршапатъ 10b, 19a, 27 пр.2,41b.
Ванъ 13b, см. Мартиросъ Ван.
Ванандъ см. Іоаннъ Мирзайянцъ.
Варажнуни 32b.
Варданъ 6a.
Варданъ 7a.
Варданъ 8b.
Варданъ, авторъ Географіи 47a.

Варданъ (Ангекскій) 31b.
Варданъ (Bahрамъ) 42b.
Варданъ, вардапетъ 37a, 37b.
Варданъ, вардапетъ, настоятель монастыря Амирдолу 25b.
Варданъ Великій 29b.
Варданъ, зак. 20a.
Варданъ монахъ 9a.
Варданъ, настоятель въ Іерусалимѣ 37b.
Варданъ, настоятель Мецопской обители, 47 b.
Варданъ, писецъ 17 a.
Варданъ, ученый монахъ, собств. рукописи 47b.
Варданъ, чтецъ писецъ 37a, 37b.
Варданъ, чтецъ художникъ 14b, 15a.
Вардананъ, 6a.
Вардананъ 7a.
Вардатикинъ 18b.
Варденикъ 8b.
Варлаамъ Антіохійскій 15b.
Варлаамъ, зак, 10a.
Варлаамъ и Іоасафъ 15b, 16a, 16b, 17a.
Варѳанэсъ, пис. 17b.
Василій, вард. 23b.
Василій Великій 30a, 30b, 32a.
Василій, свящ. перепис. 11b, 12a.
Василій, Тэръ (Барсеѣъ) 4b.
Вжанъ, монастырь 8b.
Воротнъ см. Іоаннъ В.
Врданэсъ 35b.
Газарь см. Лазарь.
Гайанэ, монастырь Г. 13b
Гайанэ, 36b.
Галустъ 5b.
Галустъ, монахъ перепис. (?) и собс. 10a, 10b.
Галустъ, свящ. 12b.
Галустъ Трдатянъ, вардапетъ 46b.
Гандзакъ см. Елизаветополь.
Ганджа см. Елизаветополь.
Гараманъ 13a.
Гара Усуфъ 19a, 19b.
Гариншанъ см. Ходжа Г.
Гаріанъ 6b.
Гаріанъ 7a.
Гарни 26b, 35a.
Гаунгулъ 5a.
Геванд̀ъ 10b.
Геѓамъ 12b, 19a.
Геѓардъ (Копье) 21a.
Геѓаркуни, обл. 19a.
Георгій, 17b.
Георгій, вард. 22a.
Георгій, вард. 39b, 47a.
Георгій Ерзинкайскій 40b.
Георгій, католикосъ 33b, 34a.
Георгій Побѣдоносецъ 14a, 38a.
Георгій, груз. царь 13a.
Георкъ, вардапетъ 44b.
Гетумъ см. hЄѓумъ.
Гиносъ 10b.
Голамиръ 7a.
Греки 42b, 44b, 47a.
Григорій 6a.
Григорій, вард. настоятель Севан. мон. 14b.
Григорій (Георгій Ерзинкайскій?), учитель Іакова Крымскаго 26b.
Григорій католикосъ 19a. 19b, 26a, 30b, 44a.
Григорій, монахъ собс. 17b.
Григорій Нарекскій 27b, 33b, 34a, 38b.
Григорій, переплетчикъ 8b.
Григорій Просв. 2b, 4a, 10b, 11a, 12b, 19a, 30a, 30b, 34b, 38a, 43a, 44a.
Григорій Скеврскій 20b.
Григорій, собственникъ рукописи 8a.
Григорій, сынъ Аристакэса, писецъ 35b, 37a.
Григорій, сынъ Меликa 18b.
Григорій Таѳевскій 25a, 26a, 29b, 39b, 40a, 41a, 41b.
Григорій (Тэръ) 6a.
Григорій, Тэръ Г. 37b.
Григорисъ (Тэръ), патріархъ 4a.
Гриkоръ см. Григорій.
Грузины 10a, 13a, 46a, см. Александръ.
Гуhаръ 6a.

Гуhаръ 6a.
Ґузъ 4b.
Ґукасъ см. Лука.
Ґулали, село 12a. 12b.
Гулзатъ 5b.
Ґуликъ 7a.
Гулканъ 5b.
Гулмэликъ 18a.
Ґурумчи 35a.
Гэоргъ см. Георгій.
Давидъ Бидлисскій, вардапетъ. 45a, 45b.
Давидъ. вардапетъ заказчикъ 33b, 34b.
Давидъ, епископъ 8a.
Давидъ. еписк. перепис. 16b.
Давидъ, перепис. 16a, 16b.
Давидъ, псалмоп. 20b, 21b, 27a.
Давидъ, свящ. зак. 22b.
Давидъ Философъ 25a, 39b, 40a, 41b.
Дамурташъ 35a.
Даніилъ, вард. заказч. 19b.
Даніилъ, католикосъ 29a.
Дарачичагъ 10a.
Датіанъ 5b.
Дауватіаръ 5a.
Даштъ, село 13a.
Двинъ 35a.
Дербендъ 13b.
Джаhанъ—Шаhъ, ханъ 13a.
Джаhаншаhъ 19a, 19b.
Джалалянцъ см. Илья.
Джандаръ 5a.
Джантаръ 5a.
Джаhукъ см. Шаhристанъ.
Джиhаншаhъ 7b.
Джоhаръ-Хатунъ 9b.
Джульфа см. Моисей Дж.
Дзувазезъ (?) 6b.
Дилъ-Шатъ см. Султанъ-Дилъ-Шатъ.
Діонисій 29a.
Діонисій Ареопагитъ 33b, 34a.
Діоскоръ 44b.
Долватъ-бэкъ 6a.
Додаръ 5b.
Донмазъ 17a.
Драхтикъ 11b, 20a.
Дсеґъ 43a.
Дэhунъ (?), заказчикъ 14b.
Евагръ 38a, 39a.
Евреи, 35a.
Евсевій Карпіанъ 3a.
Евстаѳій, монастырь Е—ія 8a.
Еґеазаръ см. Елеазаръ.
Еґикъ 7b.
Еґикъ 11a.
Еґисабетъ см. Елизавета.
Еґія 5b.
Еґія, писецъ 5a, 5b.
Еґишэ 18b.
Екеґеацъ, обл. 40b.
Елеазаръ, писецъ 41a.
Елизавета 18b.
Елизавета, мать свящ. писца Мелкиседа 44b.
Елизавета см. Аґасабетъ.
Елизаветополь 11b, 12a, 13a, 17a, 35a.
Енохъ 18b.
Епифаній Кипрскій 27a, 38b, см. Физіологъ.
Ерзинкай см. Киракосъ Е., Іоаннъ Е.
Ерзинкай см. Мар[и]осъ Ерз.
Еринджакъ 7a, 14b.
hЕрмонъ, монастырь 18a, 19a.
hЕрцанкъ 11b.
hЕтумъ 22a, 42b.
Ефремъ катол. 21b, 24b.
Ефремъ Сиринъ 22a, 30a, 30b, 38a, 45a.
Закамъ 16b.
Зарбаналянъ 2a, 26 прим., 29b.
Захарія см. Хоченцъ.
Захарія, архіепископъ 21a.
Захарія, католикосъ 26a, 26b.
Зевани (գիւանէ?) 35a.
Златоустъ см. Іоаннъ З.
Зовартунъ, вард. 26a.
Иванэ(?) см. Зевани.
Илья см. Еґія.
Илья Джалалянцъ, вардапетъ 28a.
Индія 16a, 16b.
Исаhакъ, инокъ 4b.

Исаhакъ сирiецъ, свящ. 26b.
Исай, вардапетъ 7b.
Исай, ктиторъ переплетчикъ 10a.
Исай-ѓанъ, сынъ Сэйи-хана 43a.
Исаiя, писецъ 38b.
Исаiя, прор. 22a.
Искандаръ 9b.
Ислимъ 5a.
Испаганъ 29a, 33b, 34b.
Iакобъ см. Iаковъ.
Iаковъ 7a.
Iаковъ 17a.
Iаковъ, вардапетъ собст. 26a, 26b.
Iаковъ, дiаконъ 6b, 7a, 7b.
Iаковъ, инокъ зак. 15b.
Iаковъ, инокъ писецъ 47a.
Iаковъ Кайенянъ, вардапетъ 24a.
Iаковъ, католикосъ 7b, 12a, 14b, 43a.
Iаковъ, константинопольскiй патрiархъ, 22b, 31b.
Iаковъ Крымскiй 26a, 26b, 40b.
Iаковъ, монахъ, сотрудникъ писца Азарiи 47b.
Iаковъ, перепис. 16b.
Iаковъ Саругiйскiй 26a.
Iаковъ, св. 15b, 40b.
Iаковъ, священникъ писецъ 25b.
Iаковъ, сирiйскiй вардапетъ 30b.
Iаковъ Сюнiйскiй, Эчмiадзинскiй монахъ 27b, 28a.
Iеремiя, пророкъ 35b, 36a, 37a.
Iерусалимъ 4b, 23a, 23b, 29b, 35a, 37b.
Iоакимъ Лазаревъ 28b.
Iоаннъ 6a.
Iоаннъ 24b.
Iоаннъ архiеп. Севастiйскiй 24b, 28b.
Iоаннъ, вардапетъ 39a.
Iоаннъ Воротѓнскiй 26a, 29b, 39b, 40a.
Iоаннъ Гарнiйскiй 26b, 27a.
Iоаннъ Дамаскинъ 25a, 25b.
Iоаннъ de San Geminiano 22a.
Iоаннъ, духовный сынъ Вардана 47b.
Iоаннъ, дѣдъ Григорiя 6a.
Iоаннъ, Еванг. 1b, 2a, 3a, 4a, 5b, 6b, 8a, 15a, 26a, 29b, 30a, 33b, 34a.
Iоаннъ, еп. Севастiйскiй 44b.
Iоаннъ Ерзинкайскiй 30a.
Iоаннъ, заказч. 17a.
Iоаннъ Златоустъ 22a, 26a, 26b, 33b, 34a, 38b, 45a.
Iоаннъ инокъ мученикъ († 1500 г.) 20a.
Iоаннъ, инокъ писецъ (1559 г.) 3b, 4a, 5a.
Iоаннъ Испаганскiй, вардапетъ 25b.
Iоаннъ, катол. 13a, 24b.
Iоаннъ, католикосъ-историкъ 29a.
Iоаннъ Крзанскiй, священникъ соб. 17b.
Iоаннъ Мандакуни 30a, 30b.
Iоаннъ Мирзайлянъ Ванандскiй, пис. 23b.
Iоаннъ, мон. писецъ 18a, 19a.
Iоаннъ, мужъ Шаhристана 7b.
Iоаннъ, перепл. 9a.
Iоаннъ, перепл. 11b.
Iоаннъ, писецъ 2b, 3a и 3b (свящ. соб.).
Iоаннъ, писецъ 21b.
Iоаннъ, писецъ записи 42a.
Iоаннъ, плем. Мкртича Аштаракскаго 45b.
Iоаннъ (Ցրbgի) Подвижникъ 38a.
Iоаннъ свящ., отецъ свящ. писца Мелкiседа 44b.
Iоаннъ, свящ. перепл. 11b.
Iоаннъ свящ. села Шаhриза 32b.
Iоаннъ Севастiйскiй, вардап. 25b.
Iоаннъ, сирiйскiй патр. 33b, 34a.
Iоаннъ Скотъ 25a, 25b.
Iоаннъ, собственникъ 7a.
Iоаннъ, тэръ I., заказчикъ 9b.
Iовhаннэсъ см. Iоаннъ
Iоаннисянъ 32b.
Iоасафъ см. Варлаамъ
Iовъ, пророкъ 34b, 35b.
Iона, пис. 20a.
Iордананъ 10b.
Iосикъ см. Уцъ.
Iосифъ 5a.
Iосифъ Аримаоейскiй 26b.
Iосифъ, маhдесъ 17b.
Iуѓита и Киракосъ 38a.

Іуромъ 17a.
Іусикъ (Партевъ) 35b.
Іустіанэ 18b.
Каййносъ, монаст. 40b.
Кайенъ 35a.
Кайенянъ см. Іаковъ К.
Кайидханъ 7b.
Калантаръ см. Меликъ ДжанъК.
Каппадокія 29b.
Карамуратъ, село 16b.
Каранетъ, еп. 16b.
Каранетъ (Предтеча) 7a. 7b, 19a.
Каранетъ, собственникъ 41a, 42a и прим.
Карай-Хостровъ бэкъ 43a.
Кардманъ, село 17a.
Каринъ см. Эрзерумъ.
Катерина, св. 38a.
Кацъ, с. 19a.
Качаръ 5b.
Качтагъ 5a, 5b.
Кашатагъ см. Качтагъ.
Кесарія 29b.
Кечару 10a, 10b. см. Хачатуръ Кеч.
Киликія 8a, 20b, 21b, 30b.
Кипръ см. Епифаній К.
Киракосъ см. Іугита и К.
Киракосъ Ерзникайскій 30a.
Киракосъ Талынскій 35b, 36b, 37a.
Киракосъ, тэръ 4b.
Кириллъ Александрійскій 22a, 30a, 30b, 39b.
Константинъ 11a.
Константинъ 11a.
Константинъ (գրիչ) 39b.
Константинъ, катол. 42b.
Константинъ, патр. 21a.
Константинъ, патр. 23a.
Константинополь 15b, 22b, 30b. 31b, 32a, 44b, 45a.
Корнелій a Lapide 23a.
Креста (Խաչի) Св. церковь 8b, 10b.
Крымъ 28b. см. Іаковъ К.
Кюмюшханъ см. Мануэль К.
Лазарь 7a.
Лазарь 7a.
Лазарь 12a.
Лазарь, вардапетъ 7b.
Лазарь, монахъ писецъ 47b.
Лазарь, писецъ записи 17b.
Лазаревъ см. Іоакимъ.
Лазаревскій Институтъ 28b и прим.
Лали, село 8b.
Леонъ, папа 44b, 45a.
Леонъ, царь арм. 30b, 37b, 44a.
Лилифаръ 7a.
Лимъ 13b, 37a. см. Степанъ Л.
Лори 14a, 43a.
Лука, еванг. 1a, 2a, 3a, 4a, 7b. 9a, 10a, 12b.
Лука, катол. 14a.
Лука Лорійскій, перепис. 14a.
Лука, перепис. 12b.
Лука Харбердскій, вард. 23a.
Майранъ 6a.
Маликъ-hАхназаръ 12a.
Мамиконянъ см. Багаратъ М.
Мандакуни см. Іоаннъ М.
Мануэль Кюмюшханскій, вард. 24b, 27b 28a, 28b и прим., 33a, 43b.
Мануэль, свящ. собст. 18a, 19a.
Марасъ, монастырь 4a.
Маргаръ-Захарія см. Хоченцъ.
Маргарай, діаконъ 7b.
Маргарита 18a.
Маргарэ, вард. 13b.
Маргарэ, чтецъ 7b.
Маргарэ, чтецъ 18b.
Мариносъ 6a.
Мар(и)осъ =? Мартиросъ Ерзникайскій, путеш. 47a.
Маріама—Маріаносъ 38a.
Марія 4b.
Марія 5b.
Марія 7b.
Марія. Богородица 37a, 38a.
Маркъ, еванг. 1a, 2a, 3a, 4a, 10a, 23b.
Маркъ, составитель записи 14b, 15a.
Марръ. Н. 38 прим.

Марсванъ 28b.
Мартиросъ см. Симеонъ и М.
Мартиросъ 7a.
Ма[р]тиросъ Ванскій 7a.
Мартиросъ, свящ. 10b.
Мартиросъ, сынъ Беклара 43a.
Марукасъ, перепис. 9b.
Масисъ см. Араратъ.
Матинъ 5a.
Матѳей 18b.
Матѳей, вардапетъ 32a.
Матѳей, еванг. 1a, 2a, 3a, 4a, 5a, 6a, 11a, 14a, 23b, 26a.
Маштоцъ 29a.
Меликъ см. Аба-М.
Меликъ Джанъ Калантаръ 12a.
Мелкиседъ, свящ. писецъ 44a, 44b.
Мелкисетъ, католикосъ 7a.
Мелкисетъ, свящ. заказч. 34b.
Мелконъ, писецъ 29b.
Месопотамія 30b.
Месропъ 18b.
Месропъ, вардапетъ 37a.
Месропъ, историкъ 34b.
Мецопскій монастырь 26a.
Минай, зак. 9a.
Минасъ 8b.
Минасъ, монахъ художникъ 47b.
Мирзайянъ см. Іоаннъ М.
Мирзо, собст. 10b, 11a.
Михаилъ, свящ. перепис. 10a.
Михаилъ Тохатскій 15b.
Мкртичъ 5b.
Мкртичъ Аштаракскій, вард. писецъ 45b.
Мкртичъ, монахъ 47b.
Мкртичъ, отецъ собст. Іоанна 7a.
Мкртичъ, свящ. писецъ 33b, 34b.
Мкртичъ, старшина 4b.
Мкртичъ, тэръ 20a.
Мкртичъ, худож. 10a.
Моисей, братъ Симеона, монахъ 29a.
Моисей, вардапетъ 44a.
Моисей Джульфинскій 33b, 34a.
Моисей, отецъ Сahака 11b.
Моисей, прор. 23a.
Моксая область 13a.
Москва 28 прим.
Мсеръ Мсерянцъ 28 прим.
Мулкутъ 5a.
Мунусъ 5a.
Мутамлауди 5a.
Мхитаръ 7a.
Мхитаръ, вард. писецъ 21b.
Мхитаръ, епископъ 43a.
Мхитаръ, свящ. 8b.
Мхитаръ, свящ. перепис. 13a.
Мхитаръ, Севанскій инокъ 27b.
Мхитаръ Скевранскій 42b.
Мэликъ 18b.
Мэликъ бэкъ 6a.
Мэрэджрійское общество 4b.
Наити 4b.
Назъ см. Салимъ—Н.
Назаръ 5b, 12a.
Назугъ 6a.
Назлуханъ 6a.
Нана 7a.
Нарекъ см. Григорій Н.
Нахичевань 14b, 32b, см. Петръ вардапетъ.
hНдзанъ, село 11a.
Нерсэсъ 18b.
Нерсэсъ 27a.
Нерсэсъ, архіепископъ 4a.
Нерсэсъ Благодатный 20b. 30a. 30b, 41a, 41b.
Нерсэсъ, вардапетъ 37a.
Нерсэсъ Ламбронскій 20b, 21b, 29b, 30a, 30b, 41a, 41b, 44a.
Нерсэсъ, писецъ 8b.
Нерсэсъ, св. 34b, 35b.
Нигаръ 7a.
Никаръ 5b.
Никея 30b, 44b.
Никодимъ, членъ Синедр. 26b.
Норашинкъ, село 14b.
Нэнай 5a.
Ованъ 29b.
Ованъ, Ованнэсъ и т. п. см. Іоаннъ.

Овсэ́ѣ см. Іосифъ.
hОромсима 5b.
Орѣагюіъ 45a.
Ошинъ 21a, 37b.
Павелъ 10b.
Павелъ 17b.
Павелъ Адріанопольскій, вард. 23a, 23b.
Павелъ, апостолъ 35a, 38a, 45a.
Павелъ, писецъ 8a.
Павелъ (тэръ), священникъ 7b.
Павелъ Тохатскій 15b.
Паѣтасаръ 17b.
Панъ 17a.
Парегъ 4b.
Париханъ, жен. имя 11a.
Паросъ, журналъ 28 прим.
Парѣевъ 34b, 35b.
Пашиванъ 10a.
Пашэ 18b.
Персія, персы 10b, 11b, 12a, 16a.
Петръ 10b.
Петръ, апостолъ 38a, 42b.
Петръ Аѣамалянъ Бердумянъ Нахичеванскій, вардапетъ 31b.
Петръ, братъ арх. Захаріи 21a.
Петръ, діаконъ 7b.
Петръ, пустынникъ 38a.
Пирвели 5a.
Пирѣаламъ 5a.
Пириджанъ 7b.
Поѣосъ см. Павелъ.
Польша см. Стефанъ II.
Порфирій, филос. 25a, 33a.
Пусайиѣъ 11a, 35a.
Римъ 38a, 42b.
hРомклай 42b.
hРомклайскій вардапетъ, пис. 23b.
Ромэи см. греки.
Ростомъ-Ханъ, груз. царь 10a.
hРиѣсимэ 15a, 36b.
Ретакэсъ, пис. 20a.
Сahакъ 18b.
Сahакъ, св. 30a.
Сahакъ, сынъ Моисея 11b.
Саваланъ 5b.
Саваръ 18a.
Садаѣъ 7a.
Сайинъ 5a.
Сайинъ-ханъ, женское имя 11a.
Салимъ-Назъ 10b, 11a.
Санаhинъ 43a.
Сандухтъ, св. дѣв. 21a.
С.-Петербургъ 43b.
Санчикъ 8b.
Саргисъ 5a.
Саргисъ 11a.
Саргисъ, архіеп. настоят. Санаhина 43a.
Саргисъ, вард. зак. 17b.
Саргисъ, вард. настоятель hЭрмона 19a.
Саргисъ, заказчикъ 17a.
Саргисъ, инокъ заказч. рукописи 8b.
Саргисъ, катол. 10b.
Саргиса мученика церковь 3a.
Саргисъ (тэръ), патр. 5b, 7a.
Саргисъ, писецъ 8a.
Саргисъ, писецъ 20a.
Саргисъ (Сергій) Побѣдоносецъ 45a.
Саргисъ, свящ. 15b.
Саргисъ, свящ. 46b, 47a.
Саргисъ, сынъ Долватъ бэка 6a.
Саргисъ, художникъ 45b.
Саргисъ, чтецъ 7b.
Саркаваѣъ, вардапетъ 27a.
Саругъ см. Іаковъ Сар.
Саруханъ, собст. 12a.
Севанъ 11b, 13b, 14a, 14b, 21a, 21b, 22a, 23a, 23b, 24a, 24b, 27b, 28a, 28b, 31b, 32a, 43a, 46b, 47 прим.
Севастія, г. 23b, 44b, см. Іоаннъ архіеп. и еписк. Севаст.
Севли 7b.
Сепуhъ, гора 40b.
Симеонъ, братъ Моисея, монахъ 29a.
Симеонъ, вардапетъ 8b.
Симеонъ, зак. 9a.
Симеонъ, катол. 11b, 31b.
Симеонъ и Мартиросъ, художники 42a.
Симеонъ (тэръ), священникъ 7b.

Симэонъ см. Симеонъ.
Сирамарiъ 5b.
Сиринъ см. Ефремъ С.
Сирiя 26a, 30b, 33b, 34a. см. также Исаhакъ Сирiецъ.
Сисъ 42b.
Сiонъ 4b.
Скевръ см. Мхитаръ Ск.
Смирна 43b.
Содомъ 36a.
Соломонъ, царь iудейскiй 24a, 29b, 30a, 38b, 39a, 41b.
Солтанъ 5b.
Солтанъ 5b.
Солтанъ 18b.
Солтанбахтъ 18b.
Солтанъ см. Векъ С.
Солтанъ см. Юiуръ.
Спаса церковь 10a, 19b.
Стагиритъ см. Аристотель.
Стамполъ см. Константинополь 45a.
Статэ см. Таtевъ.
Степанъ 39b.
Степанъ см. Хочянцъ.
Степанъ, архiеп. 3b.
Степанъ (тэръ), архiеп. Сюнiйскiй 3a.
Степанъ Арцатапскiй, писецъ 44b, 45a.
Степанъ, еп. 13a.
Степанъ, еп. 19a.
Степанъ, инокъ пис. 19b.
Степанъ Лимскiй 13b, 28b, 30a.
Степанъ, монахъ перепис. 13a.
Степанъ, пис. 17a.
Степанъ, писецъ 32b.
Степань Польскiй, варданетъ 25a, 25b.
Степанъ, свящ. писецъ 29a.
Степанъ, сынъ Мануэля 18a, 18b, 19a.
Степанъ Сюнiйскiй 41a, 41b, 42b.
Стефанъ Первомученникъ 5b, 34b, 35a.
Сукiасъ, сынъ архiеп. Степана 3b.
Султанъ-Джелъ-Шатъ 7a.
Сюнiя 3a, 28a, 41b, 42b, см. Аракелъ С., Степанъ С.
Сэйи-Ханъ 43a.
Тавушъ 35a.
Тадэосъ см. Оаддей.
Талынъ см. Киракосъ Т.
Тамамъ-Хатунъ 16b.
Тамара 18b.
Танiри-Гули 16b.
Таранъ 6a.
Тарберуни 47b.
Тарсонъ, г. 20b, 21b, 30b, 41b, 44a.
Татары 35a.
Таtевъ, монастырь 32a. 44a, см. Григорiй Т.
Тванчъ, село 14a.
Телкуранъ 30b.
Тиранъ (тэръ) см. Чутгулакъ.
Тифлисъ 10a, 22b, 23a, см. Антонъ инокъ и Арутюнъ Т.
Тохатъ 15b.
Трапезундъ 47a.
Трдатъ, царь 35b.
Трдатянъ см. Галустъ Т.
Туманъ 6a.
Тумiанъ 6a.
Турецкiй 36 прим.
Туркъ 15b.
Тухцамъ (*Տուխտամ*) 18b.
Тэзъ 11a.
Улуханъ, заказчикъ 17a.
hУриханъ 6a.
Устiанъ 5b.
Усуфъ см. Гара Усуфъ.
Уцъ 35b.
Физiологъ 34b, 35a.
Филиппъ, катол. 9b, 10a, 42a.
Флавiанъ 44b, 45a.
Фра Джованъ Англичанинъ, доминиканецъ 25b.
Францiя 45a.
Халкедонъ 44b.
Ханбэкъ, жен. имя 11a.
Ханханъ гызъ 11a.
Харбердъ см. Лука Х.
Хahров'о (*Խաչփոց*) 9a.
Хаспэкъ, писецъ 26a, 26b.

Хатунъ 4b.
Хатунъ 6a.
Хатунъ см. Джоһаръ Х.
Хатунъ см. Тамамъ.
Хачатуръ см. Арутюнъ Хач. Марджанянцъ III.
Хачатуръ, діаконъ 10b.
Хачатуръ Кечарускій 41b.
Хачатуръ, писецъ 39a.
Хачатуръ, помощникъ писца 23b.
Хачикъ, вардапетъ 8b.
Хаусрофъ 7a.
Ходжа-Гаришаһъ 9b.
Хозанаваръ 5a, 5b.
Хонтшашай 5a.
Хорасанъ 5b. 19b.
Хосровидухтъ 18b.
Хоченцъ, Хочянцъ (Маргаръ. Захарія Эриванскій, Захарія и Стеһанъ Х.) 43b.
Хочикъ 10b.
Хошнадаръ 18b.
Х[р]истофоръ, св. 7a.
Хутайдатъ 5a.
Цаһкунеацъ Дзоръ см. Дарачичагъ.
Цатуръ 7a.
Чилавханъ 5b.
Чичагъ 18b.
Чичакъ 5a.
Чопанъ ханъ 35a.
Чутгулакъ (Тэръ-Тиранъ=попъ?) 6b.
Шаһъ-Абасъ 43a.
Шаһъ-Абасъ, млад. 12a.
Шаһъ-Вели 16b.
Шаһзадъ 7a.
Шаһзадъ 7a.
Шаһдаһманъ 4a.
Шаһзатъ 5b.
Шаһзадъ 17b.
Шаһндаръ 18b
Шаһнатаръ 11a.
Шапанъ 5b.
Шаһризъ, село 32b.
Шаһристанъ изъ Джаһука 7b.
Шарһіаръ 5a.
Шаһъ-Сулейманъ 11b.
Ширакъ см. Арутюнъ Хач. Марджанянцъ III.
Шмавонъ, монахъ 6b, 7a.
Шмавонъ (тэръ) 7b.
Шмавонъ, учитель (рабунапетъ) 3a.
Шоһакатъ 7b.
Шошъ см. Испаганъ.
Эасъ 36a.
Элбэкъ 18b.
Элизбаръ бэкъ 43a.
Эліазаръ см. Елеазаръ.
Эльма 8a.
hЭрапетъ 6a.
hЭрапетъ 7a.
Эрзерумъ 14a.
Эриванъ 9b, 12a, см. Маргаръ З. Хоченцъ Эр.
hЭрмонъ см. hЕрмонъ.
Эфесъ 42b, 44b.
Эчміадзинъ 9b, 10b, 14b, 19a, 19b, 24a, 27b, 28a и прим., 29a, 35b, 36b, 42a.
Юһуръ Солтанъ 11a.
Яһубъ 5b.
Яһубъ-бэкъ 10b.
Яковъ см. Іаковъ.
Ѳаддей 4b.
Ѳаддей, апост. 30a, 30b, 35b.
Ѳаддей, монастырь 20a, 21a.
Ѳаддей, отецъ писца Саргиса 8a.
Ѳеофилъ 26a, 26b.
Ѳома Аквинскій 39a, 40a.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ
FL0277911

ՍՍՌՄԳԱՎ 1 ԳՐԱԴԱՐԱՆ 1971 թ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿ.ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՖՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

ՍՍՌՄԳԱԱ թ. 1971

P II 482590